
Informe anual de violències institucionals masclistes a l'Estat espanyol

2024

Informe anual de violències institucionals masclistes a l'Estat espanyol

Títol

Informe anual de violències institucionals masclistes a l'Estat espanyol. Any 2024

Elaborat per

Observatori de Violències Institucionals Masclistes

ALMENA COOPERATIVA FEMINISTA

Redacció, anàlisi i investigació

Júlia Vega Soria

Amanda Alexanian Meacci

Narració dels casos paradigmàtics i revisió d'estil

Mary Milena Villena

Amb el suport de

Iona Crusat Reig

ASSOCIACIÓ HÈLIA

Introducció, recomanacions i visió global

Marina Oliva Seguro

Liliana Aragón Castro

Elisa Covelo O'Neill

I les aportacions imprescindibles de les organitzacions de l'Estat espanyol i de les cinc expertes a títol individual que conformen el Consell OVIM: Asociación de Investigación y Especialización sobre Temas Iberoamericanos (AIETI), Accions Fem, Asociación de Mujeres y Hombres Damos la Cara contra la Violencia de Género, Asociación Por Ti Mujer, Associació d'Assistència a Dones Agredides Sexualment (AADAS), Heroïnes Anònimes, Colectiva 1600s, Dones amb Empenta, Federación de Asociaciones de Mujeres Arena y Laurisilva, Fundación para la Convivencia Aspacia, Furia Mexicana, L'Associació de Drets Sexuals i Reproductius, Lunes Lilas, Metzineres, Mujeres libres, mujeres en paz, Plataforma Unitària contra les Violències de Gènere, Red Aminvi, Rromane Glasura, Ana Martínez Pérez, Laia Serra i Perelló, Lorena Garrido Jiménez, Marta Cabezas Fernández i Tania Sordo Ruz.

Disseny i maquetació

Cecilia Estanislao Molina

Correcció i traducció

Goretti Cajide Gutiérrez

Bases de dades

Jordi Isidro Llobet - CoopDevs

Lloc web

<https://ovim.org/>

Correu electrònic

info@ovim.org

Xarxes socials

@ovim_es

Amb el suport de

**Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament**

**Generalitat
de Catalunya**

El contingut és responsabilitat exclusiva de l'Associació Hèlia i no reflecteix necessàriament el punt de vista de l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament (ACCD) i del Ministeri d'Igualtat.

Informe anual de violències institucionals masclistes a l'Estat espanyol 2025 by Associació Hèlia is licensed under CC BY-NC 4.0.
To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Barcelona, maig de 2025

1	L'Observatori de Violències Institucionals Masclistes (OVIM)	2
2	L'Observatori en xifres	9
2.1	Denúncies col·lectives rebudes	10
2.2	Casos de violències institucionals masclistes (VIM)	10
2.3	Perfil de les dones, adolescents, nenes i nens: edat	11
2.4	Perfil de les dones, adolescents, nenes i nens: origen i nacionalitat	11
2.5	Discriminacions (auto)percebudes	12
2.6	Conseqüències de les violències institucionals masclistes viscudes	13
2.7	Altres persones afectades	14
2.8	Sectors, institucions i agents que cometen violències institucionals masclistes	14
2.9	Revictimització	17
2.10	Obligacions incomplides/drets vulnerats	17
3	Tres històries que mai no haurien hagut de succeir	21
3.1	Quan l'Estat t'arrenca el teu nen	21
3.2	Com si les vides gitanes no importessin	24
3.3	I si el jutjat s'ha oblidat del meu cas?	27
4	Observació de les violències institucionals masclistes per sectors	31
4.1	Sector judicial	33
4.1.1	Les xifres més rellevants del sector judicial	33
4.1.2	Què ens diuen els relats arribats al canal de denúncia col·lectiva sobre les violències institucionals masclistes	35
4.1.2.1	Patrons de violències institucionals masclistes identificats	35
4.1.2.2	Les violències institucionals masclistes i els relats	40
4.2	Resta de sectors	58
4.2.1	Sector policial	58
4.2.1.1	Les xifres més rellevants del sector policial	58
4.2.1.2	Quines obligacions tenen els cossos policials davant les violències masclistes	59
4.2.1.3	Patrons de violències institucionals masclistes identificats en els relats que assenyalen el sector policial	60

4.2.2	Sector de la salut	62
4.2.2.1	Les xifres més rellevants del sector de la salut	62
4.2.2.2	Quines obligacions tenen els serveis de salut davant les violències masclistes	63
4.2.2.3	Patrons de violències institucionals masclistes identificats en els relats que assenyalen el sector de la salut	64
4.2.3	Sector social	68
4.2.3.1	Les xifres més rellevants del sector social	68
4.2.3.2	Quines obligacions té el sector social	70
4.2.3.3	Patrons de violències institucionals masclistes identificats en els relats que assenyalen el sector social	70
4.2.4	Sector d'atenció integral en violències masclistes	73
4.2.4.1	Les xifres més rellevants del sector d'atenció integral en violències masclistes	73
4.2.4.2	Quines obligacions tenen els serveis d'atenció integral en violències masclistes	74
4.2.4.3	Patrons de violències institucionals masclistes identificats en els relats que assenyalen el sector d'atenció integral en violències masclistes	74
5	Recomanacions	79
6	Bibliografia	87

Presentación del Observatorio de Violencias Institucionales Machistas

Un diálogo sobre acceso a la justicia, violencia institucional y respuesta feminista.

Espacio Ecooo Madrid
C. de la Escudra, 11, Centro, 28012

4 de Diciembre

10:00h - 13:30h

Siguiente

Organizan:

Financiado por:

Agraïments

Des de l'Observatori de Violències Institucionals Masclistes (OVIM) expressem el nostre més profund agraïment a totes les dones que, amb valentia i generositat, han compartit les seves experiències a través del canal de denúncia col·lectiva. Els seus testimonis són el pilar fonamental d'aquest informe i constitueixen una contribució essencial per visibilitzar i combatre les violències institucionals masclistes a l'Estat espanyol.

Així mateix, estenem el nostre reconeixement a les organitzacions i professionals que han confiat en aquesta plataforma, aportant el seu coneixement i experiència per enriquir aquest esforç col·lectiu. La seva col·laboració ha estat clau per a la consolidació de l'OVIM com una eina efectiva d'incidència política i social.

Aquest informe és el resultat de tres anys de treball col·laboratiu, durant els quals hem construït una plataforma de la societat civil dedicada a vigilar i exigir que les institucions compleixin amb el seu deure de diligència deguda en la garantia d'una vida lliure de violències masclistes per a dones, infàncies i adolescències. Sense el compromís i la participació activa de totes les persones i entitats involucrades, aquest èxit no hauria estat possible.

1 L'Observatori de Violències Institucionals Masclistes (OVIM)¹

Som una plataforma de la societat civil, d'incidència política i social, que vetlla que les institucions compleixin amb la seva obligació de diligència deguda i garantia de dret a una vida lliure de violències masclistes i de no-discriminació de les dones, nenes, nens i adolescents des d'una mirada de drets, feminista, interseccional i antiracista.

DONA, 41-50 ANYS, ESPANYOLA

Vaig denunciar al meu marit de llavors, de qui m'estava divorciant, per amenaces contra les nostres filles. [...] En el jutjat van pensar que el meu perfil no era el d'una víctima de violència de gènere. En el jutjat no van tenir en compte les proves que vaig aportar d'agressions i amenaces. El fiscal no va protegir les meves filles i tampoc no ho va fer la jutgessa. No van escoltar ni van tenir en compte les meves filles en cap moment. Van considerar que el nostre agressor era una víctima. [...] El meu advocat d'ofici no em va creure, va pensar que estava buscant un benefici personal.

No se'm va donar informació per part dels cossos de seguretat quan el nostre agressor va assassinar les nostres filles. Vaig haver de demanar-la, a través del meu advocat, al jutjat (que va tardar diversos mesos) mentre que l'endemà sortia tota la informació a la premsa escrita. No he rebut cap disculpa, ni per part de la jutgessa ni del fiscal ni de l'advocat d'ofici que va intervenir en el meu cas. Altres persones de l'administració, després, sí que s'han disculpat.

¹ Descobreix més sobre l'OVIM a: www.ovim.org.

EL NOSTRE ORIGEN ES TROBA en el projecte **Veïnes per Veïnes** de l'Associació **Hèlia**, una xarxa comunitària de voluntàries que acompanya dones supervivents de violències masclistes (VM). Impulsat per l'**Associació Hèlia** i **Almena Cooperativa Feminista**, som el primer observatori estatal d'aquesta mena i el vam presentar públicament el 15 de març de 2024, després de tres anys de treball col·laboratiu entre organitzacions feministes i expertes.

El Consell de l'OVIM el conformen 20 organitzacions de diferents comunitats autònomes i cinc expertes a títol individual. El treball conjunt s'enfoca en l'atenció, l'acompanyament i la defensa dels drets de dones, adolescents i infàncies, així com en la incidència política i social per erradicar totes les formes de violència contra les dones, inclosa la violència institucional.

L'OVIM l'hem construït des dels fonaments, treballant col·lectivament en les seves bases i establint un marc operatiu comú. Així s'ha aconseguit crear una **plataforma sòlida de la societat civil per observar, denunciar i transformar les violències institucionals masclistes**. Una de les nostres principals aportacions ha estat la creació d'una eina per documentar, de manera anònima, casos de violència institucional masclista a través d'un canal de denúncia col·lectiva, a part de promoure la pedagogia feminista per sensibilitzar i transformar les pràctiques institucionals.

Les violències institucionals masclistes (VIM)

La violència institucional masclista succeeix quan una dona o nena, nen o adolescent acut a les institucions de l'Estat i **es produeix alguna omissió, pràctica o acció** que constitueixi violència masclista en **obstaculitzar o impedir l'exercici dels seus drets humans**. Les violències institucionals masclistes són una forma o manifestació de la violència masclista que es dona en diferents àmbits com, per exemple, als jutjats, comissaries, centres sanitaris o oficines administratives.

La violència institucional impacta de manera desproporcionada a dones, nenes, nens i adolescents en situació de vulnerabilitat que afronten **múltiples i interseccionals barreres discriminatòries** a causa del seu origen, nacionalitat, ètnia, situació administrativa, classe social, edat, diversitat funcional, entre altres. Una de les conseqüències és la pèrdua de confiança en les institucions i un impacte emocional, psicosocial o econòmic, que pot provocar sentiments d'angoixa, malestar i incertesa. Moltes vegades aquesta falta de confiança genera una **sensació d'indefensió**, afegint més **dany emocional i aprofundint l'experiència d'abandonament per part de les institucions** que haurien de protegir i garantir drets.

L'OVIM té un **enfocament de drets humans**, que són indivisibles, interrelacionats i interdependents. Això significa que uns formen part dels altres, així que si existeix violència institucional masclista, a part d'estar vulnerant el dret a una vida lliure de violències masclistes, s'estarà afectant negativament altres drets humans que hi estan connectats (per exemple: el dret a la igualtat i no-discriminació, el dret a la vida i a la integritat física, moral o psicològica, el dret a la seguretat, el dret a la salut, entre altres).

La **diligència deguda** és l'obligació de l'Estat d'actuar amb eficàcia i responsabilitat davant la violència masclista. Això implica prevenir, erradicar, protegir les víctimes o supervivents, investigar els fets, sancionar i garantir una reparació integral del dany sofert.

Les aliances amb altres observatoris feministes

LA CREACIÓ DE L'OVIM s'ha nodrit d'experiències i aprenentatges d'altres observatoris feministes estatals i internacionals que han aconseguit **articular lluites locals amb accions concretes enfront de la violència institucional masclista**. Hem portat a terme trobades que han permès intercanviar sabers, compartir pràctiques i estratègies de resistència davant les múltiples expressions de la violència institucional des d'una perspectiva feminista, interseccional i territorial. Un exemple d'això és l'**Observatorio Ciudadano Nacional del Femicidio** (OCNF), a Mèxic, que des del 2007 ha estat clau per documentar casos i per promoure el litigi estratègic per visibilitzar la impunitat i les deficiències en

el sistema de justícia. Casos emblemàtics com el de Mariana Lima Buendía han establert precedents en l'obligació de l'Estat d'investigar amb perspectiva de gènere i diligència deguda. Han impulsat els peritatges psicosocials, socioculturals i antropològics que contextualitzen les violències sofertes per les dones abans de ser assassinades. Aquests peritatges han estat essencials per acreditar les raons de gènere en els judicis i demostrar el *continuum* de violència en l'àmbit familiar i comunitari. Des de l'OCNF han treballat en la promoció de lleis com la Ley General de Acceso de las Mujeres a una Vida Libre de Violencia i l'Alerta de Violencia de Género contra las Mujeres (AVGM), a part de contribuir a la tipificació del femicidi com a delictes.

Un altre exemple és el de l'**Observatorio Colombiano de Femicidios**, una iniciativa nascuda des de l'activisme feminista popular que ha aportat aprenentatges fonamentals tant en l'enfocament com en les metodologies de treball. Aquest observatori va sorgir el 2012 després d'identificar, a través de la premsa, una alarmant sèrie d'assassinats de dones a la Comuna 10 de Medellín. La seva tasca va començar amb un procés sistemàtic de registre i anàlisi de femicidis, recopilant de dades bàsiques que van permetre construir una mirada estructural i contextualitzada de la violència feminicida. Aquesta tasca no va ser tan sols tècnica, sinó política, alimentada per anys de formació en escoles feministes des de perspectives materialistes, marxistes, decolonials i populars, desenvolupades per dones racialitzades, empobrides i dissidents sexuals. La seva tasca ha estat essencial per visibilitzar la relació entre la violència feminicida i les estructures d'opressió (neoliberalisme, militarització, desigualtats de classe, raça i gènere).

Finalment, també hem establert aliances amb l'**Observatorio das Mulheres a Moçambic**, que des del 2021 ha aconseguit progressos significatius en la promoció dels drets de les dones. Com a mecanisme nacional ha articulat diverses veus femenines que advoquen per a l'eliminació de barreres que impedeixen l'exercici ple dels seus drets. Entre els seus principals èxits es troben la producció de dades i evidències sobre la situació de les dones i l'elaboració d'un informe oficial sobre l'estat general de les dones al país. A més a més, ha influït en l'assignació de recursos i en la implementació de polítiques públiques orientades a la igualtat de gènere, enfortint la participació de les dones en diversos àmbits i contribuint a la transformació d'estructures econòmiques i socials per garantir una representació equitativa.

QUINA NORMATIVA INTERNACIONAL, ESTATAL I AUTONÒMICA RECONeix LA VIOLÈNCIA INSTITUCIONALS MASCLISTA?

- La Declaració sobre l'eliminació de la violència contra les dones (1993) de les Nacions Unides i el Comitè per a l'Eliminació de la Discriminació contra la Dona de les Nacions Unides (CEDAW) en les seves diverses Recomanacions Generals, específicament, en la núm. 35 (2017), que assenyalava que la violència pot ser perpetrada o tolerada per l'Estat. Recordem que Espanya ha ratificat la CEDAW i el seu Protocol Facultatiu.
- El Conveni del Consell d'Europa sobre la prevenció i la lluita contra la violència envers les dones i la violència domèstica (2011), conegut com a Conveni d'Istanbul (articles 5 i 18), que va entrar en vigor el 2014, el mateix any en què Espanya el va ratificar.
- L'Estratègia Estatal per combatre les Violències Masclistes 2022-2025 reconeix la diligència deguda i la responsabilitat de l'Estat en l'erradicació de les violències masclistes. A més a més, reconeix les violències institucionals masclistes i les inclou en l'estratègia.
- La Llei Orgànica 10/2022, de 6 de setembre, de garantia integral de la llibertat sexual, inclou el concepte de diligència deguda com un principi rector (a partir d'ara LO 10/2022): "La resposta davant les violències sexuals s'ha d'estendre a totes les esferes de la responsabilitat institucional com ara la prevenció, la protecció, l'assistència, la reparació a les víctimes i la promoció de la justícia, i ha d'estar encaminada a garantir el reconeixement i l'exercici efectiu dels drets".
- En l'àmbit autonòmic, a Catalunya, la Llei 17/2020, de 22 de desembre, de modificació de la Llei 5/2008, reconeix la violència institucional a l'article 5. De manera similar, a Castella-la Manxa, la Llei 4/2018 para una Sociedad Libre de Violencia de Género, a l'article 5, estableix una definició de violència institucional. En altres comunitats autònomes inclouen o mencionen la violència institucional a les seves lleis per a la igualtat o per a l'erradicació de les violències masclistes, com a La Rioja o al País Basc.

La metodologia d'aquest informe

L'Observatori de Violències Institucionals Masclistes utilitza com a principal estratègia d'observació el seu **canal de denúncia col·lectiva**, que constitueix la **base informativa** d'aquest informe. A través d'aquest canal es recopilen, documenten i visibilitzen situacions de violència institucional masclista a l'Estat espanyol.

La unitat d'anàlisi del canal són els casos individuals, recopilats a través de tres tipologies de formularis en línia:

- 01 Formulari per a **dones i adolescents**
- 02 Formulari per a persones de l'**entorn**
- 03 Formulari per a **organitzacions, professionals o activistes**

Cada formulari, a part d'incloure preguntes tancades, ofereix un espai per explicar el cas amb detall, que permet una anàlisi quantitativa i qualitativa. Els formularis per a dones i adolescents i els de persones de l'entorn són **anònims**, per preservar al màxim

la seva privacitat i per no crear falses expectatives en relació amb la seva finalitat: no acompanyem els casos individuals, sinó que recopilem i sistematitzem històries per visibilitzar-les, determinar possibles patrons d'actuació de falta de diligència deguda i exigir a les institucions públiques que prenguin mesures de prevenció i intervenció.

Els casos rebuts a través dels formularis han estat analitzats amb l'objectiu de classificar-los, identificant aquells que complien amb certs criteris per ser considerats com a violència institucional masclista. Aquesta anàlisi s'ha realitzat a partir de **dos criteris fonamentals**:

- **Criteri definitori:** Els casos s'havien d'enquadrar dins de la definició de violència institucional masclista, és a dir, havien d'implicar violència exercida per agents, institucions o serveis públics vers a dones, adolescents, nenes i nens.
- **Criteri metodològic:** Comptar amb suficient informació que permetés vincular les institucions assenyalades amb un o més fets constitutius de violència institucional masclista. Cal destacar que en parlar d'"informació suficient"

ens referim a relats que incloguin fets concrets i contextualitzats, sense que això impliqui una verificació per part de l'Observatori. Com a plataforma de la societat civil —no jurídica ni periodista—, partim del principi de veracitat dels testimonis que les dones i els seus acompanyants ens comparteixen. El nostre rol és el de recollir, sistematitzar i canalitzar aquestes veus cap a processos d'incidència social i política.

Per garantir una classificació precisa i coherent dels casos segons els criteris establerts, es va portar a terme una **anàlisi individualitzada de cada un**, utilitzant una **base de dades** dissenyada per sistematitzar tant les respostes tancades com els relats oberts. Aquest procés es va enriquir mitjançant sessions de **treball amb un equip multidisciplinari**, en el qual es van resoldre dubtes i es van validar les decisions preses en cada etapa de l'anàlisi, forjant un treball de **construcció col·lectiva** de les organitzacions i expertes de l'OVIM.

El 2024 l'OVIM va recopilar un total de 143 casos, dels quals **117**, és a dir, el **81,8%**, van ser classificats com a violència institucional masclista. La resta de casos que no es van classificar com a tal va ser per manca d'informació, perquè estaven repetits o pel fet que els casos explicaven violències masclistes, però que no van ser exercides per institucions públiques.

La base de dades analítica dels formularis, eina central en l'anàlisi, ens ha ajudat a sistematitzar la informació dels casos en relació amb:

- **Perfil** de les dones, adolescents, nenes i nens que han viscut violències institucionals masclistes: edat, país de naixement, tenir o no nacionalitat espanyola.

- **Discriminacions** (auto)percebudes interseccionals que estan relacionades amb les violències viscudes.
- **Conseqüències** de la violència (emocionals, físiques, econòmiques, administratives, laborals i en relació amb l'entorn proper).
- Altres **persones afectades** (filles i fills, mares i pares, parelles, amigues, etc.).
- **Sectors, institucions i agents** que han exercit les violències.
- **Context de violència masclista prèvia** (en els seus diversos àmbits i formes).
- **Obligacions incomplides i drets vulnerats** per les institucions.

Per complementar l'anàlisi quantitativa dels casos recopilats a través del canal de denúncia es van realitzar entrevistes semiestructurades que van permetre aprofundir en **tres casos paradigmàtics** de violència institucional masclista, històries que trobareu en el capítol 3. Aquests casos van ser identificats per organitzacions integrants del Consell de l'OVIM i han estat seleccionades per illustrar múltiples patrons de violència, involucrar diverses institucions i tenir un impacte significatiu en les dones, adolescents, nens i nenes afectades. En coherència amb la tipologia de formularis en línia emprats, les entrevistes es van portar a terme amb:

- Una dona que ha experimentat violència institucional masclista en primera persona.
- Professionals que han acompanyat dones en situacions de violència institucional masclista.
- La germana d'una dona afectada per violència institucional masclista.

Cada cas de violència institucional masclista recopilat per l'Observatori en aquest primer any de treball ens parla d'històries individuals, però que al mateix temps revelen una realitat col·lectiva. Les violències que relaten no són fets aïllats, sinó expressions de dinàmiques estructurals que les organitzacions i les expertes del Consell OVIM van assenyalant des de fa anys. Si bé 117 casos no poden considerar-se representatius des d'un punt de vista estadístic, sí que ho són per la seva càrrega simbòlica, social i política. Representen 117 veus que aconseguixen fer-se escoltar i que donen compte d'experiències que comparteixen moltes altres dones, les històries de les quals no han pogut ser registrades a causa de les múltiples barreres o circumstàncies.

Esperem que aquest informe que teniu entre les mans pugui contribuir, tot i que sigui mínimament, a reparar els danys que les violències institucionals narrades han causat a 111 dones, 3 adolescents i 3 nenes i nens tristament protagonistes dels casos arribats a l'OVIM, així com a altres que poden veure's reflectides en les seves històries. Igualment, que el que aquí es diu pugui servir per millorar les polítiques públiques i les actuacions de les institucions. Alhora, que ens serveixi a totes les professionals que acompanyem les dones, les infàncies i les

adolescències en situació de violències masclistes a posar més atenció sobre les violències institucionals rebudes i l'impacte que aquestes tenen en els seus processos de recuperació.

A continuació, presentem els principals resultats sobre aquests casos.

2 L'observatori en xifres

DONA, 31-40 ANYS, ARGENTINA

La realitat és que quan ets víctima de violència, arribes a qüestionar-te si ho ets, mai no t'acabes de creure que ets una víctima real, que allò no va ser culpa teva i que vas conviure amb un agressor, algú violent, que et pegava, que et cridava i t'insultava. I que allò no era normal, que allò no era justificable. Quan sembla que ho veus, quan reculls el valor del terra, t'aixeques i surts per la porta decidida, topes amb una realitat tan trista i és que les institucions no et recolzen.

DONA, 21-30 ANYS, ESPANYOLA

El maltractador surt per la porta gran i jo, morta en vida.

2.1 Denúncies collectives rebudes

Des de la seva creació, el febrer de 2024, l'OVIM ha rebut **143** casos a través del seu canal en línia de denúncia col·lectiva. Més de la meitat de les denúncies provenen de **Barcelona (50,4%)**, seguides per **Madrid (10,3%)** i **Tarragona (6,8%)**. Aquest patró territorial s'explica per la presència de moltes de les organitzacions del Consell de l'OVIM a Catalunya. Actualment, es porten a terme presentacions de l'OVIM a diferents espais per millorar la diversitat de les experiències a través de tot l'Estat.

2.2. Casos de violències institucionals masclistes (VIM)

Després d'analitzar el total de denúncies rebudes, s'ha determinat que el **81,8%** (117 de 143) corresponen a casos de violències institucionals masclistes².

Tal com s'ha explicat a la introducció, el canal de denúncia col·lectiva ha recollit aquests casos a través de tres tipologies de formularis: el de dones i adolescents; el de persones de l'entorn i el d'organitzacions, professionals o activistes.

El **54,7%** d'aquestes 117 denúncies rebudes provenen del primer formulari, és a dir, del de dones i adolescents que han explicat el seu relat de violència institucional masclista en primera persona. El segon formulari amb més denúncies ha estat el dirigit a organitzacions, professionals o activistes, amb un **39,9€%**. Finalment, el formulari per a persones de l'entorn de les dones, adolescents, nenes i nens ha representat un **6%**.

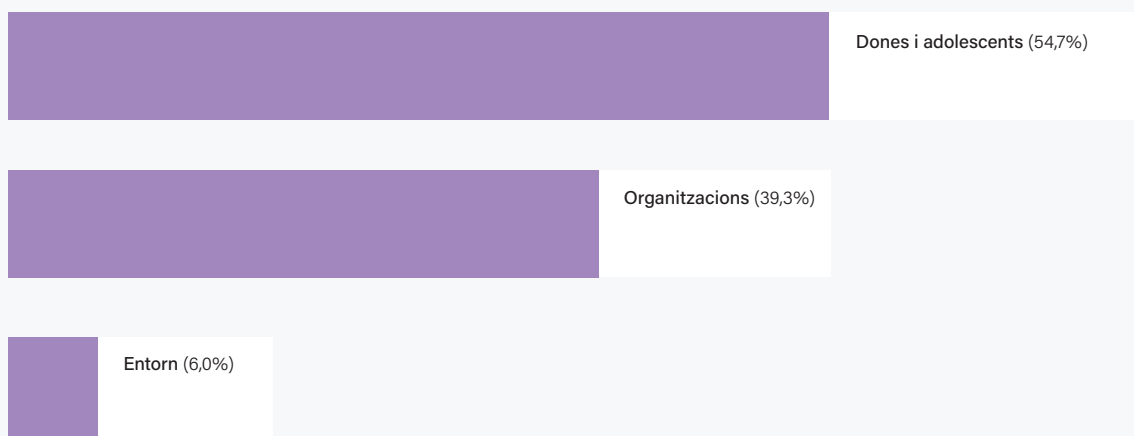

La pregunta aquí és: Qui tendeix a introduir cada cas en els diferents formularis? **Més del 80%** dels casos rebuts a través del formulari per a organitzacions, professionals o activistes provenen d'**entitats o activistes que fan acompanyaments a dones**. També hi ha quatre denúncies enviades per **persones de serveis públics** que han estat testimonis de violència institucional masclista. Per la seva part, les mares són les principals responsables d'introduir casos des del formulari de l'entorn, relatant la violència viscuda pels seus fills i filles.

² Dels 143 casos, el 81% són VIM, el 13,3% no s'han classificat per falta d'informació i el 2,8% s'han classificat com casos de violència masclista. El 2,1% restant pertany a la categoria "altre" que inclou casos d'associacions (no administració pública) o casos repetits.

Gràfic 1

Tipologies d'entrades. Casos de VIM, 2024. Percentatges.

2.3. Perfil de les dones, adolescents, nenes i nens: **edat**

Pel que fa al perfil de les persones que han patit violències institucionals masclistes arribades al canal, s'obtenen algunes conclusions.

Més del 60% dels casos de violències masclistes institucionals corresponen a dones d'entre **31-50 anys**. Això concorda amb la tipologia de denúncia més freqüent: dones que viuen violència masclista per part de la seva parella o exparella i que denuncien sense saber que el sistema es girarà contra elles, ja que patiran violència institucional per diferents institucions i sectors.

Els casos de **persones menors d'edat** són del **5,2%** (sis casos, dels quals tres són d'adolescents entre els 12 i els 15 anys). És important destacar que encara que no s'assenyalin les infàncies com a víctimes principals en la major part de les denúncies rebudes, no significa que no siguin també víctimes, com es veu en l'apartat d'*Altres persones afectades* (2.7).

Les **dones majors de 61 anys** representen només el **3,4%**. Això no significa que elles pateixin menys violència institucional masclista, sinó que aquestes violències són més invisibles i difícils d'identificar. Ha de considerar-se que el canal de denúncia col·lectiva s'ha plantejat en línia per garantir l'anonimat, però cal assenyalar que pot existir una barrera digital en el cas de dones grans.

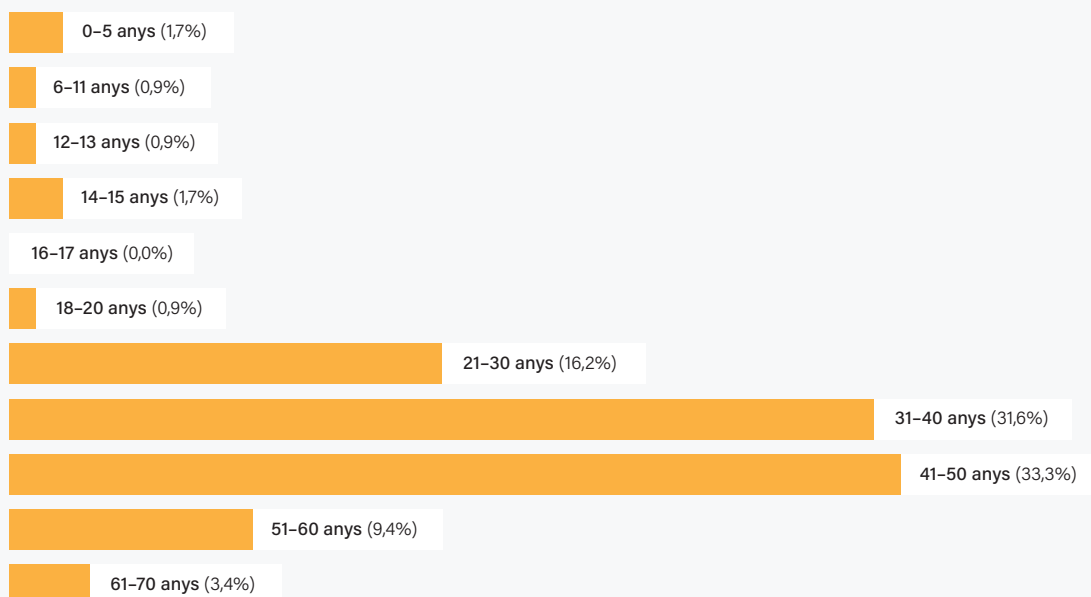
2.4. Perfil de les dones, adolescents, nenes i nens: **origen i nacionalitat**

Si s'analitza el perfil de les dones, adolescències i infàncies dels casos de violències institucionals masclistes registrades a l'OVIM, s'obté que el **66,7%** de les dones, adolescents, nenes i nens han nascut a la UE i el **62,9%**, a l'Estat espanyol. El que significa que **un 37,1% ha nascut fora del país i un 33,3% fora de la UE**.

Entre les nascudes fora de la UE trobem una àmplia varietat de països, entre els quals destaquen el Marroc, seguit d'Algèria, Hondures, Colòmbia i l'Argentina. Malgrat que es tracti d'una mostra petita i no representativa, les dades mostren una **sobre-representació de dones afectades nascudes fora d'Espanya i de la UE**, en comparació amb les dades poblacionals. Es pot estimar que les migrants representen aproximadament entre el **6,6%** i el **9%** de la població total d'Espanya (INE, 2025).

Més de la meitat de les dones nascudes fora de la UE no tenen nacionalitat espanyola, cosa que implica estar travessades per les normatives migratòries i, en alguns casos, la VIM pot afectar directament la seva situació administrativa. Un percentatge que encara podria ser més ampli si es té en compte que en un **30,7%** dels casos introduïts en el canal de denúncia aquesta informació es desconeixia.

Gràfic 2
Franges d'edat. Casos de VIM, 2024. Percentatges.

2.5 Discriminacions (auto)percebudes

No es pot fer una anàlisi d'aquestes dades sense tenir en compte la mirada interseccional que sempre acompanya l'OVIM. El 94% dels casos de violències institucionals masclistes estan lligats a discriminacions interseccionals, tal com assenyalen les mateixes dones en el formulari o les organitzacions i persones del seu entorn³.

La discriminació viscuda més mencionada és "per ser dona" (74,4%), cosa que reflecteix el caràcter patriarcal de la violència institucional masclista.

També és molt important la menció al racisme i la xenofòbia⁴, que assoleix el 42,7%.

Després li segueixen el classisme (22,2%) i el capacitisme⁵ (15,4%). A més a més, es destaquen discriminacions relacionades amb l'edat (12,8%) i, en una proporció menor, la drogofòbia, la LGBTIfòbia i l'estigma del treball sexual.

A la categoria "Altres factors" s'han assenyalat alguns eixos d'opressió inicialment no previstos en el llistat de multiresposta, com són: per ser mare, per ser mare soltera (monomarental), per l'aspecte físic (grassofòbia), per ser d'una zona rural i per estar dormint al carrer.

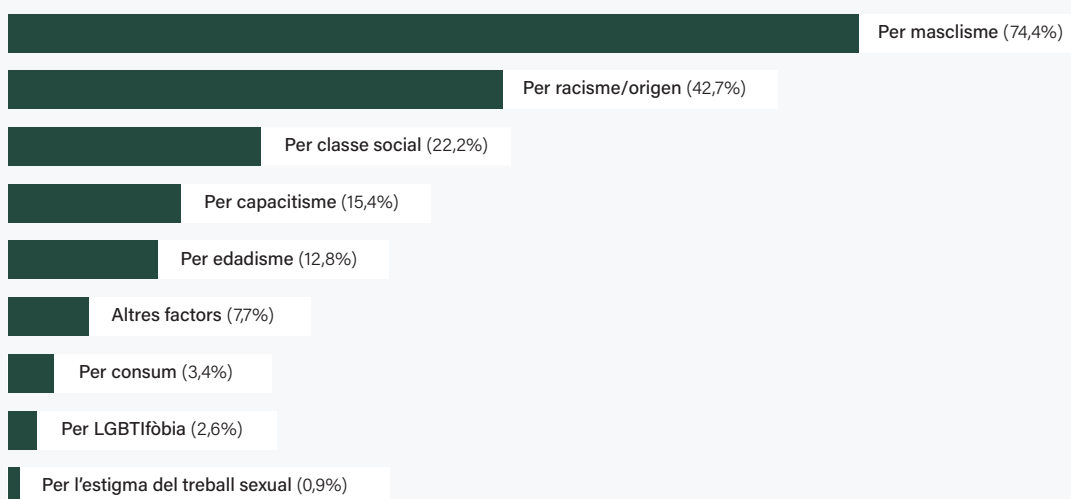
3 En el canal de denúncia col·lectiva es posen a disposició un conjunt d'opcions (multiresposta) per indicar quins eixos de discriminació es relacionen amb la violència viscuda: "per ser dona"; "per ser nena o nen"; "per ser adolescent"; "per edat"; "per discapacitat"; "per salut mental"; "per ser consumidora de substàncies"; "per situació socioeconòmica"; "per situació administrativa irregular"; "per país d'origen"; "per color de pell, trets físics o altres"; "per ser gitana"; "per cultura"; "per ètnia"; "per religió"; "per identitat de gènere"; "per preferència sexual"; "per ser treballadora sexual"; "per no saber llegir, escriure o expressar-se en l'idioma local"; "per trobar-se en privació de llibertat"; "per antecedents penals".

4 S'inclouen els casos en què s'ha indicat: color de pell, país d'origen, idioma, situació administrativa irregular, ètnia, cultura, religió. En dos dels casos, s'ha indicat explícitament "per ser gitana".

5 S'inclouen els casos en què s'ha indicat: salut mental i discapacitat.

Gràfic 3

Factors agrupats de discriminació interseccional. Casos de VIM, 2024. Percentatges.

“Per ser dona” és la discriminació més mencionada en els casos de violències. Ara bé, segons la situació de les dones, els **altres eixos d'intersecció prenen més rellevància**.

Taula 1

Encreuament entre discriminacions interseccionals i origen. Casos de VIM, 2024.

Principals discriminacions percebudes (primeres 5, ordre decreixent)	Dones, adolescents, nenes i nens nascuts a la UE	Dones, adolescents, nenes i nens nascuts fora de la UE
1	Per ser dona	Per ser dona
2	Per la situació socioeconòmica	Per la situació socioeconòmica
3	Per l'estat de salut mental	Per color de pell, trets físics i altres
4	Per l'edat	Pel país d'origen
5	Per discapacitat	Per la situació administrativa irregular i per no saber llegir, escriure o expressar-se en l'idioma local (paritat dels dos ítems)

2.6 Conseqüències de les violències institucionals masclistes viscudes

És innegable que les conseqüències de les violències institucionals masclistes són múltiples i que afecten **totes les esferes de la vida**.

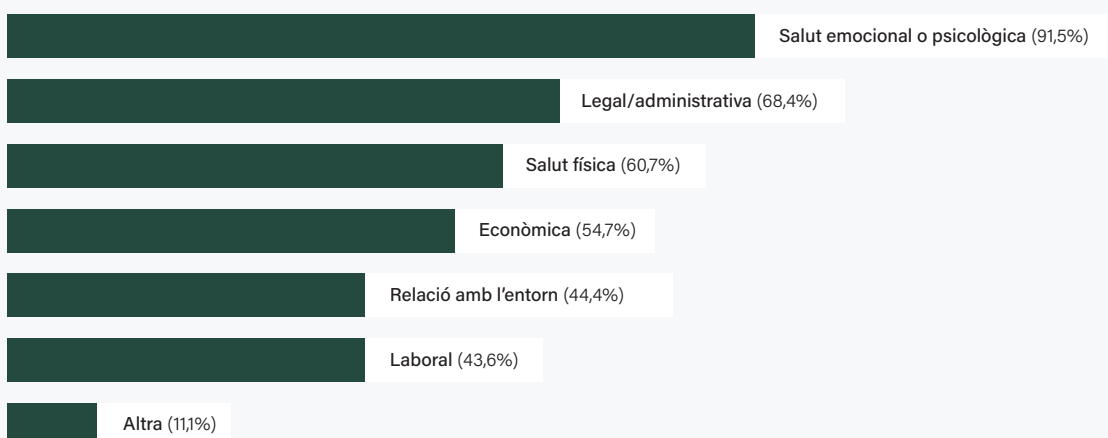
Al formulari en línia es demana a les mateixes dones, organitzacions i entorn que indiquin quines creuen que són les principals conseqüències que les violències institucionals masclistes viscudes han tingut per elles⁶.

En la gairebé totalitat de casos s'indica que hi ha hagut **conseqüències altes en l'aspecte emocional o psicològic (91,5%)**. També s'assenyalen conseqüències legals i administratives (deportació o no poder rebre una prestació econòmica), físiques i econòmiques.

Gràfic 4

Conseqüències altes. Casos de VIM, 2024. Percentatges.

⁶ Al formulari es dona la possibilitat d'indicar una escala de valors de 0 a 5 per a cada tipologia de conseqüències. Per a l'anàlisi considerem com a conseqüència alta, la puntuació de 4 o 5.

Realitzant encreuaments amb algunes de les discriminacions explicades anteriorment, emergeixen impactes diferenciats. Si en general les **conseqüències legals/administratives** impacten el **68,4%** dels casos totals, veiem que quan operen **factores discriminators relacionats amb el racisme/origen o amb l'edat**, els percentatges de casos amb conseqüències altes són més elevats.

Taula 2

Encreuament entre conseqüències legals/administratives i discriminacions interseccionals. Casos de VIM, 2024.

Eixos de discriminació (auto)percebuts	% casos amb conseqüències legals/administratives altes
Casos en què s'ha indicat "Per ser adolescent/ Per ser nena"	100%
Casos en què s'ha indicat "Per no saber llegir, escriure o expressar-se en l'idioma local"	85,7%
Casos en què s'ha indicat "Per ètnia"	80%
Casos en què s'ha indicat "Per color de pell, trets físics i altres" i "Per situació socioeconòmica"	69,2%

Les conseqüències econòmiques amb impacte més alt tenen relació amb elements **vinculats al racisme** i origen, així com amb el **capacitisme** (discapacitat i salut mental). Si aquestes conseqüències econòmiques altes es donen en el **54,7%** dels casos, si desglossem per eixos de discriminació, el percentatge (com pot observar-se a la taula anterior) és sempre molt més alt.

Taula 3

Encreuament entre conseqüències econòmiques i discriminacions interseccionals. Casos de VIM, 2024.

Eixos de discriminació (auto)percebuts	% casos amb conseqüències econòmiques altes
Casos en què s'ha indicat "Per no saber llegir, escriure o expressar-se en l'idioma local"	85%
Casos en què s'ha indicat "Per ètnia" i "Per discapacitat"	80%
Casos en què s'ha indicat "Per estat de salut mental"	76,9%
Casos en què s'ha indicat "Per país d'origen"	66,6%
Casos en què s'ha indicat "Per situació socioeconòmica"	65,3%

2.7 Altres persones afectades

No només qui pateix violència institucional masclista de manera directa es veu afectada, sinó que en el **73,5%** dels casos hi ha **més d'una persona afectada**, com progenitors, germanes, amigues, parelles i fins i tot companyes de feina.

En el **56,4%** dels casos són les **filles i fills de la víctima** qui més pateixen les conseqüències. En el **62,1%** dels relats de les dones es menciona explícitament que les filles i els fills són persones menors d'edat.

Concretament, la presència d'infàncies afectades té un fort pes en els casos de violència institucional masclista en el sector judicial (**67,6%**), en el social (**64,3%**) i en el policial (**61,9%**). Això evidencia la interacció entre la perspectiva de gènere i la perspectiva de protecció a la infància.

2.8 Sectors, institucions i agents que cometen violències institucionals masclistes

La majoria dels casos de violències institucionals masclistes mencionen més d'una institució i alguns n'inclouen fins a quatre o cinc, que abasten diferents sectors.

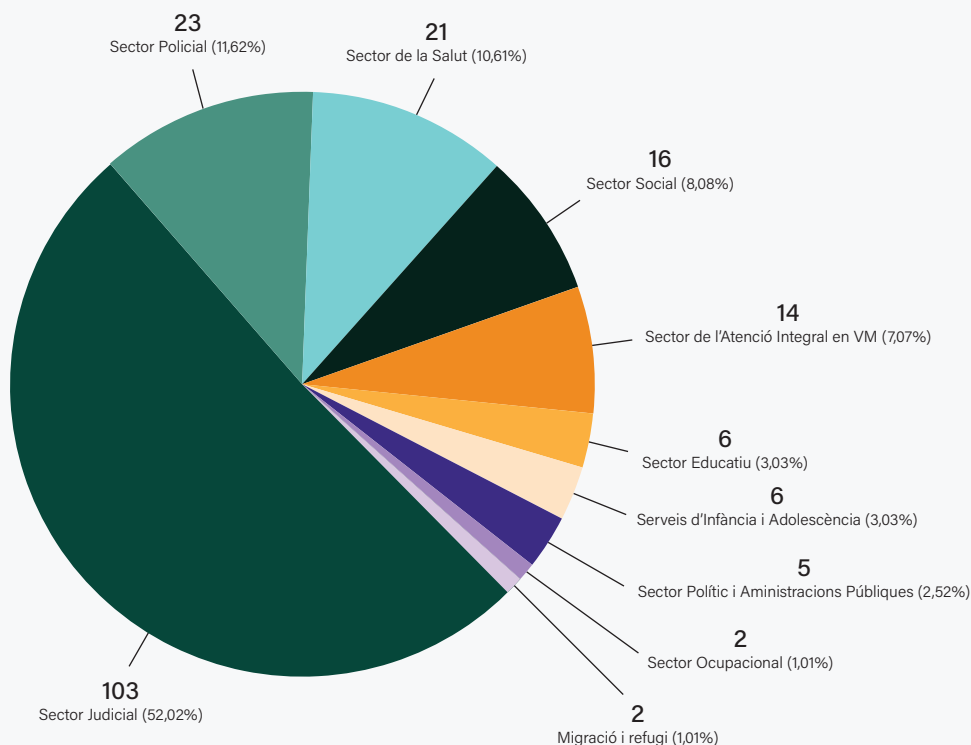
En els casos registrats a l'OVIM s'han identificat 198 institucions que han exercit violència institucional masclista.

La majoria d'aquestes pertanyen al sector judicial (**52%**), seguides pel policial, de la salut, social i de l'atenció integral en violències masclistes.

Quant a l'anàlisi multisectorial, en el **26,5%** dels casos s'evidencia la participació d'institucions que pertanyen a diferents sectors. La combinació més

Gràfic 5

Número d'institucions per sectors. Casos de VIM, 2024. Absolut i percentatges.

freqüent és la de l'àmbit judicial i policial, seguida per la de l'àmbit judicial i de la salut. També es registren casos en què intervenen més de dos sectors, com es detalla a la taula següent:

Taula 4

Tipologies de combinacions de sectors.
Casos de VIM, 2024.

	Combinació de sectors més freqüent
1	Judicial-Policial
2	Judicial-Salut
3	Judicial-Atenció Integral en VM-Social
4	Atenció Integral en VM-Social

El gràfic 6 mostra les institucions identificades segons el seu sector. Destaca que la **judicatura** (jutges/gesses i magistrats/des que integren el poder judicial de l'Estat) és, amb diferència, la més assenyalada, ja que **apareix en més de la meitat dels casos (53%)** com a responsable d'exercir violència institucional masculista.

A la judicatura li segueix el **Ministeri Fiscal (13,7%)** i l'**advocacia de torn d'ofici (12,8%)**, ambdós agents també del sector judicial. La **polícia autonòmica** se situa en la quarta posició (**10,3%**), seguida pels **centres de serveis socials** (d'atenció bàsica) i els **centres de salut primària i especialistes** (ambdós representen el **8,5%** de les institucions).⁷

L'agent més assenyalat és "jutge/gessa", amb un 22,6% sobre el total d'agents. L'opció "cap persona en particular, sinó el servei en general" és la segona més identificada (**22,2%**).

⁷ Tal com veurem en l'anàlisi específica del sector policial, la prevalença de la policia autonòmica es deu que a Catalunya, on es concentren molts dels casos, és la institució competent en casos de violència de gènere.

Gràfic 6

Tipologia d'institucions per sectors. Casos de VIM, 2024. Percentatges.

La raó és que, en moltes ocasions, la violència no es vincula a un fet concret que hagi perpetuat una persona específica, sinó més aviat a una **dinàmica estructural** (protocols inadequats, incompetència de les persones dels serveis, manca de resposta davant d'una queixa, etc.). Per acabar, el tercer agent més identificat és el de les persones **treballadores o educadores socials** (10%). Aquesta alta presència es deu al fet que alguns agents operen en múltiples sectors i institucions. Els/les treballadors/es socials estan tant en equips d'assessorament tècnic (penals i civils) dins del sector judicial, com en centres de salut i hospitals, serveis de violència masclista i serveis socials.

Taula 5

Agents. Casos de VIM, 2024.

Agents	% sobre total agents
Jutge/gessa	22,6%
Cap persona en particular, sinó el servei en general	22,2%
Treballadors/es socials i educadors/es socials	10%
Agent de seguretat (seguretat privada, policia, similars)	9,1%
Fiscal	7,0%
Advocat/da d'ofici	6,5%
Personal mèdic	4,8%
Personal de peritatge	3,9%
Professionals de la salut mental (psicòleg/òloga, psiquiatre/a)	3,9%
Professional acompanyant del servei específic	3%
Agents judicials	2,6%
Personal de recepció, consergeria i/o administració	2,2%
Altres	2,2% ⁸

⁸ Un 2,2% dels agents no estaven a les categories previstes i es classifiquen com 'altres', com són: medidora (sector judicial), director/a de centre educatiu (sector educatiu), responsable d'àrea (sector polític administratiu), advocat/da (sector atenció integral VM).

2.9 Revictimització

En el 94% dels casos, la violència institucional és revictimitzant. Això significa que la dona ha estat víctima de violència masclista i en acudir a les institucions a la cerca de protecció i reparació, aquestes no responen adequadament. La seva acció o falta d'acció agreuja la situació en la qual es troba la víctima o supervivent.

En el 5,6% dels casos, la violència institucional és primària. És a dir, la dona experimenta violència directa per part d'una institució pública sense un context previ de violència masclista. Cal destacar que el 6,3% dels casos de violència institucional masclista primària es concentren en el sector de la salut.

2.10 Obligacions incomplides/drets vulnerats

Les institucions públiques acostumen a treballar separatament, fet que dificulta la comunicació interna entre elles. Posar al centre els drets de dones, adolescents, nenes i nens permet abordar la violència institucional masclista de manera integral en compte de fer-li front des de les competències aïllades de cada institució.

Pel que fa a les obligacions, **investigar un cas de violència masclista no és només tasca de la policia o dels jutjats**, sinó també del sector social, com les treballadores socials o els serveis d'atenció a víctimes, que aporten informació clau. En relació amb els drets, garantir la seguretat de la persona no depèn només de la policia o la justícia, sinó també dels serveis socials i dels centres d'atenció integral en violències masclistes.

La violència institucional masclista succeeix quan una dona, adolescent, nena o nen acudeix a les institucions de l'Estat i es produeix alguna omissió, pràctica o acció que constitueix violència masclista en obstaculitzar o impedir l'exercici dels seus drets humans.

Per una banda, s'observa que el **96,6%** de les institucions que exerceixen violència institucional masclista **impedeixen o obstaculitzen** l'exercici de drets humans o l'accés a les polítiques públiques mentre que el **25,6%** els **dilaten o retarden**.

La diligència deguda implica prevenir, erradicar, protegir les víctimes o supervivents, investigar els fets, sancionar o garantir una reparació integral del dany sofert. Inclou la garantia de no repetició.

Pel que fa a la **falta de diligència deguda**, les institucions que exerceixen violència institucional masclista assenyalades a l'OVIM incompleixen amb les següents obligacions:

- Reparar les violències masclistes (**84,8%**)
- Prevenir-les (**79,8%**)
- Investigar-les i perseguir-les (**59,1%**)
- Sancionar-les (**37,4%**)

A part d'estar incomplint amb l'obligació d'aplicar la **perspectiva de gènere i interseccional** de manera transversal.

Les obligacions i els drets estan vinculats, ja que són dues cares de la mateixa moneda: **en incomplir una obligació s'està vulnerant un dret**. Per això, l'OVIM observa la vulneració de drets per part de les institucions que exerceixen violència institucional masclista.

De les institucions que han exercit violència institucional masclista, el **82,8%** han vulnerat el **dret a la reparació integral**, seguit pel **dret a la seguretat (68,2%)** i el **d'accedir a un recurs efectiu (66,7%)**. La vulneració del dret a la reparació està especialment present en casos de revictimització, que són la gran majoria, tal com s'ha vist. També s'observa la vulneració de **drets de protecció a la infància**, com són el dret a la protecció al si de la família (**52%**), el dret que l'interès superior d'adolescents, nenes i nens sigui considerat primordial (**50%**), el dret a una adequada valoració del risc (**46,5%**) i a ser escoltats i escoltats (**19,7%**).

Gràfic 7

Drets vulnerats (primers 10). Casos de VIM, 2024. Percentatges.

3 Tres històries que mai no haurien hagut de succeir

En aquest capítol es relaten tres històries de tres dones que han patit violència institucional masclista. Els seus casos han estat acompanyats per organitzacions que formen part del Consell de l'OVIM. Les tres dones continuen vivint les conseqüències i l'impacte de la falta de diligència deguda de les institucions amb les quals s'han relacionat. Tot i que els relats s'ajusten al màxim a la realitat viscuda, s'han fet servir noms ficticis i s'ha ocultat alguna informació per preservar el seu anonim. Agraïm enormement a totes les dones que ens han confiat els seus testimonis.

3.1 Quan l'Estat t'arrenca⁹ el teu nen

Aquesta és la història d'Anabel, una dona de gairebé 50 anys que viu a un petit poble al nord d'Espanya. El 2020, l'Anabel decideix posar una denúncia per violència de gènere després de 28 anys de maltractament per part del seu marit. Res ni ningú li hauria dit que, cinc anys després, es veuria immersa en un entramat pervers de violència institucional masclista, en el qual lluita per recuperar la custòdia del seu fill, que ha estat obligat a conviure amb el pare agressor.

Des de l'Observatori de Violències Institucionals Masclistes (OVIM) ens vam reunir amb l'Anabel per escoltar la seva història. La infància i part de la seva adolescència, la va passar a un poble petit de no més de 200 habitants. L'Anabel recorda aquesta etapa amb patiment. El seu pare va morir quan era petita. Amb la seva mare tenia una relació complicada, amb episodis de violència per part de la progenitora. Aquesta situació la va portar a fugir a la casa dels seus sogres, juntament amb el Borja, el seu xicot, a la prematura edat dels setze anys. Van estar sis anys vivint amb els pares d'ell fins que es van casar a mitjan del 2002. Quatre anys després va néixer la seva primera filla, que ara té 18 anys, i el 2013, el fill, que té 11 anys.

“Per què vas decidir tenir fills amb aquest home?”

—Li han preguntat des de les institucions.

El maltractament psicològic per part del Borja va estar present des del primer dia, cosa que va portar a l'Anabel a desenvolupar una anorèxia nerviosa poc temps després d'iniciar la convivència matrimonial i a haver de bregar amb una pregunta que posteriorment ha sentit amb freqüència per part de les institucions: “Per què vas decidir tenir fills amb aquest home?”. “No entenc aquesta pregunta. N'he sortit, he tardat sí, però he arribat a sortir-ne”, respon l'Anabel.

Durant les gairebé tres dècades que va durar el seu matrimoni, l'Anabel era l'única encarregada de les tasques de la llar i de cures. Això la va portar a deixar de treballar per poder arribar a tot. També va reduir les sortides d'oci per evitar baralles a casa, alhora que anava veient com la seva salut mental minvava. “Estàs sola”. “No tens a ningú”. “Estàs boja”. Eren algunes de les frases torturants que el Borja li repetia per després presentar-se amb regals i un perdó sota el braç. Aquesta violència no va tardar a repercutir sobre **les dues criatures, que van començar a patir tant agressions físiques com**

⁹ Hem volgut respectar el terme que la dona fa servir i que ha donat a la retirada de custòdia, terme que empra el moviment de “Mares protectores”. És important per nosaltres respectar el llenguatge de la dona, que va ser valenta i va voler-nos explicar i denunciar el seu cas.

psicològiques. El Borja era un pare maltractador i absent que no va estar present ni en el procés de depressió i ingrés que va tenir amb cinc anys la seva filla ni quan li van detectar al seu fill un tumor que, després de moltes dificultats, va ser operat. La sogra també s'afegia a aquesta violència. “Des dels **equips especialitzats d'atenció a les violències** em van dir que si continuava amb aquesta relació, la meua nena seria submissa i el meu nen, un maltractador”, comparteix l'Anabel.

RÈGIM DE VISITES PER AL PARE AGRESSOR

El 2020, quan el pitjor moment de la pandèmia havia remès, es van produir dos fets clau a la vida de l'Anabel. El primer, **separar-se**. El segon, posar una **denúncia** contra el Borja per ‘**maltractament habitual**’. No només li ressonaven al cap les paraules que li havien dit des dels equips especialitzats, sinó també l'última amenaça verbal del seu exmarit: “**Si truques a la policia, et recolliran a trossos en bosses**”. Després d'aquesta primera denúncia va haver-hi una **ordre de protecció** que es va aixecar al cap de poc temps sense que ningú l'avisés.

Va haver-hi una ordre de protecció que es va aixecar pocs dies després sense que ningú l'avisés.

Arran de la separació, l'Anabel es va quedar amb la custòdia de les dues criatures malgrat que es va arribar a un acord perquè el pare pogués continuar veient-les. Temps després, la filla gran, coincidint amb una etapa adolescent complicada, va prendre la decisió d'anar a viure amb el progenitor. El petit d'ambdós no va fer el mateix que, molt unit a la mare, va haver de continuar acudint a les visites amb un pare agressor al qual no volia veure. “Intentaven fer-lo baixar del cotxe a la força mentre el meu nen tenia un atac d'ansietat”, explica l'Anabel en el marc d'aquest règim de visites que acabaria allargant-se fins a l'any 2022.

JUDICI PER ‘MALTRACTAMENT HABITUAL’

El judici per la denúncia interposada el 2020 va arribar el juny de 2022. El Borja va ser absolt pel Jutjat de Violència sobre la Dona, en part per culpa de la **negligència de l'advocada d'ofici**, que va fer grans esforços per simplificar el procés: no va preparar prèviament el judici amb l'Anabel, es va negar a presentar proves que podrien haver estat crucials i no va voler citar a una amiga de la denunciada com a testimoni presencial. La **jutgessa**, que arrossega certa

fama de posar traves a les supervivents de violència masclista, va considerar que la violència psicològica no quedava provada.

SERVEIS SOCIALS:

“És que el teu nen no pot viure sense una figura paterna”.

En aquells temps, l'Anabel, juntament amb el seu fill, ja havien iniciat una relació més estreta amb **serveis socials**, així com amb els equips especialitzats en atenció a víctimes de violència de gènere. Des de serveis socials han reforçat sempre la sentència: “És que el teu nen no pot viure sense una figura paterna”. L'Anabel sent que no l'escolten ni l'acompanyen mentre que amb el Borja han mantingut un contacte constant en què l'informen de tot. “Els vaig dir que estaven fent cas a un maltractador i em van contestar que ell no era un ‘maltractador’ fins que no ho digués una sentència”.

L'INFORME DE LA PSICÒLOGA FORENSE

Paral·lelament, el pare continuava exercint violència contra l'Anabel. Així mateix, va interposar una **demanda per quedar-se amb la custòdia del fill**, començant així tota una cadena de fets constitutius de **violència vicària**, especialment centrada en el seu fill menor. Un informe per part d'una psicòloga forense va explicitar que el relat del menor estava ple de contradiccions en relació amb la suposada violència que la figura paterna exercia sobre ell. Per primera vegada, l'Anabel va sentir una por real, ja que va saber que hi havia possibilitats que li traguessin el seu fill. Això li va provocar un atac d'ansietat greu: “Va venir l'ambulància a casa, em van punxar, em van col·locar una pastilla sota la llengua...”, recorda. Una situació de crisi que s'allargaria fins al dia del judici per a la modificació de la custòdia i el règim de visites l'any 2022. Aquell dia, l'Anabel va saber que serveis socials havia pres partit: “Van dir que estarien tota l'estona al costat del meu fill, però no va ser cert. Van estar acompanyant el meu exmarit, que estava amb la nena i un munt de gent més”. En el moment en què li va tocar declarar al petit, la jutgessa li va llançar una pregunta tendenciosa: “Per què no vols anar amb el teu papa? És perquè no et deixa jugar a la consola?”. Se l'estava induint a una **resposta poc contundent que, sens dubte, apartava el focus del maltractament viscut**. Poc temps després va sortir la sentència ferma: la custòdia s'entregava al pare sense considerar el context de violència.

**“Per què no vols anar amb el teu papa?
És perquè no et deixa jugar a la consola?”**

Va començar així un compte enrere agònic en què l'Anabel i el seu fill van fer tot el possible per canviar el rumb de la situació. El nen va recórrer al professorat del seu col·legi, va escriure una carta a serveis socials per demanar “que no se l'emportessin amb el seu papa” i inclús va trucar al progenitor: “No vull venir amb tu pel que em feies”. Aquesta resistència clara del nen, a la qual la mare donava suport, serviria només per uns quants atacs d'ansietat que acabarien amb visites recurrents de mare i fill a l'hospital.

Es va posar una queixa davant del **Defensor del Menor**. Des d'aquesta institució van reconèixer que no podien prendre partit, però que totes les actuacions de les institucions eren pèssimes i li van recordar que aquesta situació tan sols la podia frenar serveis socials. Quelcom complicat d'entendre tenint en compte que era precisament des de serveis socials que es parlava d'una ‘manipulació’ de l'Anabel cap al seu fill, sense atendre el que el nen explicava ni fent valdre el seu testimoni.

Serveis socials va redactar informes en què s'assumia la relació existent com a ‘conflictivitat familiar’ i no com a ‘violència masclista’, aplicant a més a més arguments propis de la falsa síndrome d'alienació parental (SAP).

Es va trucar també a un telèfon de la infància maltractada. El seu fill ho va fer almenys tres vegades. No va servir de res perquè una vegada aquest recurs va contactar amb serveis socials, aquests van imposar novament el seu relat còmplice amb el pare agressor: “A l'informe van escriure tot el contrari d'allò que el meu fill i jo havíem explicat”, explica l'Anabel respecte a aquest contacte amb el telèfon d'infància.

L'ARRENCAMENT (LA RETIRADA DE CUSTÒDIA)

El gener de 2023 el menor va ser obligat a residir amb el seu pare maltractador. Aquest ‘arrencament’ es va produir davant de la família paterna. Va ser la seva germana qui va prendre un rol actiu, arrossegant a la força el seu germà cap al cotxe mentre el pare observava des d'una cantonada, sense dir ni una paraula ni moure un dit. L'Anabel recorda sentir-se desemparada, com si fos una delinqüent: “Un policia municipal em va dir que ens afanyéssim, que s'acabava el torn”. Per si això no fos suficient, des de serveis socials tampoc no es va fer res malgrat que des del punt de vista del Defensor del Menor i de la

policia autonòmica, aquest servei era l'únic que podia prendre partit. El nen repetia:

“No me'n vull anar, no me'n vull anar”.

La mare va passar a veure el fill en caps de setmana alterns. Un d'aquests dies, el petit li va explicar que l'àvia paterna l'havia agredit físicament. Van anar a Urgències, però la criatura no va aconseguir explicar res; tenia por de parlar malament del seu pare i de la seva família paterna. I tot això afegit al xoc per la separació amb la seva mare. Des de l'hospital van considerar que el nen era coaccionat per l'Anabel. El temps passava. El nen continuava apareixent amb noves marques a la pell cada cap de setmana. L'Anabel va interposar **diverses denúncies per maltractament cap al seu fill**, acompanyades de parts de lesions dels serveis sanitaris, però cap d'aquestes va prosperar.

El menor va canviar de localitat i escola en anar-se'n a viure amb el pare. Aquest centre educatiu públic tampoc va dubtar a posicionar-se a favor del maltractador. Permetien que el pare entrés al recinte per estar amb el menor abans que marxés amb la mare. Inclús van participar en un ritual rocambolesc en què el nen havia de canviar-se de roba al lavabo del professorat perquè el Borja no volia que res seu entrés a la casa materna. Això es va mantenir durant tot el curs 2023, fins que el 2024 l'Anabel ho va denunciar a inspecció educativa. “El meu fill no tenia dret a portar la meua roba. Tampoc a guardar fotos meves. Des de l'escola li entregaven les tasques al pare perquè no les pogués fer amb mi el cap de setmana”, relata l'Anabel.

La situació va empitjorar quan aquestes visites quinzenals van ser incomplides pel Borja fins a catorze vegades. “Jo anava al col·legi a buscar el meu nen, però em trobava que el pare no l'havia portat. Picava al domicili, però ningú no em responia. Vaig posar diverses denúncies, però la jutgessa les va arxivar totes sense explicació”, comparteix l'Anabel. La mare no només va deixar de veure i comunicar-se amb el seu fill durant vuit mesos consecutius, sinó que tampoc no se la informava del seu historial mèdic o dels avanços a l'escola. A través del seu advocat va aconseguir reprendre el contacte amb el nen un dia a la setmana en un **punt de trobada**, sempre amb la supervisió d'una treballadora de serveis socials. “Em sento com una dona que adoptarà un nen i que ha de guanyar-se la seva confiança. És com si fóssim dos desconeguts, és que no queda res. No m'abraça. No agafa un mocador meu...”, explica.

La mare sobre el punt de trobada amb el seu fill:

**“És com si fóssim dos desconeguts,
és que no queda res”.**

Aquest entramat de violències institucionals masclistes ha donat força a les violències que el Borja exerceix cap a l'Anabel i cap al seu fill i filla. La mare sent que la seva filla està adoptant el paper que va adoptar ella en el seu dia: submissa, encarregant-se de la casa, de la feina i dels estudis. I al seu fill creu que li ho han tret tot. Quant a ella mateixa, l'Anabel declara que li han robat la vida, que no pot tornar a ser feliç: “La meua vida és aixecar-me i lluitar. Mirar per internet, trucar a institucions, veure si algú em pot escoltar”.

EL MISSATGE DE L'ANABEL PER A LES INSTITUCIONS

És cert que algunes institucions li han posat el camí més fàcil a l'Anabel (ella esmenta, entre altres, un servei d'igualtat municipal, l'escola i la policia de la seva localitat, una metgessa forense de la província, un hospital provincial, alguna pediatra d'atenció primària i de l'hospital local, un jutge del jutjat de la seva localitat i el Defensor del Menor). Moltes altres, en canvi, no han fet res més que empitjorar la situació. “Jo lluito cada dia contra un senyor maltractador, però també contra una justícia que ens ha destrossat. És per això que demanaria a les institucions que, si són conscients de la feina que fan, si us plau, la facin bé i escoltin”. Per ella no només és important que les plantilles estiguin capacitades per detectar si algú menteix, sinó que és fonamental també que la protecció a les infàncies estigui sempre al centre. Per altra banda, l'Anabel proposa que les institucions sancionin a qui comet aquestes negligències professionals.

**“Jo lluito tots els dies contra un senyor
maltractador, però també contra una
justícia que ens ha destrossat”.**

Actualment, l'Audiència Provincial ha admès la denúncia per violència vicària que va ser desestimada pel mateix jutjat que va absoldre el Borja de maltractament. S'estan fent nous peritatges forenses. Un bri d'esperança davant d'un dany irreparable que tan sols les mares i les criatures que han passat per això saben la tortura que suposa: **“Què estan esperant, que em suïcidi? Que els meus nens siguin assassinats? O que els tres estiguem morts en vida? Per què no el paren ja? És molt difícil estar en aquest món sense els teus fills, perden-te coses que mai més no tornaran”.**

3.2

Com si les vides gitanes no importessin

La Lola és una dona gitana de 34 anys que té sis criatures. La seva història ens l'expliquen diverses veus perquè ella no pot. Juntament amb les seves filles i fills, fa més de dos anys que està en parador desconegut, convivint amb el seu agressor. La seva família no sap com buscar-la i la seva gent espera rebre notícies d'ella algun dia. Mentrestant es pregunten: per què les institucions no van actuar d'una altra manera?

La Lola és una dona gitana estretament connectada amb la seva comunitat. D'origen humil, la seva família sempre s'ha dedicat a la venda ambulat. Diverses veus recreen la seva història a través d'aquestes pàgines. Escoltem la Carmen, una de les dues germanes de la Lola. També a la Tamara, mediatra intercultural que va intervenir en el cas de la Lola com a tècnica d'un recurs d'inserció laboral. I a la Sheila, companya del mateix recurs. Totes tres ens comparteixen les seves percepcions mentre recorden el cas amb dolor i impotència.

Des de l'Observatori de Violències Institucionals Masclistes (OVIM) remarquem que la segona germana de la Lola, que està cobrant la Renda Garantida de la Ciutadania (més coneguda com a PIRMI), ha decidit no participar en aquest relat per por a les conseqüències que això podria tenir per ella. “Des d'aquesta institució no només s'infantiliza les dones gitanes, sinó que se les intenta reeducar com a mares a través dels programes d'accés a la renda mínima d'inserció”, ens contextualitza la Tamara. Un patró racista i antigitanista que no pot passar desapercebut en aquesta història.

**“Les institucions saben que nosaltres
transmetem els valors culturals, així que
intenten controlar-nos canviant les nostres
maneres d'educar”.**

Les declaracions de la Sheila, companya paia de la Tamara, també són importants. La Tamara sempre va sentir que a ella, com a professional gitana, no se la prenién seriosament des de les institucions. Per aquest motiu, gairebé al final del procés la Tamara va contactar amb la Sheila perquè aquesta pogués intervenir. Un exemple del perquè la desconfiança de les dones gitanes vers les institucions està més

que justificada: "Portem 600 anys de persecució sistemàtica a Espanya. Les institucions han entès que nosaltres som les que eduquem, les que transmetem els valors culturals, així que intenten controlar-nos canviant les nostres maneres d'educar", explica la Tamara.

DISSET ANYS DE MALTRACTAMENTS CONTINUATS

La Lola es va casar amb el seu marit actual quan va fer 17 anys. No tenia una feina remunerada, es dedicava a les taques de la llar assumint el rol de cuidadora de les seves filles i fills. La seva família no va tardar a percebre els maltractaments per part d'un home paio que l'aïllava de la seva gent i l'obligava a canviar de domicili constantment a causa de les seves activitats delictives. Aquest senyor va amenaçar de mort en diverses ocasions tant a la Lola com a la seva família; amagava una pistola i estava ficat en el món de la droga. **La violència era tant física com psicològica i sexual.** Disset anys de maltractaments continus, amb diversos ingressos hospitalaris per pallisses greus, entre els quals hi va haver un episodi que la Carmen no oblidarà mai: "La Lola estava embarassada de vuit mesos. Estàvem a casa meva. De sobte, ell va venir-la a buscar i li va fotre una pallissa tremenda. El nadó va morir l'endemà. Mai no ho vaig parlar pròpiament amb la meva germana, però les dues sabíem que a aquest nadó l'havia matat el pare".

La Lola té sis criatures. La més gran de setze anys, la més petita de dos. Els seus fills i filles han crescut amb una por indescriptible. "Tan bon punt vaig conèixer la Lola em vaig adonar que es tractava d'un cas de violència extrema en què ella havia estat apartada de tota la seva xarxa. Els nens estaven sotmesos a alts nivells d'agressivitat i, per si no fos prou, **serveis socials participava d'això mantenint una bona relació amb l'agressor**". En aquest sentit, la Sheila, la tècnica paia, també recorda com ell exercia **violència vicària**: "Feia servir les criatures perquè la Lola no el denunciés ni s'allunyés del domicili familiar. També s'aprofitava de l'actitud que havia desenvolupat el més gran, que exercia violència directa cap a la mare". I afegeix: "La Lola tenia un agressor, però al cap de poc temps en va tenir dos. I després, tres..."

La Lola mai no es va sentir protegida per part de les institucions, cosa que va fer que no s'animés a denunciar.

Ella va voler denunciar més d'una vegada, però la por sempre s'imposava fent que no acabés de tirar endavant aquestes denúncies. "La meva germana tenia la certesa que encara que el tanquessin a la

presó, en sortir la mataria", explica la Carmen, posant èmfasi en la desconfiança que la Lola sentia vers les institucions.

LA MIRADA RACISTA DE SERVEIS SOCIALS

El paper de la sogra és important a l'hora d'entendre de quina manera certs estereotips anaven fent efecte a serveis socials. "La sogra també rebia violència per part del seu fill. La tenia sota el seu domini i la feia servir per blanquejar la seva imatge a serveis socials", explica la Tamara, qui a més a més remarca que es tractava d'una dona blanca, rossa i de bona presència. La Carmen, la germana de la Lola, puntualitza: "Ella es dedicava a dir mentides sobre la meva germana. Deia que la família agressiva era la nostra o que qui amenaçava el seu fill era la Lola". Una estratègia perfecta dins d'un **sistema impregnat d'estereotips antigitanistes i masclistes al qual aquesta versió de la història li va encaixar perfectament.** L'estereotip de dona 'boja' o 'desequilibrada' que propagava l'agressor va acabar calant a serveis socials i va alimentar aquella idea que sempre havien tingut sobre les seves poques capacitats marentals. Durant els quinze anys en què es va relacionar amb aquest servei, pel cobrament del PIRMI, va fer algun gest per explicar la situació de maltractament en la qual estava, però mai va fer el pas definitiu perquè sentia que **mentre que ella sempre era qüestionada, al pare no el qüestionava ningú.**

DOS ANYS EN UN POBLE A 100KM DE DISTÀNCIA

Va haver-hi una temporada en què la Lola va viure a un poble d'una altra província a més d'una hora del seu barri, arrossegada pel seu marit. Van passar fins a dos anys quan una pallissa descomunal, que va acabar amb un ingrés hospitalari, va fer que la Lola, juntament amb les seves criatures, tornés al seu lloc, al seu refugi, al seu barri. Ho va fer gràcies a la intervenció dels serveis socials d'aquesta província que, a diferència dels serveis socials de la seva localitat, sí que van actuar amb la diligència deguda que els corresponia. Van protegir la Lola, la van acompanyar en el procés i li van oferir els mitjans necessaris per fugir d'allà i tornar a casa amb la seva gent.

El retorn de la Lola al seu barri de sempre va fer que la **polícia autonòmica**, que coneixia bé el cas, actués d'ofici posant-li un braçalet de seguretat a l'agressor i donant-li un mòbil de protecció a ella. Les múltiples intervencions per agressions, així com l'historial delictiu del marit, el convertien en un cas de 'risc alt' en què els **serveis de salut** també havien actuat diverses vegades. Ara bé, sense la complicitat de serveis socials, aquestes mesures no eren suficients.

La Tamara i la Sheila tenien clar que allò que la Lola necessitava era un pis al costat de la seva comunitat. Aquest era el seu lloc de protecció, on l'agressor no tenia suport ni s'atrevia a entrar. És per això que ambdues, des del recurs d'inserció laboral i sabent que hi havia pisos buits, van començar a treballar perquè això fos possible. Van recórrer a un **servei públic especialitzat en processos de violència masclista**. Per desgràcia, aquest servei mai va entendre la importància de proporcionar-li a la Lola un pis al costat de la seva comunitat.

D'UN PIS A LA SEVA COMUNITAT A UNA CASA D'ACOLLIDA

De fet, la relació amb el servei especialitzat va ser rígida des del principi. Malgrat que en cap moment van posar en dubte que la Lola fos víctima de violència masclista, tampoc es van parar a entendre la idiosincràsia del cas. La Lola era una dona amb una situació d'alt risc (inclús amb el risc de ser assassinada) i amb una desconfiança enquistada vers les institucions públiques. No només se l'hauria d'haver atès des d'aquesta mirada, sinó que s'haurien d'haver posat en marxa tots els mecanismes de protecció possibles. Des d'aquest servei, en canvi, van esperar passivament que fos ella qui tingués la predisposició, obviant les seves circumstàncies i deixant-la a ella i a les seves filles i fills en mans de l'agressor.

“Derivar-la a una casa d'acollida era una prolongació de la violència que l'agressor havia exercit sobre ella: aïllar-la de la seva comunitat”.

La solució que li van oferir va ser la que sempre s'ofereix en aquests casos: **derivació a una casa d'acollida**. “Aquests recursos no fan distinció segons les característiques o la cultura de la dona que viu aquesta violència masclista. No van entendre que portar-la a una casa d'acollida era una prolongació de la violència que l'agressor havia exercit sobre ella des del primer dia: aïllar-la de la seva comunitat. La Lola també sabia que els seus fills, especialment els més grans, mai no haguessin acceptat anar a aquesta casa, així que haguessin acabat escollint viure amb el pare maltractador. En poques paraules, l'estaven fent escollir entre anar a la casa d'acollida o les seves filles i fills”, aclareix la Sheila.

“Es van deixar unes criatures en mans d'una persona perillosa amb el vistiplau de l'administració pública”.

S'hauria d'haver tingut una **mirada** molt més àmplia i **interseccional**, acceptant una certa flexibilitat. “No sé quina hauria estat la millor solució. El que és clar és que no es va tenir en compte el valor de la comunitat en la vida de la Lola ni en la seva cultura”, insisteix la Sheila. En conclusió, la Lola no es va arribar a vincular al servei especialitzat ni es va forjar una relació de confiança amb ella. “Sempre vaig tenir la sensació que aquest cas no li importava a ningú. Ja no ho dic només per a la dona. És que es van deixar unes criatures en mans d'una persona sabent que era perillosa amb el vistiplau de l'administració pública”, lamenta la Sheila.

La Lola no podia continuar a casa dels seus pares perquè la convivència de set persones més en un pis de 70 m² era molt complicada. No va tenir més alternativa que **llogar un pis proper a la família de l'agressor**, una zona on ja no tenia protecció. L'agressor va aprofitar aquesta circumstància per tornar a exercir les seves amenaces fins que va aconseguir emportar-se-la a un lloc desconegut, juntament amb les seves filles i fills. Han passat dos anys des de llavors. Ni la Sheila ni la Tamara ni la Carmen poden evitar pensar on seria la Lola ara si des del servei especialitzat s'hagués actuat amb responsabilitat, tal com les institucions estan obligades a actuar. Tampoc obliden el paper nefast de serveis socials. **“És que a la Lola no és que no l'atenguessin, és que directament la van atendre malament. Li van negar l'accés als seus drets”**, conclou la Sheila.

La història de la Carla està carregada de racisme. Una dona hondurenya de 35 anys amb cinc criatures que, després de denunciar a la seva parella per violència masclista, no només no aconsegueix justícia, sinó que es queda sense feina i perd la custòdia del seu nadó, al qual fa mesos que no ha tornat a veure. Sense una xarxa de suport a Espanya i amb unes institucions incapaces d'aplicar la mirada interseccional, la Carla, com moltes altres dones migrants, es troba batallant sola contra un sistema que no escolta.

Ens vam reunir amb les dues professionals que han acompanyat la Carla en el seu procés. Des de l'Observatori de Violències Institucionals Masclistes sabem que elles podran fer una radiografia justa de la violència institucional masclista, així com de les violències masclistes prèvies que la Carla ha viscut i continua vivint. La primera professional és la Noemí, psicòloga d'una associació que lluita contra la violència de gènere en el municipi on viu la Carla. L'altra és la Marta, coordinadora de l'àrea jurídica d'aquesta mateixa entitat. Totes dues arriben a la vida de la Carla arran d'una derivació que es fa des de l'**Oficina d'Assistència a les Víctimes**, que pertany a la Ciutat de la Justícia.

La Carla prové d'una família desestructurada en la qual mai no ha existit una figura de referència ni d'acompanyament. La seva mare i el seu pare van morir quan era petita. Té dos germans amb qui no manté relació. El 2019, fugint d'una relació de maltractament per part del pare de tres de les seves criatures, va decidir venir a Espanya a la recerca de nous camins. Ho va fer juntament amb un dels seus fills mentre que els altres van optar per quedar-se al país d'origen. Va ser a Espanya on la Carla va conèixer la seva altra parella, de nacionalitat espanyola i pare del seu cinquè fill, de poc més d'un any. Amb el naixement d'aquest fill, la Carla aconsegueix la regularització administrativa i comença a treballar.

La nova relació sentimental de la Carla va començar un any després de la seva arribada a Espanya. Ella no va tardar a descobrir que es tractava d'un home violent i amb certa addicció a la cocaïna que la vexava, la manipulava i la intimidava constantment. "Li deia 'puta latina' i la feia fora de casa, inclús amb el nadó en braços cada vegada que es barallaven", ens comparteix la Noemí, la psicòloga prèviament mencionada. "Jugava al xantatge dient-li que si el deixava, se suïcidaria. No li permetia

establir amistat amb ningú. Encara més, va arribar-li a oferir 20.000 euros si tornava a Hondures amb el seu fill gran i ell es quedava a Espanya amb el nadó". Va ser precisament aquest intent de negoci amb les criatures el que va fer que la Carla acabés amb la relació, traslladant-se a un pis compartit a la capital de província amb el seu fill i el nadó acabat de néixer.

Després d'aquesta separació, la parella va arribar a un acord intern. Ella cuidaria el nadó, però el pare podria passar a buscar els nens sense problema. Un pacte verbal lògic per la Carla, tenint en compte que ella treballava d'interina en torns de nit i que, per tant, no podia estar amb els nens de manera constant.

Va ser en aquest context emparaulat que el pare maltractador va moure la primera fitxa. Després d'un accident domèstic, en el qual el nadó va colpejar-se el cap amb una pilota de goma jugant amb el seu germà, el pare va aprofitar per portar-lo a l'hospital i alertar d'una possible negligència en la cura de la mare. **Ella estava treballant. Li van trucar des de l'hospital perquè acudís com més aviat millor. "No sé si encara conservo la feina, ho acabo de deixar tot per venir aquí i veure què passa amb el meu fill"**, va manifestar la Carla en el moment d'arribar al centre hospitalari sense saber que, efectivament, seria acomiadada per aquesta raó.

L'INFORME DES DEL CENTRE HOSPITALARI

La treballadora social de l'hospital va entrevistar tant a la Carla com a la seva exparella per acabar decretant que el nadó tenia una situació de major benestar amb la figura paterna. Segons ens explica la Noemí, a l'informe van pesar els factors positius que rodejaven la vida del pare: estabilitat econòmica, xarxa de suport, etc. La Carla va manifestar la violència que patia per part del pare del seu fill, però es va acabar dient que no era apta per fer-se càrrec del nadó.

"No es va tenir en compte la seva situació migratòria ni els maltractaments viscuts, no es va fer incidència en les raons que havien portat aquesta mare a fugir a un pis compartit amb les seves criatures".

Després de l'alta de l'hospital, el pare es va emportar el nen, de manera que la Carla no l'ha tornat a veure des de llavors. Ja ha passat un any. "En aquest informe no van tenir en compte la seva situació migratòria ni els maltractaments viscuts, no es va fer incidència en les raons que havien portat aquesta mare a fugir a un pis compartit amb les

seves criatures i es va arribar a una conclusió superficial dels fets viscuts”, aclareix la Marta.

“La Carla sempre va tenir la sensació que des de les institucions se la titllava de malalta mental”.

Durant l'ingrés, des de l'hospital es va alertar de la situació a serveis socials, que també van redactar el seu corresponent informe. A diferència del treball fet per la treballadora del centre hospitalari, aquest segon informe de serveis socials sí que es va fer recollint tant la versió del pare com la versió de la mare, posant totes aquestes necessitats al centre.

Per la seva banda, el pare maltractador va explicar que la Carla havia tingut un intent de suïcidi previ a l'embaràs, fet que va acabar tenint un gran pes en els dos informes redactats. “Aquí va haver-hi violència institucional perquè no es va investigar d'on venia aquest episodi autolític. I és que va ser la situació de violència masclista viscuda així com les vexacions i el tracte que rebia per part de la parella, el que la va portar a aquest intent que, a més a més, va ser incitat pel maltractador”, aclareix la Noemí. “Ell li deia que si volia matar-se que es tirés del catorzè pis. Això no va quedar recollit als informes. Ho dic perquè la Carla sempre va tenir la sensació que des de les institucions se la titllava de malalta mental”, afegeix la Noemí.

El que va viure a l'hospital va fer que la Carla tingués un atac d'ansietat. **Des del centre hospitalari la van derivar a la unitat de salut mental.** El psicòleg que la va atendre va repetir els mateixos patrons: **no va tenir en compte la seva situació individual ni la seva condició de persona migrant víctima de violència de gènere.** “No entenc el que em dius, no entenc la teva situació. No et puc atendre”, li va dir aquest psicòleg a la Carla.

DENUNCIAR LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE

Mentre passaven els dies, la Carla va començar a ser conscient que no veuria el seu nadó. No hi havia cap restricció judicial ni cap informe desfavorable de serveis socials, però el nen estava en mans del pare maltractador. En aquest context, ella va decidir denunciar. Va informar la policia de la sostracció del seu nadó, però també dels maltractaments rebuts per part de la seva exparella. Això va fer que **tota la denúncia es tramités al Jutjat de Violència sobre la Dona.** “No s'hauria d'haver tramitat tot únicament com una denúncia per violència de gènere. La sostracció del nadó hauria d'haver entrat com un assumpte de família”, explica la Marta, la jurista. “No va haver-hi assessorament previ. Ella no havia de per què saber que parlàvem de qüestions diferents.

Era el seu dret com a víctima rebre aquesta informació per part del seu advocat”, insisteix la Marta. La barreja de qüestions paternofiliales amb qüestions de violència masclista va afavorir que **es denegué l'ordre de protecció en considerar que la Carla estava en un 'risc baix'** en relació amb el seu maltractador.

Paral·lelament, **l'exparella va decidir interposar una denúncia de mesures civils sobre el fill, sol·licitant la custòdia completa.** El procés es va allargar mesos a causa d'un problema de competències entre jutjats. El procés civil corresponia al jutjat pertanyent segons l'últim domicili familiar mentre que la denúncia per violència de gènere s'estava tramitant a la capital de província on en aquell moment vivia la Carla. “Van tardar mesos a decidir que la competència corresponia als jutjats de l'últim domicili compartit. En tot aquest temps ella no estava veient el seu fill, raó per la qual el seu advocat, veient que les provisionals tardaven tant, va sol·licitar mesures provisionalíssimes”, contextualitzen les professionals entrevistades.

INTENTAR ACCELERAR EL PROCÉS

Va arribar un moment en què la Carla no va poder més. Eren massa mesos sense veure el seu fill. La batalla per decidir les competències mantenia les institucions entretingudes. Poc abans de l'audiència per les mesures provisionalíssimes, la Carla va rebre una trucada des dels jutjats: “Vols continuar amb la denúncia?”

Les dues professionals entrevistades manifesten no estar conformes amb aquest procediment habitual. “Estem parlant de dones en una situació molt complexa que reben una trucada sense tenir ni tan sols marge de consulta amb el seu advocat o advocada. Et truquen per telèfon com qui et ven una assegurança”. En aquest sentit, la Carla va decidir retirar-se de l'acusació particular per no continuar allargant el procés. “El procés hauria pogut continuar d'ofici si el Ministeri Fiscal, juntament amb el jutge pertinent, ho haguessin considerat. Això no obstant, quan les víctimes decideixen no continuar és habitual que el cas s'arxivi”, critiquen ambdues.

La desinformació que envoltava la Carla va fer que retirés la denúncia per violència de gènere per retrobar-se abans amb el seu nadó.

La desinformació que rodejava la Carla, així com el complex procediment al qual es va sotmetre, va fer que prengués una decisió desesperada confiant a alleugerir el procés per retrobar-se abans amb el seu nadó. “Ella arrossegava culpa per haver

denunciat el pare del seu fill. Deia que no li volia fer mal. No ho sabem amb certesa, però retirar aquesta denúncia possiblement també tenia relació amb reprendre una mínima relació cordial amb l'exparella per, d'aquesta manera, poder veure el nadó, reflexiona la Noemí.

UN JUTJAT QUE NO TIRA

Després de l'audiència per les mesures provisionalíssimes es va proposar que la mare pogués estar amb el seu fill dues vegades per setmana en un punt de trobada en el municipi familiar. Una proposta que la Carla va acceptar a la desesperada sense saber que, tot i això, passarien els mesos i ella continuaria sense tornar a abraçar al seu petitó. "Tot s'estava portant a terme a través d'un jutjat saturat on falten recursos. Vaig intentar posar-me en contacte amb professionals d'allà que haguessin reprès el cas, però em vaig topar amb una clara falta de predisposició". Realitat que es va veure agreujada amb la baixa de la referent del cas de l'Oficina d'Assistència a les Víctimes, institució que en els seus inicis havia acompanyat la Carla en el seu procés judicial. "Ningú no va reprendre el cas ni les funcions que corresponien. Ningú no em va retornar cap de les trucades. L'assumpte de la Carla s'havia quedat allà i ja està", critica la Marta.

"Tot s'està portant a través d'un jutjat completament saturat on falten recursos. Ningú no m'ha retornat la trucada. L'assumpte de la Carla s'ha quedat allà i ja està".

Tant la Marta com la Noemí comenten la possibilitat de fer alguna reclamació al jutjat. Però es desanimen aviat pensant que arribarà abans la resolució al punt de trobada que la resposta a la reclamació. "La qüestió aquí és que es va fer una audiència per unes mesures provisionalíssimes, és a dir, quelcom urgent. Es va arribar a un acord perquè tot fos més ràpid i avui dia no hi ha cap notícia del punt de trobada familiar. I no només això, sinó que, a part de l'advocat, ningú més no sembla que estigui al cas de la situació de la Carla", explica la Noemí mentre recorda que fa mesos que mare i fill no es veuen.

Aquesta història no només ha separat la Carla del seu nadó, sinó també del seu fill de deu anys, que ha tornat a Hondures. Una decisió que ha pres la mare per la por instaurada i generalitzada a serveis socials: "Ja li han tret un fill. Ella preferia que el gran no es veiés involucrat en tot això", explica la Marta.

"Parlem d'un nadó de gairebé dos anys. Ella va deixar-lo de veure quan amb prou feines tenia un any. És inevitable un refredament del vincle maternofilial".

La Carla pateix una simptomatologia depressiva i ansiosa. Enviar el seu fill de tornada a Hondures i no veure el seu altre fill l'està destrossant emocionalment. "Ella té moltes dificultats a escala cognitiva, per exemple, per pensar en claredat, recordar certes coses viscudes, per a la presa de decisions. Sent aquesta desesperança que faci el que faci ningú jugarà a favor seu", explica la Noemí, la psicòloga. I afegeix: "Respecte al fill, parlem d'un nadó de gairebé dos anys. Ella va deixar-lo de veure quan amb prou feines tenia un any. És inevitable un distanciament o refredament del vincle maternofilial, que amb el temps es podrà recuperar. Per la Carla serà un xoc veure que hi ha hagut un creixement, que hi ha hagut molts canvis i que ella no ha pogut acompanyar-lo en aquest procés. A més a més, amb el dubte de si el nadó està ben cuidat o no..."

Les entrevistades diuen que potser és demanar molt, però tant de bo arribi aquest dia el què des de les institucions es tingui en compte la perspectiva antiracista i interscaccional. **Potser així, tenint en compte el context sociocultural de cada persona, cap dona torna a ser jutjada i cap nadó es veu obligat a créixer sense la seva mare.**

4 Observació de les violències institucionals masclistes per sectors

Aquest capítol recull els casos compartits amb l'OVIM a través del canal de denúncia col·lectiva. El relat és l'element fonamental d'aquestes denúncies, on es detallen tots els fets, les violències institucionals masclistes i el seu impacte a la vida i la salut.

DONA, 41-50 ANYS, ESPANYOLA

Les que patim aquestes injustícies i desemparaments judicials ens enterren en vida. Hem sortit de les urpes del maltractador, però no podem ajudar els nostres fills. A més a més, arrosseguem danys emocionals a la psique i a l'ànima, que això és incurable. Si a sobre ens diuen que no ens creuen o que no és suficient per condemnar... La vida deixa de tenir sentit per moltes.

Les violències institucionals masclistes es basen en **creences masclistes socialment naturalitzades i esteses** que impregnen els serveis que haurien de protegir-nos, que justifiquen actuacions negligents i vulneren el dret a una vida lliure de violències masclistes. Segons les dades de l'OVIM, el **94,4%** dels casos registrats estan lligats a una violència masclista prèvia i succeeixen en processos que, suposadament, busquen reparar el dany, convertint-se en formes de **revictimització o victimització secundària**.

Els relats mostren un patró comú: quan les dones i les seves filles i fills busquen ajuda davant les violències masclistes, acaben afrontant múltiples formes de violència institucional masclista des de diferents institucions i sectors. En compte de suport, pateixen maltractament o negligència per part de la policia, els jutjats, els serveis socials o de salut, especialment després de presentar una denúncia. Per això, s'han identificat **117 casos de violència institucional masclista i 198 institucions implicades**.

El relat més comú és el de dones, adolescents, nenes i nens que pateixen violències masclistes per part de les seves parelles, exparelles, pares o figures paternes, incloses agressions sexuals. Aquestes violències acostumen a prolongar-se en el temps i en intentar frenar-les mitjançant una denúncia, el sistema respon amb negligència i noves violències institucionals.

Rere les violències institucionals masclistes resideix **un negacionisme sobre les violències masclistes**, és a dir, la idea que les violències masclistes no existeixen. Malgrat que a l'Estat espanyol la **Llei Orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere** (a partir d'ara LO 1/0224) fa dues dècades que està en vigor, hi ha professionals que la consideren injusta i creuen que les dones s'inventen aquestes violències per obtenir beneficis. Aquest prejudici és encara més fort contra les dones migrants, a les quals se les acusa de denunciar tan sols per regularitzar la seva situació o aconseguir avantatges econòmics.

El que ens diuen les violències institucionals masclistes observades és que aquesta creença social penetra a part de les institucions i és impulsada inclús per elles, condicionant la manera d'actuar. A les seccions següents analitzem principalment el **sector judicial**, ja que és el sector que amb escreix s'han observat més casos de violència institucional. De manera més resumida també s'analitzen el **sector policial**, de la **salut**, el **social** i el d'**atenció integral a les violències masclistes**. D'aquesta manera, analitzem els primers cinc sectors on més institucions han estat assenyalades.¹⁰

La base de l'anàlisi són, per una banda, les **dades quantitatives** (les xifres) i, per altra banda, els **patrons de violència institucional masclista**. Un patró de violència institucional masclista respon a una sèrie d'**accions i omissions que es repeteixen** en alguns serveis i institucions, i que busquen mantenir el control i la desigualtat de poder sobre les dones i persones dissidents per motius de gènere. Els patrons **tenen un caràcter estructural**. A cada sector s'han identificat **patrons generals i específics** de violències institucionals masclistes. S'anomenen així perquè només es troben en aquest sector. Al llarg de la narrativa i vinculats als patrons, hi ha alguns fragments dels relats obtinguts a través del canal de denúncia col·lectiva, que exemplifiquen el que es narra.

¹⁰ No s'analitzen els altres sectors per l'escàs nombre d'institucions identificades: servei d'infància i adolescència, sector educatiu, polític i administratiu, ocupacional, migració i refugi.

4.1 Sector judicial

El sistema judicial, encarregat d'impartir justícia i fer complir les lleis, no sempre actua de manera igualitària. Amb la LO 1/2004 es van crear els **Jutjats de Violència sobre la Dona**, especialitzats en casos de violència de gènere en l'àmbit de la parella o exparella, fet que va representar un avenç en la protecció de les víctimes. No obstant això, el sistema judicial sovint reproduïx estereotips de gènere i altres formes de discriminació, com el racisme, l'antigitanisme, el capacitisme, el classisme i l'edatisme, afectant encara més les dones vulnerabilitzades. Moltes dones afronten **barreres d'accés a la justícia**, especialment aquelles en **situació administrativa irregular**¹¹ o pertanyents a comunitats marginades, com **les dones gitanes**.¹²

En aquest sentit, l'informe de GREVIO del 2024 adverteix a Espanya que "debería hacerse más (prevención) para prevenir la violencia contra las mujeres migrantes, sobre la base de un enfoque sostenible y basado en la comunidad" i que "estas mujeres se encuentran en la intersección de los estereotipos y prejuicios racistas y basados en el género y son, por tanto, muy vulnerables a la violencia" (GREVIO, 2024: p.22).

¹¹ L'estudi *Mujeres migrantes víctimas de violencia de género en España* (2019) recull diverses dificultats en l'accés a la justícia, entre altres la menor taxa de denúncies (porta d'entrada als processos judicials) en relació amb les dones amb nacionalitat espanyola a causa del temor a la deportació, especialment si es troben en situació administrativa irregular. També s'assenyala major desinformació; moltes desconeixen els seus drets i els recursos disponibles, fet que limita la seva capacitat per denunciar.

¹² L'estudi titulat *Diagnosi interseccional de les necessitats de les dones gitanes víctimes de la violència masclista* (2021) explica per què amb prou feines accedeixen al sistema de justícia i per què aquest, en general, no les protegeix. Aquestes són les raons per no denunciar citades a l'informe: por al rebuig social, desconfiança en les institucions i dependència econòmica.

No és casualitat que el sector judicial sigui el més denunciat, amb 103 institucions identificades per exercir violència institucional masclista.

4.1.1

Les xifres més rellevants del sector judicial

Com s'ha vist a l'apartat de les dades generals, el **52% de les institucions** assenyalades que exerceixen violència institucional masclista **són del sector judicial (103)**, amb una gran diferència respecte als altres sectors (**el segon sector és el policial, amb 23 institucions, un 11,6%**).

Hi ha algun element que és interessant destacar en relació amb el perfil dels casos en aquest sector. Si analitzem els casos de **persones menors d'edat**, per exemple, dels sis casos en total, cinc són del sector judicial (**83,3%**). Dins del sector judicial, el **78,9% dels casos afecten a més d'una persona**, un percentatge superior a la seva equivalència en la totalitat dels casos rebuts (**73,5%**). El 67,6% de les persones afectades són filles i fills.

Els **eixos de discriminació** en els casos del sector judicial s'ordenen de manera similar als casos totals: el primer factor és el **masclisme**, seguit pel **racisme/origen**, el **classisme** i l'**edatisme**. En la globalitat dels casos, el quart eix era el **capacitisme**; pel que sembla que a l'hora de posar el focus en el sector judicial, l'eix de l'edat pren força.

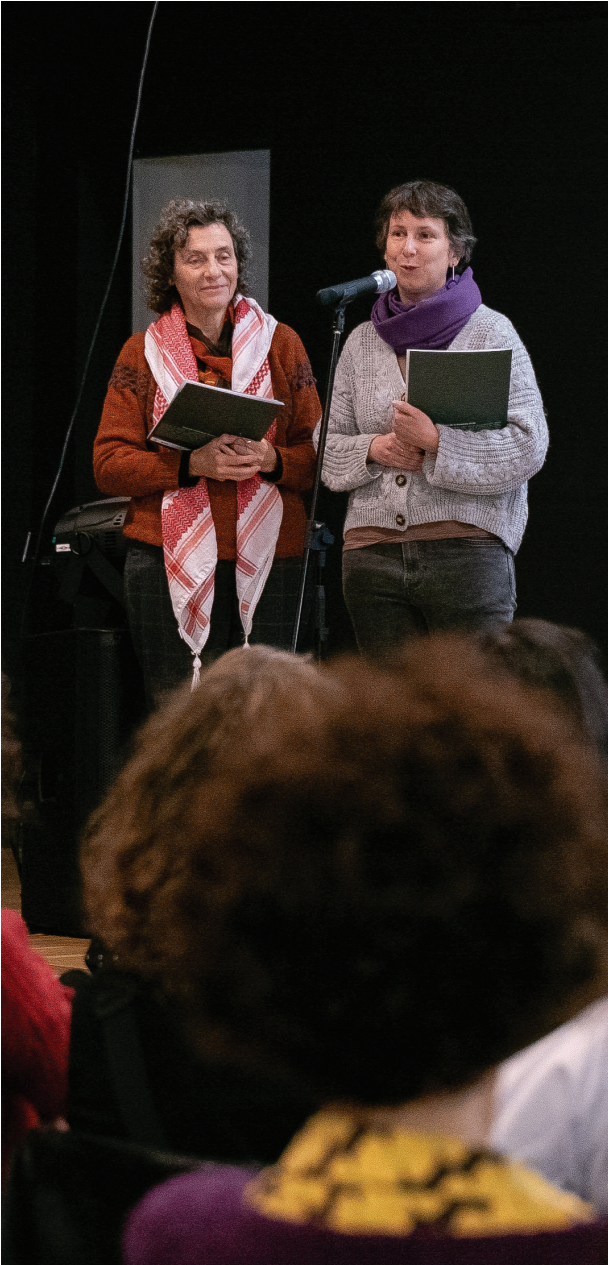
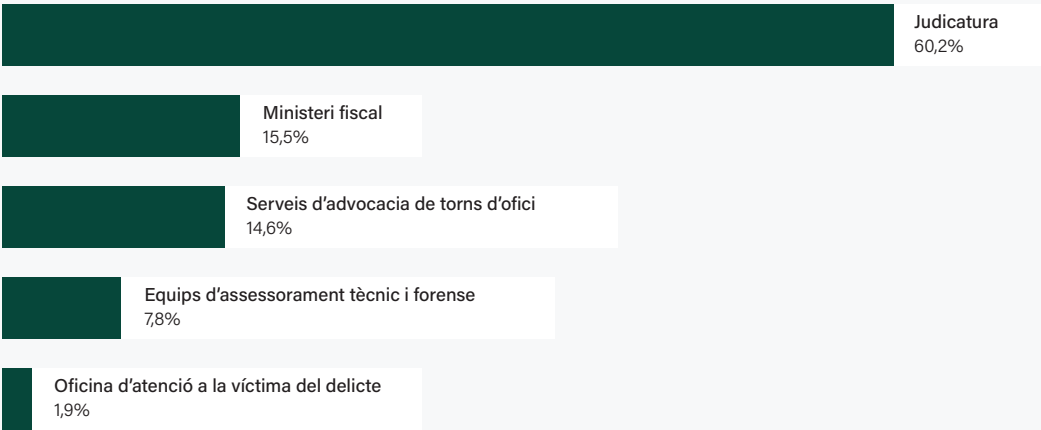
En el sector judicial, **les conseqüències de la violència institucional masclista són percebudes com a majors** que en el conjunt dels casos. Les afectacions a la **salut emocional o psicològica** són les més assenyalades, amb un **98,6%** enfront del **91,5%** del total. També són majors les conseqüències legals/administratives (**80,3%** vs. **68,4%**) i econòmiques (**59,2%** vs. **54,7%**).

Al sector judicial, pràcticament tots els casos rebuts són de violència institucional masclista revictimitzant (**99%**), un percentatge encara més alt que el del total de casos (**94,4%**).

La **judicatura és la institució que exerceix violència institucional masclista de forma majoritària** (**60,2%** de les institucions identificades en el sector), seguida pel **Ministeri Fiscal (15,5%)** i l'**advocacia de torn d'ofici (14,6%)**. Amb menor prevalença, s'identifiquen també els equips d'assessorament tècnic i forense i, de manera més minoritària, les oficines d'atenció a la víctima del delictes.¹³

¹³ Al formulari en línia, a part d'aquestes institucions, també es donava l'opció d'assenyalar: centres penitenciaris, de justícia juvenil i mesures penals alternatives. Però aquestes institucions no s'han identificat en els casos de violència institucional masclista analitzats, cosa que no significa que no succeeixin VIM en aquests àmbits.

Gràfic 8
Tipologia d'institucions del sector judicial. Casos de VIM, 2024. Percentatges.

Al sector judicial, **els/les jutges/gesses són l'agent** que comet violències institucionals masculistes **que més vegades ha estat assenyalat (44,1%)**, destacant respecte dels altres agents majoritaris: **fiscal (13,6%) i advocats/des d'ofici (12,7%)**.

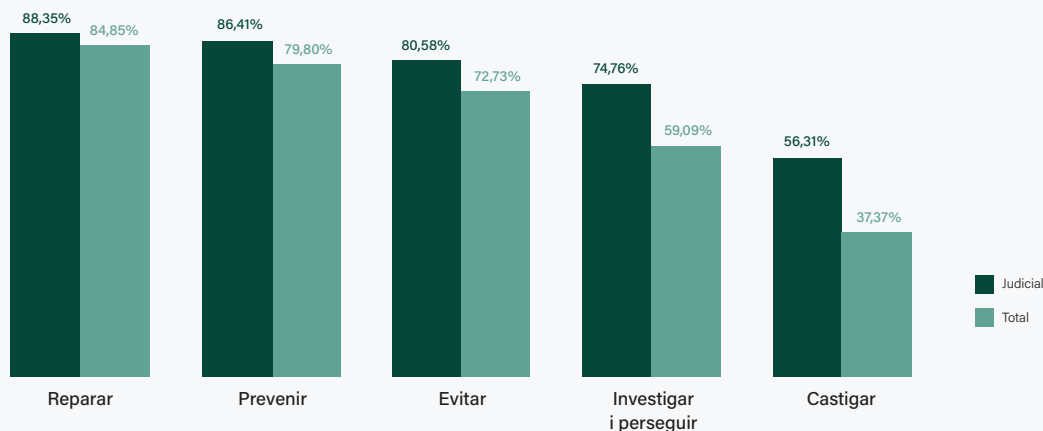
Taula 6
Agents del sector judicial. Casos de VIM, 2024. Percentatges.

Agents sector judicial	% sobre total agents sector judicial
Jutge, jutgessa	44,1%
Fiscal	13,6%
Advocat/da d'ofici	12,7%
Cap persona en particular, sinó el servei en general	11,9%
Personal de peritatge	7,6%
Agents judicials	5,1%
Treballadors/es i educadors/es socials	1,7%
Personal de recepció, consergeria i/o administració	1,7%
Professionals acompanyants del servei específic	0,8%
Altres	0,8%

El poder judicial incompleix les obligacions vinculades a la **diligència deguda** en casos de violència institucional masculista. A part d'incomplir sempre la incorporació de la **perspectiva de**

Gràfic 9

Comparativa d'obligacions incomplides totals i judicials.
Casos de VIM, 2024. Percentatges.

gènere, així com la **perspectiva interseccional** (sobretot en cas de dones migrades, grans, infàncies i adolescències, etc.), també incompleix amb les següents obligacions:

- **Reparar** les violències masclistes (incomplida pel **92,9%** de les institucions del sector judicial).
- **Prevenir** les violències masclistes (incomplida pel **87,3%** de les institucions del sector judicial).
- **Evitar la repetició** de les violències masclistes (incomplida pel **85,9%** de les institucions del sector judicial).
- **Investigar i perseguir** les violències masclistes (incomplida pel **74,6%** de les institucions del sector judicial).
- **Sancionar** les violències masclistes (incomplida pel **70,4%** de les institucions del sector judicial).

La vulneració del **dret a la reparació integral** és la més freqüent en el sector judicial, amb un **84,5%**, lleugerament superior al **82,8%** dels casos en total. Aquesta prevalença es deu al fet que la majoria dels casos en el sector judicial estan vinculats a una violència masclista viscuda prèviament, de la qual es busca reparació en la justícia. El **dret a la seguretat** també es vulnera en un percentatge més alt pel sector judicial (**76,6%**).

El mateix passa amb els **drets vinculats a la infància**, com el dret a la protecció al si de la família (**64%**), el dret que es valori adequadament el risc (**56,3%**), el dret que l'interès superior dels infants

sigui considerat primordial (**58,2%**) o el dret que se'ls escolti i que es prenguin en consideració les seves opinions (**25,2%**). Tots ells són vulnerats per les institucions del sector jurídic en un percentatge major respecte de la totalitat de les institucions.

El dret a una **assistència jurídica especialitzada i de qualitat** (**13,6%**) i el dret a la **circulació/mobilitat/trasllat** (**10,7%**) també destaquen per tenir percentatges més alts respecte del total. Aquestes vulneracions també es vinculen als patrons que emergeixen en aquest sector, pels quals no es facilita l'assistència deguda ni mesures com les ordres de protecció (OP), que permeten la mobilitat de dones, adolescents, nenes i nens en situació de violència masclista.

4.1.2

Què ens diuen els relats arribats al canal de denúncia col·lectiva sobre les violències institucionals masclistes

4.1.2.1

Patrons de violències institucionals masclistes identificats

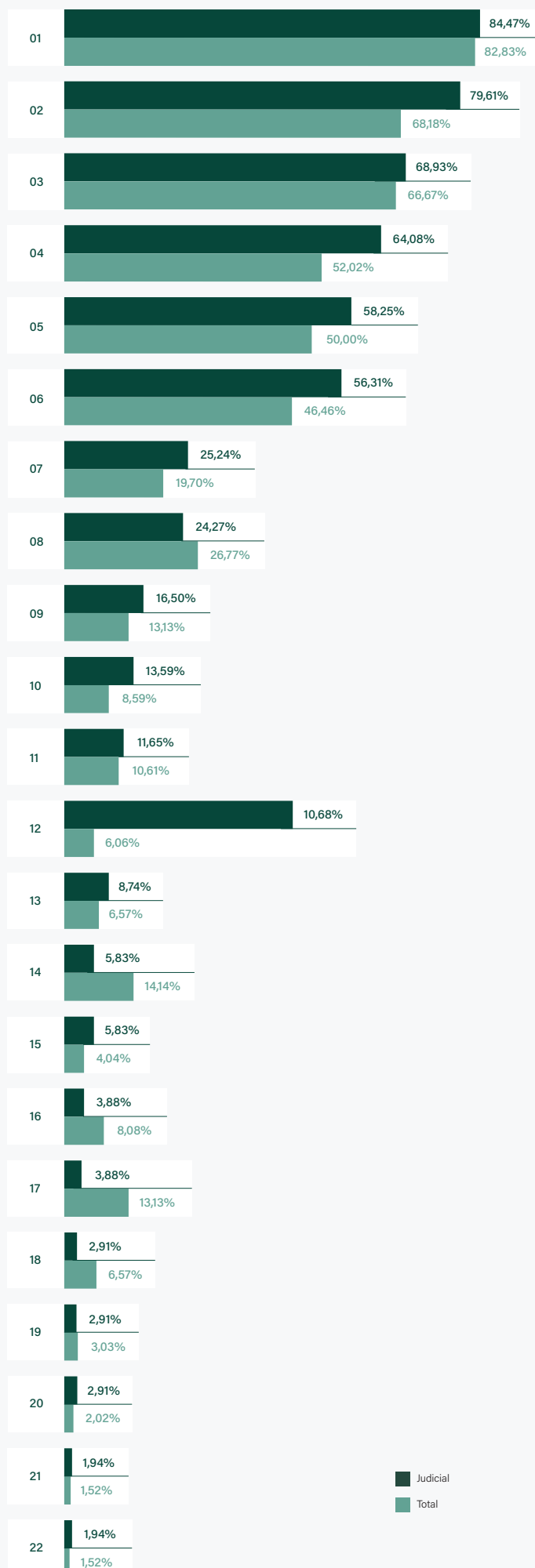
Els **patrons** de violències institucionals masclistes en el **sector judicial** s'agrupen en quatre grans **vulneracions de drets** que impedeixen garantir una vida lliure de violències masclistes i la reparació integral.

Drets vulnerats totals i judicials

01	Dret a la reparació integral
02	Dret a la seguretat
03	Dret a accedir a un recurs efectiu
04	Dret a la protecció al si de la família
05	Dret a l'interès superior de nens, nenes i adolescents
06	Dret a l'adequada valoració del risc de violència masclista en l'entorn de nens, nenes i adolescents
07	Dret dels nens, nenes i adolescents a ser escoltats
08	Dret a la salut
09	Dret a accedir a la justícia
10	Dret a assistència jurídica especialitzada i de qualitat
11	Drets econòmics com a víctima de VM
12	Dret a la circulació/mobilitat/trasllat
13	Dret a la informació comprensible i accessible
14	Dret a recursos integrals i especialitzats en VIM
15	Dret a estar acompanyada
16	Dret a un acompanyament psicològic especialitzat
17	Dret a l'atenció social integral com a víctima/supervivent de VIM
18	Dret a l'assistència sanitària com a víctima
19	Dret a l'habitatge
20	Dret a participar en programes de treball
21	Dret a la traducció i interpretació
22	Dret a l'assistència jurídica gratuïta

Gràfic 10
Comparativa de drets
vulnerats totals i judicials.
Casos de VIM, 2024.
Percentatges.

Aquests quatre blocs són:

- Es prioritzen els drets parentals sobre l'**interès superior de filles i fills** supervivents de violències masclistes.
- Es vulnera el **dret a la seguretat** de dones, adolescents, nenes i nens que pateixen aquestes violències.
- Es neguen **drets econòmics** a les víctimes o supervivents.
- Es vulnera l'accés a **assistència jurídica especialitzada i de qualitat**, inclòs el torn d'ofici.

Aquests patrons generals i específics es detallen al llarg d'aquesta secció.

S'anteposen els drets parentals a l'interès superior de les adolescències i infàncies supervivents.

PATRÓ GENERAL

S'obliga que els infants maltractats **es relacionin o fins i tot convisquin amb els pares agressors.**

PATRONS ESPECÍFICS

Es concedeixen **règims de visites** a pares agressors.

Es concedeixen **custòdies compartides** amb pares agressors.

PATRÓ GENERAL

Es fan servir **arguments** vinculats a la **falsa síndrome d'alienació parental (SAP)**.

PATRONS ESPECÍFICS

S'amenaça la mare amb la pèrdua de la custòdia dels seus fills/es.

Retirades de custòdies arbitràries (arrencaments).

S'arxiva el cas sense arribar a judici.

Es vulnera el dret a la seguretat de dones, adolescents, nenes i nens que viuen violències masclistes.

PATRÓ GENERAL

Es neguen **mesures de protecció** a les víctimes.

PATRONS ESPECÍFICS

Es denega l'**ordre de protecció** com a mesura cautelar.

No s'apliquen **mesures de protecció** per a les víctimes **durant el procés judicial**.

PATRÓ GENERAL

Es genera la **coincidència en els mateixos espais** de víctima i agressor.

PATRONS ESPECÍFICS

Coincidències de víctima i agressor a la **mateixa sala del jutjat**.

S'obliga a visites amb els/les fills/es en les quals la **supervisió** recau en la mare supervivent o en el pare agressor.

Es vulnera el dret a l'assistència jurídica especialitzada i de qualitat (torn d'ofici).

PATRÓ GENERAL

Es demostra falta d'interès, dedicació, formació i especialització en l'advocacia del torn d'ofici, fet que porta a cometre **negligències**.

PATRONS ESPECÍFICS

Es denega o dificulta el canvi d'advocat/da d'ofici per part de la institució.

No es tramiten mesures civils o altres procediments.

No s'informa les víctimes sobre el procediment judicial.

No es presenta l'advocat/da i no es dona l'acompanyament lletrat.

S'abreuja injustificadament el procés i s'ometen proves en la defensa.

A part d'aquests, hi ha **altres patrons específics identificats** al llarg de les seccions, com:

- Es fan pactes entres advocats/des sense una adequada comprensió per part de la víctima.
- No es creu a la persona menor d'edat.
- Falta d'imparcialitat motivada per prejudicis racistes.
- Es minimitza el delictes d'agressions sexuals.
- Les proves presentades per la mare no es tenen en compte; en canvi, les presentades pel pare, sí.

Es vulnera el dret a una indemnització com a víctima o supervivent.

PATRÓ GENERAL

No es garanteix el dret a la reparació a través de la **compensació econòmica** des del jutjat.

PATRONS ESPECÍFICS

Es **desincentiven** les compensacions econòmiques.

S'**ometen** les indemnitzacions a la sentència.

4.1.2.2

Les violències institucionals masclistes i els relats

A continuació, es presenten diversos patrons identificats en el sector judicial (amb exemples dels relats), que mostren com es vulneren cadascun d'aquests drets.

Recordem que els relats són anònims i que aquí només hem seleccionat una mostra d'aquests.

S'anteposen els drets parentals a l'interès superior de les adolescències i infàncies supervivents.

La majoria dels relats del sector judicial mostren com es vulnera el dret que l'interès superior sigui una consideració primordial i que els nens i les nenes siguin escoltats/des, coses que van juntes. Aquestes infàncies, malgrat ser víctimes i supervivents de la violència masclista juntament amb les seves mares, són obligades, en contra de la seva voluntat i desig, a mantenir contacte i convivència amb el seu progenitor agressor.

Què és l'interès superior de nenes, nens i adolescents?

L'interès superior de les persones menors d'edat és el principi que ha de guiar qualsevol actuació que impliqui nenes, nens i adolescents. És un principi fonamental, un dret i una norma de procediment i, en cas de conflicte, s'ha de prioritzar enfront d'altres interessos legítims, com per exemple els drets dels pares i les mares o les persones tutores legals, tal com indica l'Observació general número 14 del Comitè dels Drets de l'Infant de 2013 i, en l'àmbit estatal, la Llei Orgànica 8/2021, de 4 de juny, de protecció integral a la infància i l'adolescència davant la violència (a partir d'ara LO 8/2021). **Els nens, les nenes i adolescents exposats/des a la violència de gènere són víctimes directes**, no només testimonis. A més a més, la protecció de les nenes i nens preval sobre altres drets. **S'han d'evitar decisions judicials que puguin posar-los en risc**. Entre les mesures que caldria aplicar hi ha la suspensió del règim de visites en casos de violència de gènere, regulada per la LO 8/2021.

Els **Jutjats de Violència sobre la Dona** tenen competències en mesures civils, ja que la violència de gènere afecta tant l'àmbit penal com el familiar i a la protecció de les víctimes. En concentrar ambdues competències en un mateix jutjat, s'agilitzen els processos i es redueix la revictimització. Aquestes mesures inclouen la **guarda i custòdia de les filles i els fills** menors d'edat i el règim de visites.

A Espanya existeix l'**obligació de suspendre la pàtria potestat o custòdia quan el pare ha estat denunciat per violència de gènere o violència sexual**. A més a més, els antecedents de violència s'han de considerar a l'hora de decidir sobre la custòdia i el règim de visites. La LO 1/2004 preveu a l'article 65 la suspensió de la pàtria potestat o la custòdia de menors per als inculcats per violència de gènere. Per altra banda, la LO 8/2021 reforça aquestes mesures en modificar el Codi Civil espanyol. En els articles 92.7 i 94 estableix limitacions al règim de visites, estades i a la guarda conjunta quan el progenitor està acusat en un procés penal per violència contra la mare o les seves filles i fills o quan existeixen indicis fonamentats de violència domèstica o de gènere.

En el mateix sentit, el Comitè CEDAW el 2014 ja va instar a l'Estat espanyol en el dictamen del cas González Carreño vs. Espanya a:

"Prendre mesures adequades i efectives perquè els antecedents de violència domèstica es tinguin en compte a l'hora de determinar els drets de custòdia i visita relacionats amb els fills, i perquè l'exercici dels drets de visita o custòdia no posin en perill la seguretat de les víctimes de la violència, incloses les filles i els fills. L'interès superior de la nena i el nen i el dret a ser escoltat/da han de prevaldre en totes les decisions al respecte" (CEDAW, 2014: p. 19).

A les seves observacions finals a Espanya el 2023 i fent menció d'anteriors observacions i comunicacions, el Comitè CEDAW recomana a l'Estat espanyol que **"vetlli perquè no es concedeixin drets de tutela i de visita sense supervisió als pares en els casos en què puguin posar-se en risc els drets, el benestar i la seguretat dels nens"** (CEDAW, 2023: p. 13).

Com que no tots els procediments de guarda i custòdia amb antecedents de violències masclistes es resolen en Jutjats Especialitzats de Violència contra la Dona, GREVIO insta les autoritats espanyoles a què **"garanteixin la formació**

obligatòria dels jutges que presideixen casos relacionats amb la custòdia i els drets de visita sobre:

- els efectes negatius que tenen en els nens presenciar actes de violència contra les dones i la importància de tenir en compte aquests casos a l'hora de prendre una decisió i/o acordar o promoure la mediació en aquests casos;
- la naturalesa i la dinàmica de la violència domèstica, incloses les relacions desiguals de poder entre les parts, enfront d'una mera relació conflictiva entre cònjuges" (GREVIO, 2024: p. 28).

Per actuar amb diligència deguda, **l'avaluació del risc** en el qual nenes i nens poden estar en casos en què hi ha violència habitual, ha de ser un element central en la fase d'instrucció.

En tots els casos, però sobretot amb persones menors d'edat, el concepte de risc ha de tenir un sentit ampli per garantir el seu dret a la salut i al desenvolupament. A més a més, és important no reduir el risc al fet que es produeixin danys físics, sinó entendre que els danys psicològics en aquestes etapes poden ser determinants i permanents. També s'han de contemplar els riscos dels danys a la seva salut mental, els riscos de conductes autolítiques i els riscos de suïcidi, i tenir-los en compte i anteposar-los a qualsevol dret parental. De manera sistemàtica, en els relats arribats a l'OVIM trobem, de forma transversal, **la minimització del risc com a patró** des dels operadors jurídics, tot i que no només, ja que també estan molt vinculats als serveis socials o als serveis de salut pediàtrica.

S'obliga que les filles i els fills maltractats/des **es relacionin o inclús convisquin amb els pares agressors.**

L'incompliment d'aquestes obligacions fa que les filles i els fills maltractats/des es relacionin amb els pares agressors. Aquest fet es concreta de diverses maneres i amb diferents intensitats en els relats que ens han arribat a través del canal de denúncia col·lectiva:

Es concedeixen **règims de visites** a pares agressors.

Un dels patrons generals més freqüents que es troba en els relats és el fet **d'atorgar règims de visites a pares agressors**, malgrat que hi hagi procediments en què s'hagi assenyalat l'existència de violència de gènere.

Als següents fragments extrets del canal de l'OVIM, malgrat que existien sentències condemnatòries per al pare, es va preservar el dret a les visites amb els seus fills/es. Això resulta incomprensible, ja que s'omet el fet que les filles i fills de dones que pateixen violències masclistes també són víctimes directes d'aquestes agressions.

DONA, 51-60 ANYS, ESPANYOLA

*En el conveni regulador fixat per la jutgessa del jutjat X (NDR: número i municipi del jutjat), any 2010, es va fixar un règim de visites a catorze anys vista, quan el pare dels meus fills hagués complert la pena privativa de llibertat. **No s'entén que un home condemnat per homicidi en grau de temptativa i agressió sexual pugui ser un perill per als fills de la dona. Preval el dret a veure'ls.***

ADOLESCENT, 14-15 ANYS, ESPANYOLA

*Any 2003. Els meus pares es van separar quan jo tenia 4 anys. **I encara que ell va ser condemnat per violència de gènere, un jutge va decidir que el millor per mi era continuar veient-lo i convivint amb ell.** Any 2013. Després d'anys de violència (psicològica i vicària) per part del meu pare, a part d'abusos, vaig denunciar-lo per maltractaments. Sorprenentment, durant el peritatge vaig ser revictimitzada i contínuament qüestionada. I la jutgessa que portava el cas gairebé decideix la reunificació familiar a través de la teràpia. Per sort, no vaig tornar a anar amb ell, però el dany roman.*

El cas següent exemplifica com en les mesures provisionals **s'atorga el règim de visites sense supervisió i s'ignoren proves i evidències durant el judici**, així com diferents informacions que diuen que ell és un agressor. Tampoc no s'accepta la participació dels diversos testimonis que aporta la dona per a l'acusació. A més a més, se la criminalitza, apuntant en la sentència que emet un fals testimoni.

DONA, 31-40 ANYS, ESPANYOLA

(NDR: Fragment escrit per l'organització que acompanya la dona)

Ella té informes de tota mena que li donen la raó i on es demostra que la seva exparella és un maltractador, un home violent. I ho deneguen tot. Inclús han denegat que declarin testimonis que portava ella per unes amenaces que li havia llançat el mes de juny passat. I no acaba aquí la cosa, ja que ara pretenen obrir diligències contra ella per fals testimoni. La sentència encara no és ferma.

Acumula un primer procés per VG (NDR: violència de gènere), que ha estat sobresegit tot i comptar amb diversos tipus de proves i malgrat que ella està en el sistema VioGén; un segon procediment, que finalitza amb una sentència en la qual s'apunta al fals testimoni després que no s'acceptessin ni els seus testimonis ni les proves presentades i, el tercer, encara amb mesures provisionals, per la custòdia de la filla que tenen en comú (amb règim de visites sense punt de trobada). A VioGén està en risc baix, però no es té en compte.

Es concedeixen **custòdies compartides** amb pares agressors.

Un patró que exposa encara més a nenes i nens és imposar o pressionar cap a les custòdies compartides quan el pare està immers en un procés penal per violència de gènere. En els casos següents **es pressiona per a la signatura de convenis que donen drets als pares agressors.**

DONA, 41-50 ANYS, ALEMANYA

(NDR: Fragment escrit per l'organització que acompanya la dona)

La jutgessa X (NDR: nom de la jutgessa), judici de guàrdia, la dona denuncia. Perd el dret a l'habitatge, és acollida pel X (NDR: centre d'atenció mèdica) i després (NDR: per una) casa d'acollida. La fiscal demana la custòdia per a la mare, fet que la jutgessa no considera. La dona considera haver estat víctima de desinformació, humiliacions i omissió.

*El dia del judici, la jutgessa li cridava, es mirava les ungles... La jutgessa li diu: "si tot ha estat tan horrible, per què no has posat la denúncia abans?". **La dona acaba signant un conveni que regula una custòdia compartida per desinformació.** Hi ha un conveni que passa per sobre de la denúncia penal. Finalment, hi ha una custòdia compartida, les conseqüències de la qual es mantenen en l'actualitat i que està en procés de demanda.*

DONA, 21-30 ANYS, ESPANYOLA

El 2023 vaig denunciar la meva exparella per maltractament psicològic i el cas es va arxivar. Ell ja tenia antecedents per VG, condemnes a presó i (NDR: és) consumidor de droga. El juny de 2024 el vaig tornar a denunciar per uns cops a la filla d'ambdós, de dos anys. Se li van demanar explicacions que no va voler donar. Es va arxivar el cas perquè no es va poder demostrar que hagués estat ell qui li va ocasionar els cops. Mentre això es resolia no li vaig donar la nena per evitar riscos. Ell va presentar una demanda executiva.

*El x (NDR: s'indica mes i any) el vaig denunciar per assetjament i coacció perquè cada vegada que li tocava la nena utilitzava la policia local de manera reiterada, a part de venir acompanyat amb tots els seus companys de feina. Després del tràmit amb la policia es quedava al bar de davant del meu domicili. Es va arxivar el cas perquè no portava més de sis mesos fent-ho. **Ara ha sortit l'auto de la demanda executiva i se m'obliga a donar-li la nena. Si no l'entrego, perdria la custòdia.***

En el cas següent es dona la custòdia compartida en contra de la voluntat de la seva filla i del seu fill, ja que s'ignoren proves i evidències durant el judici (en aquest cas l'informe psicosocial):

DONA, 21-30 ANYS, ESPANYOLA

Durant aquests dos anys (NDR: el pare) demanava la (NDR: custòdia) compartida i sempre li va negar. Va acudir a l'audiència provincial de X (NDR: nom del municipi), (després que li deneguessin diverses vegades la custòdia compartida en els jutjats habituals), i li van concedir la custòdia compartida fa dos mesos, basant-se en el fet que els dos tenim feina i necessitem la família extensa per portar els nens al col·legi [...]. Van fer cas omís de l'informe psicosocial i del Ministeri Fiscal, que no recomanaven un canvi de custòdia [...]. Els meus fills no volen anar-se'n amb ell, han baixat el seu rendiment escolar, estan tristos i no volen anar al col·legi. No volen anar-se'n amb ell, tan sols tenen 6 i 11 anys. Fa dos anys que vaig a teràpia al punt de violència de gènere; la meva filla hi anava també, però en donar-li la custòdia compartida ja no hi pot anar i el pare s'oposa a qualsevol mena de tractament psicològic.

En aquest altre relat s'explica com una decisió de custòdia compartida interromp la lactància materna del nadó implicat i s'ignoren també proves i informes mèdics i psicològics:

DONA, 21-30 ANYS, ESPANYOLA

La fiscal de família denuncia (NDR: al pare agressor), el passen al jutjat de violència X (NDR: número de jutjat) amb la jutgessa X (NDR: nom de la jutgessa), (NDR: la qual) em posa verda. (NDR: Diu) que he actuat de mala fe, no recull proves ni informes mèdics [...]. El psicòleg posa (NDR: que soc una) dona maltractada. (NDR: A l'informe, la filla de 7 anys diu: "tinc por que vingui i agafi del coll a la meva mare"). Li donen la compartida i m'obliguen a deixar de donar el pit al meu nadó. El maltractador surt per la porta gran i jo, morta en vida.

Es fan servir arguments vinculats a la falsa síndrome d'alienació parental (SAP).

En diversos dels casos relatats, les institucions i professionals fan servir arguments psicològics i jurídics vinculats a la falsa síndrome de l'alienació parental a través de la qual, de manera incorrecta i tendenciosa, es justifica el pare agressor atribuint falsament manipulació i coacció per part de la mare, vulnerant així els drets de nenes i nenes i anteposant els 'drets' del pare agressor a l'interès superior de les seves filles i fills. A l'estudi *Violència institucional contra las madres. Aplicación del falso síndrome de alienación parental* s'apunta: "L'aplicació de la falsa SAP ha generat vertaderes situacions de violència contra les nenes, nens i adolescents als quals no se'ls ha donat protecció davant d'un risc manifestat per mares o institucions" (Ávila et al., 2022: p. 3).

Què és la falsa síndrome de l'alienació parental?

La falsa síndrome de l'alienació parental (SAP) és un **constructe erroni** que es pretén vestir de "científic" i de "síndrome" i que és emprat per **desestimar denúncies d'abús o maltractament**, especialment en contextos de violència de gènere. S'aplica incorrectament com una estratègia per invalidar les denúncies de les mares i protegir els agressors. Aquesta suposada síndrome es basa en l'estereotip de gènere de les dones com a manipuladores. En els processos judicials a Espanya l'ús del desacreditat SAP ha tingut **conseqüències greus** com el sobreseïment de denúncies d'abús sexual infantil, posant en risc a infàncies (sobretot nenes), a les quals se les obliga a conviure amb el seu agressor sexual, i la revictimització de les mares protectores, que són acusades de manipular les seves filles i els seus fills. L'Organització Mundial de la Salut (OMS) ha rebutjat aquest concepte, assenyalant que no una síndrome clínica reconeguda i advertint que la seva aplicació en els tribunals pot perjudicar les víctimes, en particular les dones que denuncien violència de gènere i les seves filles i fills.¹⁴

¹⁴ Sobre l'ús de la SAP a l'Estat espanyol, destaquem l'article "El uso del falso Síndrome de Alienación Parental como violencia institucional" al llibre sobre violències institucionals *Cuando el estado es violento* (2023).

Els pares agressors busquen causar el màxim dany, exerceixen violència vers les seves filles i fills i infligeixen dolor extrem, tant a ells i elles com a les mares. Aquest tipus de violència es coneix com a **violència vicària** i és reconeguda com una de les **expressions més cruels de la violència masclista**, ja que instrumentalitza les infàncies per infligir el màxim dolor a la mare i a les mateixes filles i fills que la pateixen. Emprar el terme de violència vicària no ha d'anar en detriment del reconeixement de les violències masclistes que de manera directa s'estan exercint sobre infàncies i adolescències i que han d'estar en el focus de les decisions judicials. **Quan el sistema judicial es posiciona al costat de l'agressor, les institucions es converteixen en còmplices** i reforcen la intensitat i el dany que la violència vicària produeix a les dones i a les nenes i nens.

La utilització de la falsa SAP, pseudònims o constructes similars, no és exclusiva del sector judicial. L'OVIM també l'identifica en el sector social i en el de la salut. És freqüent que en els casos en què s'aplica aquesta argumentació entrin en joc diversos serveis que reforcen les falses idees que redueixen les violències masclistes a conflictivitat familiar, la falsa manipulació de la mare en contra del pare i l'exculpació de l'agressor **posant a filles i fills en risc**. És a dir, els arguments vinculats a la falsa SAP sovint sustenten les decisions judicials que obliguen nenes i nens a conviure amb el seu agressor i que constitueixen un patró de violència institucional molt recurrent.

En aquest sentit, la investigació del Ministeri d'Igualtat sobre l'aplicació de la falsa SAP, en què s'analitzen 40 casos judicials facilitats per associacions i professionals en els quals es va invocar la falsa SAP, assenyala que **en un 78% dels casos analitzats, el pare obté la custòdia de les filles i els fills** (exclusiva o compartida) sense una valoració rigorosa del risc que el canvi de custòdia pot suposar per a les nenes, nens i adolescents. A més a més, afegeix que del total de casos analitzats, **en un 65% la mare perd la custòdia en favor del pare**, que passa a ostentar la custòdia exclusiva. Així que **la pàtria potestat se li retira a la mare en un 20% dels casos** (Ávila et al., 2022).

Aquesta mateixa investigació identifica que **en el 36% dels casos**, amb mesures dels jutjats de família, **s'ha prohibit el contacte de la mare amb els seus fills/es durant un període d'entre sis mesos i quatre anys**.

"Tenint en compte que en la seva immensa majoria aquestes mesures es prenen sense que la mare hagi estat acusada, investigada o condemnada per cap delictes, han d'entendre's com a part de la teràpia de l'amenaça que prescriu la falsa SAP, que pot enquadrar-se en un marc més ampli de l'activitat judicial entesa com a disciplinament de les mares a

través de l'ús abusiu del dret, vulnerant amb ell els seus drets fonamentals i els de les seves filles i fills" (Ávila et al., 2022: p. 152).

Les mesures administratives o judicials adoptades per protegir a nenes i nens han de garantir els seus drets i evitar situacions de risc o desemparament. En aquest sentit, els poders públics han de prendre les mesures necessàries i efectives per **impedir** que plantejaments teòrics o criteris sense aval científic, que presumeixin interferència o manipulació adulta, puguin tenir-se en consideració.

El **Govern d'Espanya**¹⁵ ha manifestat la **intenció de reforçar aquesta prohibició**. El desembre de 2024 es va anunciar la reforma de la Llei de Protecció a la Infància per prohibir explícitament l'ús del SAP en procediments judicials. A més a més, seria important plantejar **mesures de capaciació** a institucions i professionals determinants en les valoracions dels casos (serveis de peritatge, de salut, socials), així com **formació obligatòria a jutges i jutges**, especialment a aquells/es que porten exclusivament procediments de família, tal com recomana l'últim informe GREVIO (2024).

La **LO 8/2021**, de 4 de juny, de protecció integral a la infància i l'adolescència davant la violència, va introduir reformes clau per protegir les persones menors d'edat en situacions de violència. Va modificar la Llei Orgànica 1/1996, de protecció jurídica del menor, per assegurar que les mesures administratives o judicials adoptades protegeixen els drets de nenes i nens i eviten situacions de risc i desemparament. Una de les principals disposicions d'aquesta llei és la **prohibició de l'ús de la síndrome d'alienació parental**, establint a l'article 11.3 que "els poders públics prendran les mesures necessàries per impedir que plantejaments teòrics o criteris sense aval científic que presumeixin interferència o manipulació adulta, com l'anomenada síndrome d'alienació parental, puguin tenir-se en consideració". A més a més, l'article 26.3 (a) prohibeix que les "actuacions per promoure la parentalitat positiva" es facin servir per a la imposició de la custòdia compartida no acordada o es relacionin amb teories sense base científica com el SAP.

S'amenaça la mare amb la pèrdua de la custòdia dels seus fills/es.

¹⁵ L'Informe de Evaluación del Pacto de Estado contra la Violencia de Género (2018–2022) aborda la mesura 129, que busca evitar que la denominada síndrome d'alienació parental (SAP) sigui considerada pels òrgans judicials. Segons l'informe, aquesta mesura es considera 'complida' i es destaca que la falsa SAP està mancada de base científica i està exclosa dels catàlegs de malalties reconegudes, per la qual cosa és inadmissible en processos de violència de gènere, separació, divorci o atribució de custòdies de menors.

Relacionat amb l'ús d'arguments vinculats a la falsa SAP, en moltes ocasions s'amenaça les mares amb la pèrdua de la custòdia. En el següent cas, a part d'aquesta clara amenaça, **no es creu a la mare ni al seu fill** i s'ignoren algunes proves i evidències, com són els informes de dos psicòlegs pèrits:

DONA, 41-50 ANYS, ESPANYOLA

L'informe de la psicòloga del psicosocial parla tot el temps de 'conflicte parental' i quan se li pregunta que a l'informe posa que el nen diu que vol viure amb la seva mare, la seva resposta és que això ho ha dit perquè està instrumentalitzat i perquè hi ha un gran conflicte parental. Conclusions de la fiscal: conflicte parental, instrumentalització i teràpia de l'amenaça. (NDR: La fiscal diu:) "És la vostra última oportunitat, si continues denunciant et traiem el nen". Reconeix en les seves conclusions que hi ha un informe del psiquiatre infantil (a qui no es va esmentar en tot el procediment judicial) que diu que el nen es portava malament amb el seu pare i que aquest li ha pegat. Però com que data del 2019 sembla que és molt antic. (NDR: L'informe) no menciona a les conclusions els dos testimonis dels psicòlegs pèrits institucionals que han atès el nen [...]. (NDR: Els testimonis) diuen que el nen ha estat maltractat físicament i que avui dia continua (NDR: essent) maltractat psicològicament. A part d'això, els dos psicòlegs diuen que el nen vol viure amb la seva mare, que la seva llar i on se sent protegit és a la casa materna. Encara més, que la custòdia compartida és perjudicial per al menor, que ha de ser materna.

Tot això la fiscal ho obvia a les conclusions, desprotegeix el menor i no s'ajusta a la realitat que ha escoltat a la sala i del mateix nen. Les seves conclusions són: custòdia compartida i tornar a diputació per conflicte parental. Restem a l'espera de la decisió de la jutgessa, però amb les conclusions tan bestials de la fiscal ja podem intuir el resultat. **Estem espantats de les paraules de la fiscal, de les seves amenaces, de la utilització del SAP i del conflicte parental.**

Retirades de custòdies arbitràries (arrencaments).

Dins d'aquest patró general d'utilització d'arguments vinculats a la falsa SAP, trobem un patró específic, francament dolorós i d'àmplies conseqüències per a les mares i les seves filles i fills, que són les retirades de custòdia arbitràries, a les quals des de l'activisme feminista se les coneix com a 'arrencaments'.

En aquest cas d'arrencament **s'ignoren proves i la declaració de la filla** de 12 anys, qui volia viure més temps amb la mare després de passar quatre anys amb el pare agressor:

DONA, 31-40 ANYS, ESPANYOLA

La meua història i malson comença quan la meua filla relata abusos sexuals per part del seu pare. El setembre de 2013 el seu pare i jo ens estàvem separant, ja que s'havia convertit en una persona freda, calculadora i maltractadora amb mi i amb la seva família directa (mare i germana). [...] Vaig acabar portant la nena a una psicòloga experta en el tema i em vaig buscar una nova advocada [...]. Quan va arribar la demanda penal al jutjat d'instrucció X (NDR: número del jutjat), la jutgessa va arxivar (NDR: el cas) a causa del meu historial de preocupació mòrbida. En cap moment m'han pres declaració en cap procediment d'instrucció (suposo que en ser ciutadana de segona, és a dir, dona, no mereixo exposar la meua vivència).

Per tant, en la via civil li donen la custòdia exclusiva al pare i a mi, com a mare, em retiren la pàtria potestat de decidir en tractaments mèdics i psicològics. Tot això succeeix sense prejudicialitat penal (al cap de sis mesos acaba arxivant-se). Estic dels 8 als 12 anys (NDR: de la nena) sense obrir cap procediment judicial i amb 12 anys la meua filla exposa que vol viure més dies amb la seva mare. Tant el jutge com la fiscal exposen que la nena expressa els desitjos de la mare i que tot es quedi tal com està. Tot això ajudat per l'EATAF.

S'arxiva el cas sense arribar a judici.

Els dos següents relats expliquen com s'arxiven els casos i no es porten a judici, malgrat haver-hi informes que avalaven el maltractament sofert per persones menors d'edat i donaven veracitat al relat infantil. Com a patró de violència institucional

masclista **no se les creu i s'ignoren proves i evidències durant el judici**. Reforçant aquest patró denunciat a l'OVIM, l'informe *Ojos que no quieren ver*, de Save the Children Espanya, assenyala que de les sentències judicials dels casos que es denuncien d'abusos sexuals a persones menors d'edat analitzades per l'organització entre 2012 o 2016, el **70%** no arriben a un judici oral. I d'aquests, només el **30%** de les denúncies culminen en una sentència (Marcos et al., 2017).

DONA, 31-40 ANYS, ALEMANYA

Vaig denunciar el meu marit per maltractament habitual cap a mi i les meves dues filles, i també per haver abusat sexualment de la nostra filla petita. Al peritatge ens van fer un treball poc professional i no ens van donar credibilitat. Per culpa dels seus informes ens van arxivar el cas i ens van deixar en una situació de total indefensió i, a més a més, van voler que passés per proves psiquiàtriques, a les quals em vaig negar. Així mateix, a l'Audiència Provincial no van acceptar el peritatge de la meua filla, en el qual es donava veracitat als abusos, al·legant que només valia el peritatge de l'X (NDR: Institut de Medicina Legal d'una comunitat autònoma).

DONA, 41-50 ANYS, ESPANYOLA

Tot i tenir un informe forense contundent de violència de gènere, en el qual es diu clarament que he sofert maltractament habitual de tota mena de llarga durada (20 anys) i que el meu fill, en separar-nos, és qui actualment el pateix [...], la jutgessa ha decidit sobreseure per no poder acreditar coses (actualment recorregut). El meu fill, que ha patit maltractament per part del progenitor patern, explica que té por al pare, que aquest li pega i que el sotmet a maltractament psicològic. No el creuen i a mi, com a mare que l'ha denunciat, m'acusen de manipuladora i d'embolicar un menor en aquestes històries.

Aquest primer bloc de drets vulnerats posa el focus sobretot en la vulneració del conjunt de drets **vinculats a la protecció de la infància** que, com s'ha vist anteriorment, en els casos de violència institucional masclista del sector ocupen una posició destacada (entre el **56,3%** i el **64,1%** de les institucions del sector han vulnerat el dret a la protecció

al si de la família, el dret que l'interès superior de les nenes i nens sigui considerat primordial, que se'ls escolti i es tingui en compte el que diuen o el dret a l'adequada valoració del risc de violència masclista en l'entorn d'adolescents, nenes i nens). És fonamental també relacionar aquest bloc amb el **dret a la seguretat**, vulnerat pel **79,6%** de les institucions del sector, així com el **dret a accedir a la justícia**, vulnerat sobretot per sobresseïments detectats (**16,5%** de les institucions).

Es vulnera el dret a la seguretat de dones, adolescents, nenes i nens que viuen violències masclistes.

La **seguretat** és un element fonamental en la intervenció en violències masclistes perquè garanteix la **protecció de la vida i la integritat física, psicològica i emocional** de les víctimes. Sense seguretat, qualsevol acció de suport o reparació queda en risc o es torna ineficaç. És una obligació essencial de les institucions públiques.

Es neguen mesures de protecció a les víctimes.

En molts dels relats s'explica que malgrat que les dones acudeixen a la justícia buscant seguretat, moltes acabem per no trobar-la. Tot i estar en perill per violència sistemàtica, algunes no reben les mesures de protecció necessàries.

Quines mesures de protecció hi ha?

Ordres de protecció

D'acord amb la Llei d'enjudiciament criminal (art.544 bis), les ordres de protecció (OP) són mesures cautelars de caràcter urgent, dictades pel jutge/essa amb l'objectiu de protegir les víctimes de violència de gènere i garantir la seva seguretat:

- Mesures d'allunyament: l'agressor no es pot acostar a la víctima ni al seu entorn (casa, lloc de feina, etc.).
- Prohibició de comunicació: l'agressor no pot comunicar-se amb la víctima, ni directament ni indirectament.
- Retirada d'armes a l'agressor amb caràcter immediat.
- Custòdia dels menors: el jutge/essa pot adoptar mesures de protecció per a les filles i fills de la víctima, com la suspensió del règim de visites amb l'agressor o l'atribució provisional de la custòdia a la mare.
- Protecció de la víctima, com l'assignació d'un/a policia de contacte o l'accés a recursos de suport.

Mesures de protecció de les víctimes que es poden adoptar durant el procés judicial

A part d'això, al llarg de tot el procés judicial es podran adoptar diferents mesures per a la protecció de les víctimes, tal com estableix la llei 4/2015, de 27 d'abril, de l'Estatut de la víctima del delict (a partir d'ara Estatut de la víctima del delict). Per una banda, les mesures durant la **fase d'instrucció**:

- Que es prengui **declaració en dependències especialment concebudes** o adaptades a aquesta finalitat.
- Que es prengui **declaració per part de professionals que hagin rebut una formació especial** per reduir o limitar prejudicis a la víctima, així com en perspectiva de gènere.

Per altra banda, durant la **fase d'enjudiciament** existeixen:

- **Mesures que evitin el contacte visual** entre la víctima i el suposat autor dels fets, inclús durant la pràctica de la prova, per a la qual podran fer-se servir tecnologies de la comunicació.
- Mesures per garantir que la víctima **pot ser escoltada sense estar present a la sala de vistes** mitjançant l'ús de tecnologies de la comunicació adequades.

En el cas de **nenes, nens i adolescents** ha d'haver-hi una **protecció** encara més **reforçada** perquè són persones menors d'edat.

Troblem dos patrons específics molt recurrents vinculats a la denegació d'ordres de protecció en els procediments judicials per violència de gènere: la **denegació de les ordres de protecció com a mesures cautelars** i la **no aplicació de mesures de protecció durant el procés judicial per a les víctimes**.

Es denega l'**ordre de protecció** com a mesura cautelar.

El 2024 a Espanya es van denegar el 32% de les ordres de protecció per violència de gènere. Aquesta decisió varia en funció del jutjat; segons dades de 2023, a Madrid i Catalunya es van denegar el 51% i 52%, respectivament, mentre que a l'Aragó i a les Illes Balears es van denegar només el 13% i el 15%, oferint més protecció (CGPJ, 2024). A Espanya, les ordres de protecció vinculades a la violència de gènere estan regulades principalment per la **LO 1/2004**, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere (art. 21, 22 i 23). És una **mesura judicial urgent** que combina **mesures penals, civils i d'assistència social** per protegir a la víctima i, si és el cas, a les seves filles i fills, i evitar que es produeixin més agressions.

Les dones d'orígens diversos afronten majors obstacles per obtenir ordres de protecció a causa de barreres lingüístiques, culturals i a la manca de formació interseccional de qui les atén (Cabrera & Sordo, 2023). D'elles, les que estan en situació administrativa irregular n'afronten molts més, tot i que també tenen **dret a denunciar violència de gènere i sol·licitar una ordre de protecció**.

A més a més, la sol·licitud d'una ordre de protecció pot atorgar a les víctimes el dret a un **permís de residència i de treball temporal a Espanya**, tal com recull la Llei Orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social i la LO 1/2004. Ara bé, en cas que el procés judicial s'aturi o acabi absolutent l'agressor, perden aquest permís i s'inicia un procediment d'expulsió. Així doncs, les dones en situació administrativa irregular corren riscos clars de ser deportades si engeguen un procediment judicial. A més a més, a la pràctica resulta més difícil obtenir una ordre de protecció si ets una dona migrant en situació administrativa irregular que si no ho ets. Aquest fet es destaca com a preocupant pel GREVIO, que en el seu informe assenyalen la **necessitat i la manca de dades sobre ordres de protecció sol·licitades, acceptades i denegades per nacionalitats** (GREVIO, 2024). En aquest sentit, el primer informe d'avaluació del 2020 ja plantejava interrogants sobre l'existència d'un possible **"biaix institucional contra les dones immigrants víctimes"** (GREVIO, 2020: p. 21), ja que el 33% del total de dones assassinades per les seves parelles o exparelles des de 2003 eren dones migrants (quan constitueixen el 10% de la població). Aquest informe assenyalava que algunes d'elles "podrien haver-se salvat si haguessin comptat amb una resposta institucional més ràpida i eficaç" (GREVIO, 2020: p. 21).

En els fragments que es presenten a continuació, la conseqüència final de la vista ha estat aquesta denegació de protecció. Els relats ens mostren que en alguns jutjats la decisió de la denegació de l'ordre és el punt de partida, és a dir, és **ideològica**, basada en l'aplicació d'**estereotips de gènere i racistes**, i en la negació de l'existència de la violència de gènere malgrat que la normativa la recull:

DONA, 61-70 ANYS, ESPANYOLA

Després de diverses denúncies cap al pare, essent l'última agressió contra mi (NDR: la mare) i estant protegida amb un x (NDR: telèfon de protecció de la policia autonòmica), sempre se'm va denegar l'allunyament.

DONA, 41-50 ANYS, ESPANYOLA

La jutgessa va desestimar la meua sol·licitud de totes les mesures de protecció (article 158). La meua filla a l'exploració psicosocial va dir que tenia por del seu pare (tinc el vídeo que faré públic si li passa alguna cosa) i la jutgessa va dir que la mare havia magnificat la situació [...].

En el següent cas també s'acaba denegant l'ordre de protecció, però es dona un comportament racista per part de la jutgessa que, probablement, també influeix en un tracte humiliant cap a la dona. S'apliquen **estereotips racistes** que constitueixen, com a patró de violència, una **falta d'imparcialitat motivada per prejudicis racistes**. A més a més, s'aplica un **estereotip de gènere** vinculat a les agressions sexuals dins de la parella que fa que **es minimitzi el delictes d'agressió sexual**.

DONA, 41-50 ANYS, VENEÇOLANA

(NDR: Fragment redactat per l'organització que acompanya una dona veneçolana)

Quan va entrar per declarar davant d'una jutgessa, aquesta la va apressar constantment dient-li que resumís les seves explicacions, sense mirar-la en la major part del temps que va estar davant d'ella. Així mateix, li va dir que no entenia que "si tan malament la tractava, per què no l'havia abandonat abans?". Ella va argumentar que no tenia papers i que li feia por que tingués conseqüències. La jutgessa li va respondre fredament que això eren excuses.

A la denúncia havia posat que el seu marit l'havia violat reiteradament, ja que l'obligava a mantenir relacions sense el seu consentiment. L'argumentació de la jutgessa va ser que era molt difícil demostrar la violació dins d'una relació marital. En conseqüència, se li ha posat una falta lleu a l'agressor mentre que a ella se li ha denegat l'ordre de protecció, cosa que ha suposat un estat d'ansietat molt gran a la víctima.

En el pròxim fragment s'acaba aixecant una ordre d'allunyament, però el més important aquí és que s'identifica un patró recurrent de violència institucional masculista davant les denúncies creuades. És habitual que quan l'agressor rep una denúncia per violència de gènere, aquest posi una

contradenúncia (el que es coneix com a denúncia creuada) i s'acabi criminalitzant la dona, que acaba essent acusada i penalitzada.

DONA, 41-50 ANYS, ESPANYOLA

Després d'interposar una denúncia per violència física a la meua exparella, m'atorguen una ordre d'allunyament. Al jutjat X (NDR: número de jutjat), la forense va mentir en el meu informe posant coses que jo ni havia dit ni patia per beneficiar la condemna del meu agressor [...]. En el judici el meu agressor va contradenunciar amb una denúncia falsa i em va caure la mateixa pena que a ell sense cap mena de prova (ni part de lesions ni denúncia prèvia ni res). Ell va reconèixer la seva agressió i a més a més vaig presentar part de lesions i confessions seves per correu electrònic i WhatsApp.

Aquest dia em van treure l'ordre d'allunyament i em va caure la mateixa pena que al meu agressor confés (deu mesos de presó i dos anys d'allunyament). La fiscal em va cridar en el judici, em va insultar i va al·legar que per ser terapeuta ocupacional "jo n'entenia de VG (NDR: violència de gènere), cosa que és falsa, però encara que fos certa..." La violència institucional i la condemna han suposat per mi una depressió ansiosa, a part d'una revictimització per haver de sotmetre'm després d'això a més judicis (encara en tràmit).

Les **conseqüències injustes** de com es jutgen les denúncies creuades es reconeixen al *Pacto de Estado contra la Violencia de Género 2018-2022*, on s'estableix la necessitat de vigilar i fer seguiment a les possibles denúncies creuades amb l'objectiu d'**evitar que es converteixin en una estratègia per obstaculitzar el procés de la víctima** de violència de gènere (mesura 148). A l'informe *Evaluación del Pacto de Estado contra la Violencia de Género* es reconeix que aquesta mesura encara es troba en procés d'implementació (2023).

En aquest sentit, hi ha un acord dels/de les fiscals delegats/des en violència sobre la dona de **no sol·licitar i d'inclús oposar-se que es confereixi la condició d'investigada a la víctima** davant la manifestació de l'investigat d'haver estat també agredit per la seva dona, exdona, companya o excompanya. En aquestes conclusions també s'estableixen una sèrie de pautes per extreure la diligència en la fase d'instrucció per tal d'evitar que aquelles situacions en què l'al·legació de l'investigat tan sols respon a aquesta estratègia defensiva perjudiquin la víctima de violència de gènere (Fiscalia General de l'Estat, 2022).

Així mateix, en el seu *Informe Anual 2012*, SOS Racisme va assenyalar com a **les dones migrants els perjudica més aquesta criminalització** que provoquen les denúncies creuades “perquè el perjudici que els suposa aquesta condemna no té comparació amb el que implica per a les dones no estrangeres. Els antecedents penals poden, en aquest cas, **impedir la seva regularització, la renovació de l'autorització de residència o la concessió de la nacionalitat**” (Naredo, 2012: p. 81).

No s'apliquen mesures de protecció durant el procés judicial per a les víctimes.

La perspectiva de drets implica que les institucions posin al centre les víctimes/supervivents de les violències masclistes i les mesures de protecció durant el judici **permeten minimitzar el trauma i la revictimització durant els processos judicials**. L'aplicació rigorosa de mesures de protecció reflecteix el respecte als drets de les dones, adolescents, nenes i nens, essent a més a més una obligació de les institucions del sistema judicial. La normativa protegeix, especialment, les persones menors d'edat. Així, la LO 8/2021 parla del respecte en les garanties del procés judicial a l'interès superior de nenes i nens, obligant a:

“La participació de progenitors, tutors o representants legals del menor o d'un defensor judicial si hi ha conflicte d'interès o discrepància amb ells i del Ministeri Fiscal en el procés en defensa dels seus interessos. Es presumeix que **hi ha un conflicte d'interès quan l'opinió de la persona menor d'edat sigui contrària a la mesura que s'adopti sobre ella** o suposi una restricció dels seus drets.” (Disposició final vuitena, que reforma l'article 2, apartat 5, lletra c) de la LO 1/1996).

Aquesta normativa també parla del **dret de les víctimes a ser escoltades**, dret que ha de garantir-se sense límit d'edat. El dret a ser escoltats dels nens, nenes i adolescents només pot restringir-se, de manera motivada, quan sigui contrari al seu interès superior. En últim lloc, també preveu mesures per **evitar la confrontació visual** amb el/la testimoni, a través de qualsevol mitjà tècnic, així com que totes les mesures descrites s'apliquin també davant dels delictes lleus, en concordança amb la Llei d'enjudiciament criminal.

El següent cas d'una dona d'origen marroquí reflecteix la manca d'imparcialitat de la jutgessa, que va denegar sistemàticament totes les mesures de protecció i va permetre la coincidència amb el seu agressor durant el judici per una qüestió de racisme, fet que va tenir un impacte negatiu en ella:

DONA, 21-30 ANYS, MARROQUINA

(NDR: Fragment redactat per l'organització que acompanya la dona)

La dona (NDR: d'origen marroquí) va demanar disposar d'una sala d'espera de testimoni i de l'ús de mampara; ambdues peticions van ser denegades per la jutgessa. També ho van ser l'ordre de protecció i el dret d'acompanyament. L'advocada va dir que en un altre judici la mateixa jutgessa va qüestionar i criticar que la dona no parlés castellà.

A l'exemple següent, la víctima interrogada és un nen de tan sols 12 anys, al qual **se'l sotmet a un interrogatori martiritzador**, que es podria haver evitat aplicant les diferents **mesures adequades per a víctimes menors d'edat**. Sobre la manca d'aplicació de mesures de protecció a infàncies durant el judici, Save the Children al seu informe *Por una justicia a la altura de la infancia*, va constatar que de les 400 sentències que van estudiar per violències sexuals, només en el **21,4%** dels casos analitzats es va fer servir la prova preconstituïda (que consisteix en la gravació del testimoni de la víctima per evitar que hagi de repetir la seva declaració diverses vegades); hi ha casos en què les víctimes menors d'edat han hagut de declarar fins a tres vegades (Save the Children, 2023).

DONA, 41-50 ANYS, ESPANYOLA

*El problema rau en el fet que per a la jutgessa de X (NDR: nom del municipi) el meu divorci és un procés 'normal' i és igual que els informes del PEF (NDR: Punt de Trobada Familiar) mostren que els nens rebutgen la figura paterna. El meu fill gran va ser sotmès a un interrogatori de 20 minuts amb la jutgessa i la fiscal el maig de 2023. Ell solet, de 12 anys, per favor! **El van afeixugar a preguntes fins que es va posar a plorar** mentre que ell tota l'estona deia: “no vull estar mai amb el meu pare; em pega, no m'estima, tinc por que em mati” i un llarg etcètera. [...] **Quan van acabar amb el meu fill, la meva mare i jo el vam agafar pels braços, ja que no podia mantenir-se dempeus i em va costar tot el cap de setmana recuperar-lo. A tot això cal afegir que la jutgessa, somrient, va dir al meu fill: “Un altre dia seguim...” De veritat, quina impunitat!***

L'article 11.2 de la mateixa LO 8/2021 també obliga a assegurar:

“La preparació i l'especialització adequades de professionals, metodologies i espais per garantir que l'obtenció del testimoni de les víctimes menors d'edat es faci amb rigor, tacte i respecte. S'ha de prestar especial atenció a la formació professional, les metodologies i l'adaptació de l'entorn per a l'escolta a les víctimes de poca edat”.

(art. 11.2, LO 8/2021)

En la mateixa línia, la Llei d'enjudiciament criminal protegeix les persones menors de 14 anys o les persones amb discapacitat quan han d'intervenir per testificar en un procediment judicial vinculat, entre altres delictes, a aquells relacionats amb les violències masclistes. L'article 449 ter de la mateixa llei estableix que s'ha de “**practicar l'audiència del menor com a prova preconstituïda**, amb totes les garanties de la pràctica de prova en el judici oral” (art. 449 ter, llei d'enjudiciament criminal).

Es genera la **coincidència en els mateixos espais** de víctima i agressor.

Protegir les víctimes de violència masclista durant un judici és essencial per garantir els seus drets. Tanmateix, les dones sovint no s'imaginen que el jutjat pot permetre **situacions de coincidència amb l'agressor**, fet que les revictimitza i inclús les posa en risc. A continuació, es destaquen dos patrons que incompleixen aquesta normativa i que reflecteixen pràctiques violentes per part de la institució.

Coincidències de víctima i agressor a la **mateixa sala del jutjat**.

A Espanya la normativa estableix mesures per evitar la coincidència entre víctima i agressor en els jutjats, garantint així la **seguretat de les víctimes** durant els procediments judicials i reduint el **risc de revictimització**. La LO 10/2022, de garantia integral de la llibertat sexual, estableix que les víctimes de violències sexuals no han de coincidir amb l'agressor en cap fase del procediment. Això inclou habilitar

espais separats, organitzar horaris diferenciats per a les compareixences i emprar mitjans tecnològics per evitar la confrontació visual, tal com indica l'article 36. De la mateixa manera, la *Guía de criterios de actuación judicial frente a la violencia de género* recomana adoptar mesures per evitar la coincidència física entre víctima i agressor en dependències judicials, incloent-hi l'habilitació d'espais separats i la planificació d'horaris diferenciats per a les seves compareixences (CGPJ, 2013). Finalment, l'Estatut de la víctima del delictes, a l'article 23, estableix que les oficines d'assistència a les víctimes han de garantir que aquestes puguin esperar la seva intervenció en **espais dissenyats per evitar el contacte directe amb l'agressor**.

DONA, 41-50 ANYS, ROMANESA

(NDR: Fragment escrit per l'organització que acompanya la dona)

La dona i el maltractador van estar esperant a la mateixa sala i la sala del judici no tenia mampara.

DONA, 31-40 ANYS, ESPANYOLA

[...] Durant els judicis, el jutjat de família de la meua localitat ens obliga a compartir sala d'espera, deixant-me sola amb el meu agressor mentre els advocats entren a la sala.

S'obliga a visites amb els/les fills/es en què la **supervisió** recau en la mare supervivent o en el pare agressor.

Sovint s'obliga les infàncies a tenir visites amb el pare agressor, fent recaure la supervisió en la mare supervivent i creant espais de trobada violents. Això ha de fer-nos plantejar la pregunta de per què en els relats exposats a continuació no es van utilitzar els Punts de Trobada Familiar malgrat que fins i tot el jutjat havia determinat que era necessària la supervisió. En el primer cas, a més a més, es produeix una **retirada de custòdia arbitrària** i només es deixa que la mare es relacioni amb la filla dues hores a la setmana sota la supervisió de l'agressor.

DONA, 31-40 ANYS, ZAMBIANA

(NDR: Fragment redactat per l'organització que acompanya la dona)

*El maltractador té la custòdia de la menor i no hi ha un acompanyament dels serveis judicials a les visites [...]. El punt de trobada és un restaurant i elles (NDR: mare i filla) tenen unes dues hores per estar juntes. **L'home roman amb elles a la mateixa taula i moltes vegades amenaça i assetja la dona.** El maltractador té el control de les visites, no es presenta quan no vol i no rep cap mena de penalització.*

En el pròxim cas es pot veure de forma evident com, novament, s'ignoren proves i evidències durant el judici, i s'arriben a establir visites amb el pare agressor que la mare ha de supervisar, convertint aquestes visites en un espai d'assetjament i manipulació:

DONA, 41-50 ANYS, ESPANYOLA

Judici el juny de 2021 per demanda de filiació que interposa l'altre progenitor del meu fill. Presento tota la documentació explicitant amb informes mèdics i proves tot el que em va fer passar aquesta persona durant el meu embaràs i postpart, malgrat estar lluny. Amenaces de mort, assetjament a mi i al meu entorn, escrits a les xarxes de la meua feina i un llarg etcètera. En el judici, ni la fiscal ni el jutge tenen en compte res d'això i li donen a ell tots els seus drets i unes ridícules obligacions.

*Encara més, i això és el que a llarg termini més m'està afectant. **A les visites establertes hi he d'estar jo, que per no deixar el meu fill a soles amb ell, ho faig, però en l'àmbit emocional, psicològic i físic m'està destrossant. He d'aguantar que em continuï assetjant, amenaçant...** Es continua insinuant com si res no hagués passat i he hagut d'aguantar més d'un fregament, grapejades i insinuacions varies. Així cada quinze dies durant no sé quants anys, si és que no hi ha modificacions de sentència pel mig, processos dels quals temo i desconfio.*

Aquest bloc ha ressaltat la **vulneració del dret a la seguretat** de mares i fills/es, essent el segon dret més vulnerat amb un percentatge del **79,6%**. A més a més, es vulneren els **drets de protecció infantil** i el **dret a la mobilitat**, especialment en casos de denegació d'ordres de protecció (**10,7%**).

Es vulnera el dret a una indemnització com a víctima o supervivent.

Garantir els drets econòmics és clau per reparar els danys de les violències sofertes. Nogensmenys, el sector judicial acostuma a minimitzar l'impacte de les violències masclistes, fet que porta a l'incompliment d'aquesta garantia i a la pèrdua de valor de les indemnitzacions.

No es garanteix el dret a la reparació a través de la **compensació econòmica** des del jutjat.

Les administracions públiques tenen l'**obligació d'assegurar l'accés efectiu a les indemnitzacions que corresponguin** i els jutjats són clau per poder determinar-les i que es facin efectives. El Codi Penal (article 109 i següents) estableix que tota persona responsable d'un delicte ha de reparar els danys ocasionats. El canal de l'OVIM ha rebut relats en què no s'estan garantint les compensacions econòmiques en certs processos judicials.

Quin paper ocupen les compensacions econòmiques (indemnitzacions) dins de la reparació integral?

Tal com estableix l'article 28 bis de la LO 1/2004, arran de la modificació per la LO 10/2022, de llibertat sexual: "Les víctimes de violència de gènere tenen dret a la reparació, la qual cosa comprèn la compensació econòmica pels danys i perjudicis derivats de la violència, les mesures necessàries per a la seva completa recuperació física, psicològica i social, les accions de reparació simbòlica i les garanties de no repetició" (art. 28 bis, LO 1/2004).

Segons la mateixa llei, **les administracions públiques han de garantir que les víctimes accedeixin a la indemnització** corresponent pels danys i perjudicis, cobrint almenys els següents conceptes avaluable econòmicament:

- El dany físic i psicològic, incloent-hi el dany moral i el dany a la dignitat.
- La pèrdua d'oportunitats, incloent-hi les oportunitats d'educació, ocupació i prestacions socials.
- Els danys materials i la pèrdua d'ingressos, incloent-hi el lucre cessant.
- El dany social, entès com el dany al projecte de vida.
- El tractament terapèutic, social i de salut sexual i reproductiva.

La indemnització l'ha de satisfer la o les persones civilment o penalment responsables, d'acord amb la normativa vigent.

Es **desincentiven** les compensacions econòmiques.

Dins d'aquest patró general, el primer patró específic identificat és que en el procediment judicial es desincentiven les compensacions econòmiques, sovint qüestionant la dona davant la denúncia, aplicant l'estereotip de gènere i el mite que es denuncia per interès econòmic, cosa que fa que la víctima acabi renunciant al seu dret per intentar millorar la seva credibilitat en el judici:

DONA, 31-40 ANYS, ARGENTINA

*Un cop vaig arribar al jutjat, abans d'entrar a la sala de declaracions, **se'm va qüestionar si aquella denúncia l'estava posant per sol·licitar una compensació econòmica;** vaig dir que no, perquè vaig entendre que era l'única manera que em creguessin: renunciar a un dret que tenia. Però, què podia fer? Si amb prou feines havien volgut prendre'm denúncia als Mossos [...].*

S'ometen les indemnitzacions a la sentència.

El segon patró determina que **s'ometen les indemnitzacions a la sentència**. Es detecten casos en què malgrat que la sentència és condemnatòria i es reconeix la indemnització a la fase de declaració, després aquesta no apareix a la sentència:

DONA, 41-50 ANYS, ITALIANA

*Considero que l'actuació del sistema judicial ha vulnerat els meus drets com a víctima perquè no ha complert les garanties de protecció i reparació. (NDR: Hi ha hagut una) greu omisió de la indemnització en la sentència durant el procés davant del tribunal del jutjat penal i en el jutjat de violència sobre la dona es va dictar sentència condemnatòria contra el meu agressor. **Malgrat que la indemnització va ser expressament reconeguda a la fase de declaració, la sentència final omet la seva inclusió.** Aquesta omisió no és només una negligència, sinó que és una violació directa dels meus drets de reparació [...].*

Aquest bloc mostra de quina manera es vulnera el dret a la reparació integral (restitució, indemnització, rehabilitació, satisfacció i garanties de no repetició), incloent-hi els **drets econòmics com a víctima o supervivent de les violències masclistes** (vulnerats per l'11,7% de les institucions del sector). Tal com s'ha pogut comprovar, en aquest sector i en la totalitat de sectors, **el dret a la reparació integral és el dret més vulnerat**, per un 84,5% de les institucions.

Es vulnera el dret a l'assistència jurídica especialitzada i de qualitat (torn d'ofici).

Els torns d'ofici especialitzats en violència de gènere són essencials per garantir que les víctimes rebin **assistència jurídica adequada, especialitzada, accessible i sense costos**, segons la LO 1/2004. Encara que els Col·legis de l'Advocacia ofereixin formació específica per accedir a aquests torns, la qualitat de la formació i les intervencions legals no sempre és suficient. Cal recalcar que en el torn d'ofici especialitzat només s'atenen casos de violència de parella, així que queden excloses altres formes de violència, com les violències sexuals fora del context de la parella. Malgrat que alguns col·legis, com el de Sevilla, han creat torns per a aquestes víctimes, aquests continuen sent minoritaris.

Què és l'assistència jurídica gratuïta per a les víctimes de violències masclistes?

L'assistència jurídica gratuïta és un dret per a les persones amb recursos limitats, incloses les víctimes de violència de gènere, que garanteix el seu accés a defensa legal sense cost. S'estableixen drets específics per a les víctimes de violència de gènere. Entre aquests drets s'inclou l'**assistència jurídica gratuïta i especialitzada** des del moment immediatament previ a la interposició de la denúncia, així com el dret a la **defensa i representació gratuïta per advocacia i procuradoria** en tots els processos i procediments administratius relacionats amb la violència patida en què s'interposa la denúncia o s'inicia el procediment penal, tal com estableix l'article 22 de la LO 1/2004. Les comunitats autònomes, en conveni amb els Col·legis de l'Advocacia, gestionen els torns d'ofici, establint requisits i formació pels advocats/des especialitzats/des en violència de gènere. El Reial Decret 141/2021, de 9 de març, pel qual s'aprova el **Reglament d'assistència jurídica gratuïta**, reforça aquest dret en l'establir que els Col·legis de l'Advocacia han de tenir un **torn de guàrdia permanent** per a la prestació de serveis d'assessorament previ i assistència lletrada a les víctimes de violència de gènere i de tràfic d'éssers humans.

Respecte a les violències sexuals, la **LO 10/2022, de garantia integral de la llibertat sexual**, tot i que no estableix una obligació legal de tenir un torn d'ofici especialitzat, sí que **reforça la necessitat d'atenció especialitzada i garanteix el dret a l'assistència jurídica gratuïta** per a totes les víctimes de violència sexual.

La major part de les dones migrants en situació administrativa irregular que decideixen posar una denúncia fan servir la justícia gratuïta, ja que hi ha una **intersecció molt clara entre migració, situació administrativa i pobresa**. Així que és molt important que les persones professionals dels torns d'ofici especialitzat estiguin formades en matèria d'estrangeria. Almenys haurien de **ser coneixedores de totes aquelles qüestions i procediments vinculats al dret a optar a la residència temporal per violència de gènere** i haurien de poder assessorar les dones en aquest sentit.

Es demostra manca d'interès, dedicació, formació i especialització en l'advocacia del torn d'ofici, cosa que porta a cometre **negligències**.

Al torn d'ofici accedeixen dones que es troben en una situació de violència masclista que necessiten judicialitzar i que no tenen els recursos per pagar-se una lletrada privada. L'**eix de classe**, per tant, és una intersecció molt important a tenir present, que pot influir en la qualitat de la representació. És conegut per totes que l'advocat/da que acompanyi el teu cas i el temps que li dediqui són factors que milloren el curs dels processos judicials. Les advocades si advocats que treballen en el torn d'ofici reben **honoraris** bastant **per sota** de les tarifes que aplicarien en les seves defenses privades.¹⁶

El 2020, el cost mitjà per expedient va ser tan sols de 151,37 € (Fundación Aranzadi La Ley, 2024). Probablement, aquesta és una de les causes per la qual en molts relats es deixa entreveure una **manca d'interès i dedicació cap als casos** que els arriben a través del torn d'ofici i una **tendència a buscar pactes amb la part contrària** o a **no tramitar mesures civils o procediments vinculats al judici** (com la manutenció o el procediment de judici a distància) per simplificar la seva intervenció.

Després de l'anàlisi realitzada s'identifiquen cinc patrons específics vinculats a aquesta manca d'interès i dedicació.

Es denega o es dificulta el canvi d'advocat/da d'ofici per part de la institució.

Les dones que afronten negligències a l'advocacia d'ofici i que no tenen recursos econòmics tan sols poden intentar millorar la seva defensa sol·licitant un canvi de figura lletrada, però sovint es troben amb negatives per part dels **Col·legis de l'Advocacia**, fet que genera indefensió. En el següent cas veiem com se li denega el canvi de representació lletrada, afegint una **falta d'informació i accessibilitat cap a la víctima**. El seu advocat d'ofici impedeix tota comunicació, incomplint amb la seva obligació d'informar-la en tot moment, però també cometent equivocacions per falta d'aquesta interlocució.

A més a més, en aquest cas hi ha **un patró amb el racisme**, ja que aquesta dona és d'origen polonès i, probablement, la comunicació hagués requerit un major esforç per part d'aquest advocat; esforç que no es va voler fer.

DONA, 31-40 ANYS, POLONESA

(NDR: Fragment redactat per l'organització que acompanya la dona, dona estrangera sense nacionalitat espanyola)

*La dona intenta comunicar-se amb el seu advocat d'ofici per estar pendent del seu procés. L'advocat no contesta les trucades al seu número personal. En canvi, quan li truca d'un número desconegut, sí. L'advocat, a part de la falta de comunicació, es va equivocar en la confrontació de proves, generant una revictimització. Després de mesos sense aconseguir un canal de comunicació, la dona **demana el canvi d'advocat d'ofici al col·legi d'advocats** i es troba amb la negativa de la institució.*

No es tramiten mesures civils o altres procediments.

Les mesures civils són part fonamental en els procediments per violència de gènere. Quan es creen els Jutjats de Violència sobre la Dona se'ls atribueix aquesta competència per agilitzar els procediments i reduir la revictimització. Són **les advocades i els advocats qui s'han d'assegurar de sol·licitar aquestes mesures civils** en representació dels interessos de les persones representades. En el següent cas queda palès que l'advocat indueix a la signatura d'un pacte que no contempla les mesures civils. Es desentén i no dona la informació adequada a la dona respecte al dret d'aquestes mesures. En definitiva, s'ha fet **un pacte entre advocats/des sense una adequada comprensió i inclús sense consentiment per part de les víctimes**. La dona signa el pacte perquè creu que el seu advocat li proposa el millor per ella i el seu fill. L'advocat també **desincentiva la denúncia, aplicant estereotips de gènere**.

¹⁶ Segons un estudi de la Comissió Europea, els sous en el sistema d'assistència jurídica espanyola són els tercers més baixos de tota la Unió Europea. Per al mateix cas tipus que va crear l'estudi, a Espanya es pagaria 396€ enfront dels 2.723€ que es pagaria a Itàlia o els 2.373€ als Països Baixos (Riffo, 2024).

DONA, 31-40 ANYS, ESPANYOLA

(NDR: Fragment redactat per l'organització que acompanya la dona)

*Explica que quan va anar a posar la denúncia al seu marit per maltractament i violacions, l'advocat li deia que millor que tornés a casa perquè una dona sola amb un fill ho tindria tot molt difícil. (NDR: La dona) creu que l'advocat és un masclista. Ella ho accepta (NDR: el pacte amb la part contrària), però pregunta sobre les visites perquè el seu fill pateix quan va a l'intercanvi i no es presenta i (NDR: també) què passa amb la manutenció, per si pot demanar alguna paga compensatòria. Li han dit a XX (NDR: servei local de VM) que ho ha de tramitar l'advocat. **L'advocat li respon que no en sap res i que no ho creu i es mostra totalment desinteressat.** [...] L'advocat li diu que la mare de l'agressor diu que ja li ha pagat un mes, la jutgessa diu que no és veritat. La resposta de l'advocat: "Ah! No sé, parla amb la seva mare". L'advocat s'està molta estona parlant amb la mare i insisteix que l'hauria de trucar (NDR: la dona a la mare). Ella creu que això és humiliar-la: "crec que l'advocat vol que torni amb ell, no entenc per què insisteix tant a dir que parli amb la seva mare i per què parla tant amb ella"*

DONA, 31-40 ANYS, COLOMBIANA

(NDR: Fragment redactat per l'organització que acompanya la dona)

*Fet puntual que ha succeït en l'últim any. Dona d'origen colombiana que va fugir d'on vivia, X (NDR: nom del municipi), arran dels maltractaments de la seva exparella. **L'advocada que portava la seva defensa li va dir que havia d'anar a declarar a X** (NDR: municipi d'on provenia), **malgrat la situació de vulnerabilitat i del terror que experimenta cap a l'home.** [...] Quan ella li explicava que no hi podia anar, ja que estava aterrida, l'advocada li deia que no n'hi havia per a tant i que el judici s'havia de celebrar a X (NDR: municipi d'on provenia). També li suggeria que tornés al seu país. Ella es pregunta com una persona que es dedica a això pot ser tan dolenta, motiu pel qual canvia d'advocada i el judici se celebra a X (NDR: municipi de residència actual de la dona) per via telemàtica.*

No s'informa les víctimes sobre el procediment judicial.

Un patró de violència institucional masclista en el servei d'advocacia d'ofici és l'incompliment de l'obligació d'informar les víctimes. Les advocades i advocats tenen la responsabilitat legal i ètica de proporcionar informació clara sobre els drets i procediments judicials, tant en l'àmbit penal com civil, cosa que no sempre es compleix:

DONA, 61-70 ANYS, ESPANYOLA

(NDR: Fragment redactat per l'organització que acompanya la dona)

*Sobre els advocats: ha hagut de canviar diverses vegades perquè només volien cobrar per tràmits molt protocol·litzats en compte de 'treballar el cas'. **Ni tan sols informaven la víctima dels processos i presentaven generalitats sense tenir en compte les proves que tenia la víctima.** Els pitjors, sens dubte, els de justícia gratuïta. Sobre la feina, contacte amb la víctima per informar-se dels detalls i la comunicació: [...] El col·legi d'advocats funciona com un ens protector malgrat que tenen l'obligació de vigilar i comprovar les males actuacions. Corporativisme pur.*

L'advocat/da no es presenta i no es dona l'acompanyament lletrat.

En aquest cas, l'advocada o l'advocat d'ofici ni tan sols es presenta al jutjat malgrat que es tracti d'una temptativa d'homicidi, fet que deixa la dona sense assessorament legal en el procediment judicial. A més a més, sent aquesta dona d'origen marroquí, es percep un **comportament racista** en la negligència del seu advocat.

DONA, 41-50 ANYS, MARROQUINA

(NDR: Fragment redactat per l'organització que acompanya la dona)

Dona de (NDR: ciutat de procedència) que fa un any que viu a (NDR: nom del municipi) pateix episodi de VM (NDR: violència masclista), ja que el seu agressor l'ha intentat cremar al pis on vivien en comú. Cinc dies després del succés, la dona ha d'acudir als jutjats per presentar proves dels fets. Un cop allà, només és acompanyada a estones per la persona responsable de l'OAV i durant tot el temps per les voluntàries del XX. Tot i això, l'advocat o advocada d'ofici no es presenta a les dependències judicials i la dona no és assessorada legalment ni tampoc compta amb suport legal.

S'abreuja injustificadament el procés i s'ometen proves en la defensa.

En aquest cas, l'advocada d'ofici **va abusar de la seva autoritat** i de la confiança que tenia la dona, fent-li signar una declaració que ometia les agressions vers la seva filla menor d'edat amb la finalitat de simplificar el procediment. Això constitueix una greu vulneració de l'ètica professional i dels drets de la víctima.

DONA, 41-50 ANYS, ESPANYOLA

La meua filla em comunica que el pare 'li fa pupa' en diferents moments, jocs i circumstàncies. Li ho comunico tot a la meua advocada d'ofici, no hi ha cap canvi. Començo a portar la nena a urgències en recollir-la després de les visites (a les 8 de la nit, ja que a aquesta hora no hi ha atenció al pediatre). A urgències fan parts de lesions, que mostro a l'advocada. Al judici em prenen declaració i en relatar l'agressió física es para tot. L'advocada em diu que s'havia complicat, però que havia de signar uns papers i que em donarien la sentència. Vaig signar sense mirar-m'ho detalladament per la confiança que m'inspirava la institució [...]. En llegir la documentació amb més calma, l'agressió física declarada havia desaparegut dels documents. No es va produir un reconeixement mèdic.

S'acaba aquest últim bloc corresponent al sector judicial remarcant que aquest està relacionat amb la vulneració de diversos drets fonamentals, incloent-hi el **dret a accedir a un recurs efectiu** (vulnerat en el 68,9% de les institucions del sector), a l'**accés a la justícia (16,5%)** i el **dret a una assistència jurídica especialitzada i de qualitat (13,6%)**.

4.2 Resta de sectors

Acabada l'anàlisi del sector judicial, a continuació es presenten, de manera més resumida, altres sectors com són el **policial**, de la **salut**, **social** i de **l'atenció integral a les violències masclistes**. El tractament més breu d'aquests sectors respon a la menor quantitat de casos observats per l'Observatori de Violències Institucionals Masclistes (OVIM).

4.2.1.1

Les xifres més rellevants del sector policial

El sector policial és el segon amb major percentatge de violències institucionals masclistes (11,6% de 198 institucions), després del judicial.

4.2.1 Sector policial

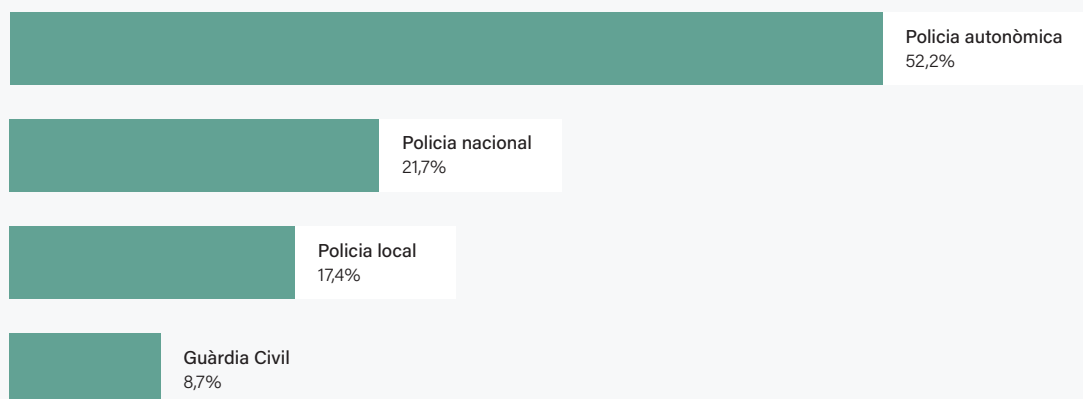

En aquest sector, els casos amb més d'una persona afectada assoleixen el **81%** (enfront del **73,5%** general) i els que involucren a filles i fills arriben al **61,9%** (superior al **56,4%** total). A més a més, el **42,9%** de les afectades (dones, adolescents, nenes i nens) van néixer fora de la Unió Europea enfront del **33,3%** en el total de casos i cap d'elles té nacionalitat espanyola (o no consta). Això implica que les dones que viuen violències en aquest sector són més vulnerables i estan més exposades al racisme i a la xenofòbia.

La policia autonòmica és la institució més assenyalada (52,2%), seguida per la nacional (21,7%), la local (17,4%) i la Guàrdia Civil (8,7%). La prevalença de la policia autonòmica era d'esperar, ja que són les que tenen les competències en violència de gènere (com en el cas de Catalunya, on es concentren molts dels casos).¹⁷

Gràfic 11

Tipologia institucions sector policial. Casos de VIM, 2024. Percentatges.

En aquest sector, les violències institucionals masclistes són exercides, principalment, per agents de seguretat o pel servei en general.

Taula 7

Agents sector policial. Casos de VIM, 2024.

Agents sector policial	% total agents sector policial
Agent de seguretat (seguretat privada, policia, afins)	76%
Cap persona en particular, sinó el servei en general	24%

En el sector policial, la **vulneració del dret d'accés a la justícia** és més freqüent que en el total dels casos, passant de l'onzena a la cinquena posició (39,1%), a causa dels obstacles per interposar denúncies. A més a més, la falta d'accés a la denúncia i els abusos policials vulneren el **dret a la seguretat** (73,9% de les institucions del sector).

En els casos que afecten filles i fills, es vulneren **drets de protecció a la infància**, com la protecció al si de la família (47,8%), la consideració de l'interès superior de la infància i la valoració del risc de violència masclista (ambdós en el 30,4% de les institucions).

17 A part de les institucions assenyalades, el formulari en línia donava l'opció de seleccionar: cossos de bombers i bombers i exèrcit. Cap d'aquestes dues institucions va ser identificada en els casos de violències masclistes recopilats.

18 La Llei Orgànica 1/2004, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere, recull:

- **Article 20:** recull la importància de la **coordinació institucional** entre les forces policials, la justícia i els serveis d'atenció a la víctima.
- **Article 31:** obliga les Forces i Cossos de Seguretat a actuar amb diligència per protegir les víctimes.
- **Article 32:** estableix l'obligació d'**adoptar mesures de protecció i prevenció** per garantir la seguretat de les víctimes.
- **Article 33:** regula la **formació especialitzada** en violència de gènere per als agents policials.
- **Article 64:** regula l'**ordre de protecció**, en què la policia juga un paper clau en la tramitació i valoració del risc.

A més a més, el **Sistema Viogén** s'implementa per les forces policials, que han de fer **seguiment i valoració del risc** en casos de violència de gènere. El **Protocolo para la Valoración Policial del Riesgo de Violencia de Género (Ministeri de l'Interior)** especifica com han d'actuar els cossos policials en la protecció i seguiment de les víctimes.

19 El Conveni d'Istanbul (2011) estableix en els articles 50 i 51 que els Estats han de garantir l'accessibilitat de la denúncia i el procés judicial: ha de ser fàcil per les víctimes presentar una denúncia sense obstacles administratius ni discriminació.

4.2.1.2

Quines obligacions tenen els cossos policials davant les violències masclistes

Els cossos policials no només han d'actuar en la **detecció i denúncia** de la violència de gènere, sinó també en la **protecció, seguiment i coordinació amb el sistema judicial i social** per garantir la seguretat i el benestar de les víctimes. Així ho estableix la LO 1/2004 en els articles 20, 31, 32, 33 i 64.¹⁸

Aquestes són les seves principals obligacions davant les violències de gènere:

Protecció i assistència a les víctimes

- Garantir la seguretat de les víctimes i les seves filles i fills.
- Valorar el risc i adoptar mesures de protecció adequades.
- Informar la víctima sobre els seus drets i recursos disponibles.
- Evitar la revictimització amb un tracte especialitzat i respectuós.

Actuació immediata i eficaç

- Atendre de manera prioritària qualsevol denúncia o trucada d'auxili.
- Iniciar actuacions d'ofici si hi ha indicis de violència de gènere, encara que la víctima no denunciï.
- Sol·licitar ordres de protecció quan sigui necessari.
- Coordinació amb el sistema judicial i social.
- Remetre les diligències al jutjat de manera urgent.
- Cooperar amb jutges, fiscals i serveis d'atenció a la víctima.
- Mantenir comunicació amb els recursos d'assistència (serveis socials, cases d'acollida, etc.).

Registre i seguiment de casos

- Inscriure els casos en el **Sistema de Seguiment Integral en els casos de Violència de Gènere (VioGén)**.
- Classificar el nivell de risc de la víctima i actualitzar-lo periòdicament.
- Supervisar el compliment d'ordres d'allunyament i altres mesures judicials.

Formació especialitzada

- Els/les agents han de rebre formació específica en violència de gènere.
- Aplicar protocols d'actuació que garanteixin la millor atenció a les víctimes.

Així mateix, com la resta d'institucions de l'Estat tenen l'obligació de:

- Aplicar una **perspectiva/enfocament de gènere**.
- Aplicar una **perspectiva interseccional** (que inclou l'**antiracista**).

4.2.1.3

Patrons de violències institucionals masclistes identificats en els relats que assenyalen el sector policial

Hem identificat dos grans patrons de violències institucionals masclistes en el sector policial: **per omissió** (denegació d'auxili) i **per acció** (intimidació i abús de poder). Destaquen els casos de dones d'origen divers que han denunciat violències policials, evidenciant la necessitat d'una perspectiva anti-racista i interseccional en els cossos de seguretat, donat el caràcter racista d'algunes intervencions.

Ser omís davant les violències masclistes (es denega o s'obstaculitza l'auxili)

La denegació o obstaculització d'auxili és un dels patrons més denunciats, que es manifesta en accions i actituds que **difículten o impedeixen interposar una denúncia**.¹⁹ El moment de la denúncia és fonamental perquè condiciona el nivell de risc i la concessió posterior de les ordres de protecció. Per això, és important que la policia faciliti l'accés a la denúncia i que ho faci garantint la presència d'un/a advocat/da. La denúncia ha de recollir molt bé el maltractament habitual, incloent-hi la violència que s'ha produït en el país d'origen, en el cas de dones migrants.

DONA, 31-40 ANYS, PERUANA

(NDR: dona peruana amb consum)

Després de patir una agressió sexual per part de dos desconeguts va a comissaria a interposar una denúncia. L'agent de policia que està vigilant la porta d'entrada no la deixa passar i li diu que se n'ha d'anar i que si vol posar la denúncia ha de demanar cita prèvia per internet. Després d'això, la dona mai no va voler tornar a intentar denunciar els fets.

DONA, 21-30 ANYS, MARROQUINA

(NDR: Dona marroquina amb barreres idiomàtiques)

Quan la dona va acudir a dependències policials (NDR: policia autonòmica) a interposar denúncia, tant aquests com el seu advocat d'ofici van considerar que en el relat de la dona NO HI HAVIA INDICIS PENALS (NDR: en majúscules en el text), que sí que n'hi ha, clarament, i es va determinar no interposar la denúncia, tot i que la dona sí que la volia posar per violència masclista. [...] L'advocat i Mossos indiquen que la dona no verbalitzava situacions 'greus'. No es van plantejar que el servei de traducció potser no era del tot correcte. La dona va tornar al domicili on pateix violència per part del seu marit i fins que no va anar a serveis socials l'endemà no es va poder reiniciar el procés de denúncia, amb tota la revictimització que això suposa i el dany, tant a la dona com al seu fill menor d'edat.

Un altre patró identificat és la **inadequació dels espais d'atenció** a comissaria. Malgrat que haurien de ser segurs i íntims, no sempre ho són i afecten la qualitat de la denúncia i la seva viabilitat judicial. En el següent cas, tot i l'existència d'un espai adequat, l'accés a aquest es denega sistemàticament a les nits.

DONA, 41-50 ANYS, ARGENTINA

(NDR: Relata l'advocada de la dona. La dona és argentina)

Donar per fet la bona voluntat de l'agent que ha pres la declaració. No obstant això, la sala era totalment inadequada. Sala tancada amb porta, però les parets no arribaven fins al sostre i se sentien molts sorolls, gent parlant i cridant... La gent portava el walkie-talkie de comunicació encès i en un to molt alt, cosa que incrementava el soroll i impedia que, a vegades, no s'escoltés el que la denunciante deia. He hagut de demanar-li que, si us plau, apagués el so del walkie-talkie. [...] En manifestar la inadequació de l'espai, m'indica que a aquestes hores (22:00 h) i en cap de setmana no és possible accedir a la zona d'atenció a la víctima que tenen disponible entre setmana. Desconec la raó i m'agradaria saber-la. L'agent era molt inexperta.

Practicar directament la violència per raó de gènere contra les dones (abús de poder)

Un altre patró en el sector policial és l'**abús de poder**, l'**esporuguit** i la **criminalització de les dones**, reforçant estereotips de gènere que qüestionen les víctimes i minimitzen la violència de gènere, agreujat per l'autoritat inherent als cossos policials. A més a més, és una pràctica transversal en diverses institucions i sectors.

DONA, 41-50 ANYS, ESPANYOLA

A la comissaria X (NDR: policia autonòmica) es va posar en dubte el meu testimoni i vaig acabar multada amb 100 € per un suposat desacatament a l'autoritat. No vaig insultar ni em vaig posar agressiva; tan sols em vaig queixar de la seva falta d'empatia i tacte.

DONA, 41-50 ANYS, ESPANYOLA

Vaig estar dos mesos des que vaig sol·licitar les mesures urgents. Des de desembre de 2023 fins a tenir el judici el febrer de 2024, sense entregar la meua filla. No volia acudir a les visites i jo li vaig donar suport [...]. Cada vegada que incomplia, ell trucava a la X (NDR: policia autonòmica), a la comissaria de X (NDR: nom del municipi), [...]. Això m'ha afectat molt (és d'allò que més mal m'ha fet), tant emocionalment com econòmicament. Treballo amb nens petits i venen a buscar-me sis agents, dos de paisà i quatre uniformats. Van entrar amb el cotxe patrulla fins al parc infantil, tot un espectacle. Van mentir a la seva acta, que van entregar al jutjat. Van dir que abans d'acudir em van trucar per telèfon. L'actuació va estar completament fora de lloc. Les treballadores d'altres comerços del costat van venir a ajudar-me i deien als agents: "ja està bé, deixeu-la en pau". Vaig posar una reclamació a X (NDR: policia autonòmica) [...]. La resposta va ser que no hi va haver cap fet fora de lloc, però alhora vaig rebre una trucada del comissari i sé que internament ha cridat a l'ordre a alguns agents. Però de què em serveix això?

4.2.2 Sector de la salut

4.2.2.1

Les xifres més rellevants del sector de la salut

El sector de la salut és el tercer amb major percentatge de violència institucional masculista: 21 de 198 institucions (10,6%). Destaca que el 80% dels casos van ser reportats directament per les dones, un percentatge superior al total dels casos (54,7%), sense registres introduïts per l'entorn. Això indica una major denúncia en primera persona en aquest sector.

El 75% dels casos en el sector de la salut reporten conseqüències físiques, posant en relleu l'impacte que aquestes violències tenen en la salut de dones, adolescents, nenes i nens. Aquest sector concentra la proporció més gran de violència institucional masculista primària (63,6% dels seus casos enfront del 5,6% del total). Els principals espais implicats són tant els centres d'atenció primària i especialitzada (47,6%) com els hospitals (28,6%) i els centres de salut mental (23,8%).

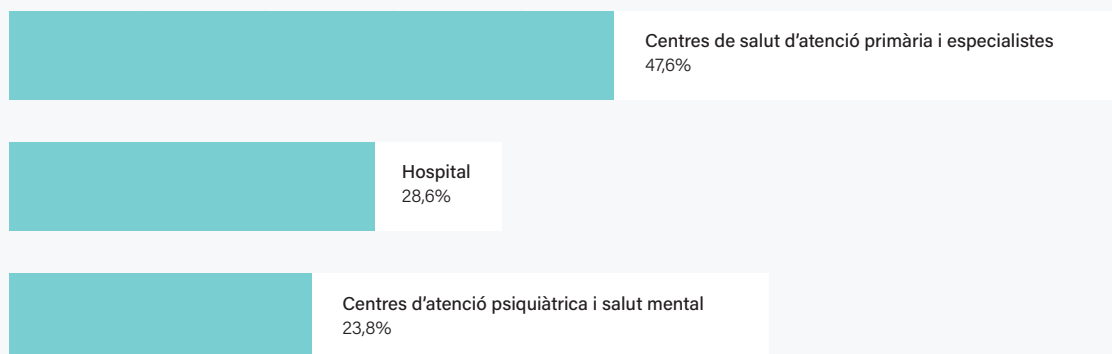
El personal mèdic és l'agent més identificat (40,7%), seguit del servei en general (22,2%).²⁰ Hi ha també una altra tipologia d'agents que exerceixen violències institucionals masculistes en aquest sector: els/les professionals de la salut mental (14,8%) i els/les treballadors/es socials (14,8%). Altres perfils que també es detecten, tot i que de forma minoritària, són els agents de seguretat i el personal de recepció.

²⁰ Cal recordar que el servei en general s'assenyala quan no ha estat identificat cap agent en particular. S'atribueix la responsabilitat a tot el servei.

²¹ El Reial decret-llei 7/2018, de 27 de juliol, sobre l'accés universal al Sistema Nacional de Salut, garanteix l'accés al Sistema Nacional de Salut (SNS) per a totes les persones, independentment de la seva situació administrativa. També reconeix el dret a l'atenció sanitària pública per a persones estrangeres en situació irregular en les mateixes condicions que per a les espanyoles.

Gràfic 12

Tipologia institucions sector salut. Casos de VIM, 2024. Percentatges.

Taula 8 Agents sector salut.
Casos de VIM, 2024.

Agent	% sobre total agents
Personal mèdic	40,7%
Cap persona en particular, sinó el servei en general	22,2%
Professionals de la salut mental (psicòleg/òloga, psiquiatre/a)	14,8%
Treballadors/es socials i educadors/es socials	14,8%
Agents de seguretat (seguretat privada, policia, afins)	3,7%
Personal de recepció, consergeria i/o administració	3,7%

El **dret a la salut**, que és un dret universal (més enllà de la situació administrativa de les persones), és el que més es vulnera (pel **90,5%** de les institucions del sector). El segueix el **dret a accedir a un recurs efectiu (57,1%)**, així com el **dret a l'assistència sanitària de les víctimes de violència (47,6%)**.

4.2.2.2

Quines obligacions tenen els serveis de salut davant les violències masclistes

La **salut pública** a Espanya té l'obligació, regulada per normatives nacionals i internacionals, de garantir l'accés universal a la salut, incloent-hi les persones migrants en situació administrativa irregular i les víctimes de violència de gènere i sexual.²¹

També s'inclou la coordinació amb altres sectors per a una resposta integral (serveis socials, justícia i educació, principalment). Ha d'oferir atenció integral **sense exigir una denúncia prèvia i sense importar la situació administrativa de la víctima**, proporcionant serveis mèdics, psicològics, anti-concepció d'emergència, profilaxis postexposició al virus del VIH i assistència forense. Aquesta mesura busca evitar la revictimització i assegurar que es rep el suport necessari des de l'àmbit sanitari. A més a més, la Llei Orgànica 8/2021 assegura que les víctimes de violència de gènere menors d'edat rebin atenció psicològica especialitzada, sense necessitat del consentiment del progenitor agressor si hi ha un procediment judicial obert.

La LO 8/2021 estableix mesures específiques per a la **protecció psicològica de nenes i nens** en contextos de violència de gènere, reconeixent-los com a víctimes directes. Garanteix el seu accés a serveis especialitzats adaptats a les seves necessitats, promovent la seva recuperació i benestar emocional. A més a més, no és necessari el consentiment del progenitor agressor per accedir a l'atenció psicològica si hi ha un procediment judicial obert contra ell o si la mare està rebent atenció en un recurs especialitzat en violències masclistes.²²

22 "Dictada una sentència condemnatòria i mentre no s'extingeixi la responsabilitat penal o iniciat un procediment penal contra un dels progenitors per atemptar contra la vida, la integritat física, la llibertat, la integritat moral o la llibertat i la indemnitat sexual dels fills o filles comuns menors d'edat, o per atemptar contra l'altre progenitor, és suficient el consentiment d'aquest per a l'atenció i l'assistència psicològica dels fills i filles menors d'edat, i el primer ha de ser informat prèviament. Això és igualment aplicable, encara que no s'hagi interposat una denúncia prèvia, quan la dona estigui rebent assistència en un servei especialitzat de violència de gènere, sempre que hi hagi un informe emès per aquest servei que acrediti la situació esmentada. Si l'assistència s'ha de prestar als fills i filles més grans de setze anys es necessita en tot cas el consentiment exprés d'aquests" (Codi Civil espanyol, art. 156).

Els centres sanitaris han de garantir la **confidencialitat de les dades** de les víctimes de violència masclista, evitant que els agressors accedeixin a informació sobre el seu estat de salut, parador o atenció mèdica, inclosa la de les seves filles i fills per tal de protegir la seva seguretat.²³ Això requereix la implementació de protocols estrictes de confidencialitat. Així mateix, els centres han d'aplicar la **perspectiva de gènere i interseccional** en totes les seves intervencions.

4.2.2.3

Patrons de violències institucionals masclistes identificats en els relats que assenyalen el sector de la salut

S'han identificat tres grans patrons de violència institucional masclista en sector de la salut: **denegació d'atenció sanitària, comissió de negligències professionals i violència ginecològica o obstètrica**. Es destaquen subpatrons com la grassofòbia de gènere i la utilització de la falsa síndrome d'alienació parental.

Denegar atenció sanitària a dones, nenes o nens

El patró més comú de violència institucional masclista en el sector de la salut és la denegació d'atenció, que es manifesta en diverses institucions del sistema sanitari. Això està relacionat amb importants **biaixos en diagnòstic i tractament**, que exclouen a dones, dissidències, persones migrants i racialitzades, així com a aquelles amb patiment psíquic o trastorns mentals greus. En aquest sentit, l'atenció sanitària universal entesa com una obligació, independentment de la situació administrativa, sovint és incomplida i s'estan donant criteris diferents entre comunitats. L'informe *El derecho a la asistencia sanitaria en las comunidades autónomas: Un derecho hecho pedazos* denuncia com el **Ministeri de Sanitat**

recomana una estada mínima de 90 dies a les persones acabades d'arribar per tenir accés sanitari, afegint un requisit que no contempla la norma (Yo sí Sanidad Universal, 2022). Aquesta recomanació per si mateixa constitueix violència institucional que algunes comunitats autònomes, afortunadament, no estan complint, com és el cas de Catalunya, Balears, Castella-la Manxa i Andalusia. Un altre informe constata que hi ha moltes comunitats que facturen indegudament i sistemàticament l'atenció a urgències a persones en irregularitat administrativa (Médicos del Mundo, 2024).

A l'exemple següent veiem com es denega l'atenció a un servei d'urgència ambulatoria a una dona migrada, acabada d'arribar a Espanya i amb una lesió greu, perquè la seva situació administrativa era irregular i no havia tramitat la targeta sanitària.

DONA, 21-30 ANYS, HONDURENYA

Vaig arribar a Espanya amb 22 anys per poder estar amb la parella de llavors. Al cap de tres setmanes d'estar aquí, un cop de puny em va travessar la cara i em va fracturar el nas. Entre que mai a la vida havia rebut un cop físic (i menys d'aquesta magnitud) i el xoc en veure'm al llit tacada de sang, no vaig reaccionar aquella nit. L'endemà vaig acudir a l'ambulatori de X (NDR: nom del municipi) amb dos coàguls al nas, un blau a l'ull i no em van deixar passar ni del taulell de la recepció. Les dones que estaven allà em van dir que no em podien atendre perquè no tenia la targeta sanitària. Set anys més tard continuo amb la meua fractura al nas, amb problemes per respirar, molta sequedat a les fosses nasals, sagnats, sons estranys quan exhale, un problema mandibular a causa de l'impacte del cop i molts problemes d'autoestima en veure la curvatura que fa el meu nas a causa de marca d'aquest cop de puny.

En aquest relat es nega l'atenció mèdica en un hospital a una víctima d'agressió sexual múltiple amb submissió química, condicionant la no atenció a la presentació d'una denúncia.

²³ La Llei 41/2002, d'autonomia del pacient, estableix que l'accés a la història clínica queda restringit a aquells que estiguin expressament autoritzats per la persona afectada (art. 7). Per una altra banda, la LO 8/2021 modifica el Codi Civil (article 156), incloent-hi que l'agressor no pot accedir a informació mèdica dels menors víctimes de violència de gènere.

DONA, 31-40 ANYS, ESPANYOLA

(NDR: Fragment redactat per l'organització que acompanya la dona)

*La dona relata que va anar a urgències de l'hospital amb sospites d'haver estat violada sota submissió química. La nit anterior havia conegut tres homes i a l'estona de conèixer-los es va despertar al portal, on ella dormia amb els tres homes al costat. Creu que li van donar alguna cosa, ja que es va despertar molt desorientada, amb un dolor intens a la vagina i amb la sensació que havien passat moltes hores, però sense recordar el que havia passat durant aquest temps. En arribar a l'hospital, **malgrat que va relatar tota la situació i va manifestar que creia que l'havien violat, el personal mèdic no va voler fer-li cap reconeixement ginecològic**, ja que li van dir que per fer-li havia de posar primer una denúncia a la policia.*

En el fragment següent es recull com se suspèn l'atenció psiquiàtrica a una dona d'entre 61 i 70 anys. Actualment, el sistema de salut públic pateix un desmantellament i, conseqüència d'això, l'atenció que sovint s'ofereix és puntual i es limita a la medicalització del malestar. Els serveis de salut mental públics no estan atenent problemes crònics i habitualment s'estan derivant a medicina de família situacions que requereixen especialització en salut mental. Ser una dona gran és un determinant discriminatori per fer aquesta consideració i derivació.

DONA, 61-70 ANYS, ESPANYOLA

*He denunciat i tinc el certificat de víctima de violència de gènere, amb un diagnòstic de depressió crònica, ansietat i estrès posttraumàtic. He anat a tot allò que m'han pogut oferir des de XX (NDR: servei d'atenció a la VM): psicòleg i psiquiatre amb seguiment farmacològic. Tot aquest procés des de fa més de catorze anys. A l'última visita, **el psiquiatre m'ha donat l'alta perquè, segons em comenta, com que ja és crònic, el metge de capçalera em pot fer el seguiment dels antidepressius i ansiolítics.***

Finalment, ens trobem amb un cas en què es denega l'atenció psicològica a una nena perquè el pare agressor s'hi oposa, tot i que existeix l'obligació de proporcionar-la si la mare rep ajuda d'un recurs d'atenció integral en violències masclistes.

DONA, 41-50 ANYS, ESPANYOLA

*Psiquiatria i psicologia VG (NDR: Violència de Gènere): El novembre de l'any passat, uns mesos després de començar un nou règim de visites més ampli, la meua filla em diu que no li agrada la seva vida i que es vol morir. La porto a la pediatria (que m'atén i atén molt bé la meua filla) i sol·licita atenció psicològica. Accepten el seu cas en el centre de salut mental, però el pare s'oposa. La psiquiatra infantil em diu que no pot atendre la meua filla i la psicòloga, que em dona atenció psicològica dins del programa d'ajuda psicològica a víctimes de VG del programa de la Diputació de X (NDR: s'esmenta la província), **em diu que no pot atendre la meua filla perquè s'exposa que el pare la denunciï i a la possibilitat de perdre el seu títol. Demano ajuda a serveis socials i em diuen que si no hi ha condemna, no poden intervenir. He sabut fa uns pocs dies que l'article 156 del Codi Civil diu que si la mare està rebent ajuda especialitzada per VG, els seus fills poden anar al psicòleg sense el consentiment del pare. Com pot ser que ningú no sabés això?***

Cometre negligències professionals per part del personal sanitari

Les competències sanitàries estan delegades a les diferents comunitats autònomes i l'atenció adequada a les dones, adolescents, nenes i nens que viuen violències masclistes ha de quedar recollida en **protocols i procediments específics** que cada **comunitat** hauria de tenir. A continuació, es destaquen algunes de les negligències identificades en els relats, que com es pot veure són de naturalesa molt diferent entre elles.

Aquestes negligències vulneren el dret a accedir a una salut integral, efectiva i de qualitat.

En el cas que s'exposa a continuació, la violència institucional masculista identificada mostra com s'empra un protocol de violència sexual inadequat en l'atenció en salut primària.²⁴ L'especialista no sembla tenir molta experiència i aplica un protocol de violència sexual, o d'agressions sexuals que acaben d'ocórrer, sense tenir en compte que la dona està narrant uns fets que van passar-li a la infància i que acaba de desbloquejar.

DONA, 31-40 ANYS, VENEÇOLANA

Vaig ser derivada per aquesta especialista a la psicòloga del X (NDR: centre de salut). Les seves preguntes van ser de tipus interrogatori policial i des del meu punt de vista fins i tot morboses, ja que volia (NDR: un gran) luxe de detalls sobre els moviments del violador, entre altres detalls que no venien al cas pel tema del temps que havia passat entre el fet i el present. En veure'm en la situació de trencament, ella justificava la seva actitud en el fet que havia d'entendre tots els detalls per poder-me ajudar. Aquest episodi em va fer recordar coses que la meua ment s'havia encarregat de deixar enrere, cosa que em va portar a estar un temps en depressió.

En el pròxim cas **es vulnera el dret a la confidencialitat i a la protecció**, ja que s'informa l'agressor de la imminent denúncia i, per tant, es posa la dona en risc.

DONA, 21-30 ANYS, ESPANYOLA

L'assistenta del X (NDR: centre de salut) li va donar informació al meu ex. Va entrar al meu historial de salut i li va explicar al maltractador que jo el denunciaria per maltractament. Jo havia anat uns dies enrere a la meua doctora per explicar-li la meua situació. L'assistenta social va entrar al meu historial i li ho va explicar tot. Tinc proves. Vaig demanar un informe de traçabilitat i surt que ella va entrar, el dia i l'hora que li va fer l'informe al maltractador i com ella va entrar a l'(NDR: expedient) de la meua filla, que és d'un altre pare.

A continuació, tenim un exemple de negligència mèdica en la salut sexual i reproductiva, que acaba amb cremades molt importants a la vagina de la dona.

DONA, 31-40 ANYS, ESPANYOLA

Tinc dos condilomes acuminats força molestos [...]. Vaig a la visita amb la dermatòloga, que em comenta de posar-me una pomada. Li comento que sempre m'ho han tractat amb crioteràpia. Ella textualment diu: "T'ho vols fer? Et farà mal". No entenc per què ho pregunta perquè ja m'ho han fet altres cops i he notat un lleuger dolor molt suportable. Quan comença a aplicar el nitrogen líquid veig que ho fa amb una mena de sífo que no és l'habitual, sinó que és molt més gran i utilitzat per altres zones no tan sensibles del cos. Em fa subjectar a mi (NDR: mateixa) els llavis de la vagina. Quan sento el dolor començo a cridar. Li comento que aquell dolor no és normal i em diu: "he d'aplicar-t'ho durant 60 segons, així que és millor que t'estiguis quieta perquè et cremaré tota". Li comento que mai m'han aplicat 60 segons, que en zones així no és tant de temps i que el dolor és insuportable. Torna a aplicar mentre no puc suportar el dolor; li crido que pari, però no para. Em diu que m'estigui quieta, que ja m'ha cremat zones que no eren. Continua cremant mentre el dolor és insuportable. Em comenta que em farà molt de mal i em recomana una pomada. No m'ofereix cap visita de seguiment com és habitual. No ha mirat com estava jo, ha continuat mentre jo li deia que parés i, a més a més, no ha fet les seqüències de congelació-repòs per evitar cremades, tal com marquen els protocols. Tampoc m'ha fet signar el consentiment com es fa habitualment. Marxo de la consulta, però no puc caminar. Em començo a marejar, ja que el dolor és insuportable.

²⁴ L'Instrumento común estandarizado para la detección temprana de la violencia de género en el Sistema Nacional de Salud (CISNS, 2021) emfatitza la importància d'evitar la revictimització durant les entrevistes realitzades per professionals sanitaris. Per aconseguir-ho, es recomana que les entrevistes es facin en condicions de confidencialitat i amb una actitud d'escolta activa per part del professional. Aquestes directrius busquen crear un entorn segur i respectuós que faciliti la comunicació oberta i honesta per part de la pacient, minimitzant el risc de reviuir el trauma. A més a més, destaca la necessitat que els/les professionals sanitaris estiguin capacitats en habilitats d'entrevista que els permetin abordar la violència de gènere de manera sensible i efectiva, garantint sempre el respecte a l'autonomia i la voluntat de les víctimes.

Grassofòbia de gènere

Un altre patró identificat en el sector de la salut és la grassofòbia de gènere, que no només vulnera el dret a la salut, sinó que evidencia la manca d'aplicació d'una perspectiva de gènere i interseccional adequada. A continuació, destaquem un dels relats que, a part de grassofòbia, il·lustra violència obstètrica, ja que la professional menysprea la grassor amb un tracte degradant, revela el sexe del nadó sense consentiment i acaba denegant una revisió completa i suspentent l'ecografia.

DONA, 41-50 ANYS, ESPANYOLA

Durant l'embaràs del meu tercer fill em tocava l'ecografia de les 20 setmanes. Jo tenia sobre-pès. Vaig anar a fer-me l'eco i l'obstetra em va humiliar per ser una persona grassa, explicant que no sabia per què a les dones grasses ens deixaven embarassar. Un cop es va disposar a dur a terme la prova, sense preguntar, sense amabilitat i sense dirigir-se a mi en cap moment, ens va indicar el sexe del nadó (sense preguntar si volíem saber-lo). Així mateix, es va aixecar ofesa i va decidir que no continuava l'eco perquè si hi havia malformació coronària no podria veure-la a causa de la meva condició de 'superobesa' [...]. Després d'aquests comentaris vaig plorar de ràbia, però per si no n'hi hagués hagut prou, em va dir: "menys plorar i més córrer".

Ús d'argumentacions de la falsa SAP

Desgraciadament, la falsa SAP s'aplica en diversos serveis, alguns dels quals són serveis de salut, les opinions i informes dels quals són molt rellevants per als processos judicials. Això, a part de **vulnerar el dret a la salut** (física, psicològica i psicosocial) **per a les filles i fills**, vulnera el dret que se'ls escolti, el dret que l'interès superior de la persona menor d'edat sigui considerat primordial i el dret que es valori adequadament el risc al qual poden estar exposades. Entre el 30% i el 40% de les institucions del sector vulneren aquests drets de la infància.

Aquest és un cas en què es protegeix la filiació de la nena amb el pare, malgrat que la nena relata agressions sexuals per part del pare i que la mare ho ha denunciat.

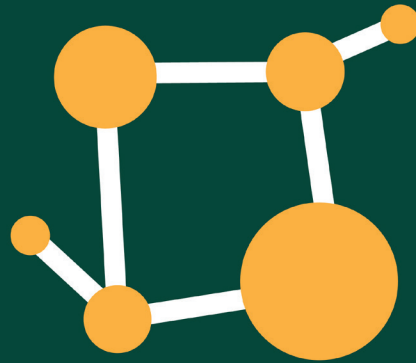
DONA, 31-40 ANYS, ESPANYOLA

X (NDR: s'esmenta una unitat especialitzada en violències) de l'hospital X (NDR: nom de l'hospital). [...] Va ser el pitjor que em podia passar: em van criminalitzar i em van desacreditar tot el que exposava, estaven totalment posicionades i van aconseguir que li donessin al pare de la nena 14 nits amb pernoctació. Es va arxivar la via penal, ja que com a conclusió en aquest informe de la X (NDR: unitat especialitzada) deia 'mare amb preocupació mòrbida i risc de trencar llaços de filiació amb el pare'. Veient que a l'informe de la X (NDR: unitat especialitzada) no s'exposava el que la meua filla havia viscut segons les seves paraules, a l'expedient administratiu es visualitza com de malament ho van fer amb la criatura.

4.2.3 Sector social

4.2.3.1

Les xifres més rellevants del sector social

El sector social és el quart sector en percentatge d'institucions que han exercit violències institucionals masclistes, després del judicial, policial i el sector de la salut. De les 198 institucions, 16 són d'aquest sector, el **8%**. Dos dels quatre casos introduïts per **persones de l'administració que han sigut testimonis de casos de violència institucional masclista** es troben en aquest sector.

La majoria d'aquests casos afecten més d'una persona, amb un **78%** de casos en aquest sector enfront del **73,5%** en els casos totals. En el sector social el **racisme/origen és una de les principals discriminacions (auto)percebudes**, més destacada que en els casos totals. A més a més, la **classe social és assenyalada en el 50% dels casos**, reflectint l'orientació del sistema cap a persones en situació de precarietat econòmica. També és rellevant que els únics casos en què es menciona la discriminació "per ser gitana" es trobin en aquest sector.

Donada l'amplitud del sector s'ha decidit fragmentar-lo en tres àrees específiques, a causa de la rellevància dels serveis d'atenció integral a les violències masclistes i els serveis de protecció a la infància en l'abordatge d'aquestes violències. Aquesta divisió busca visibilitzar més clarament la importància d'aquests serveis a l'informe. Quan es parla de sector social, s'inclouen tant els serveis socials d'atenció primària com altres serveis especialitzats (d'habitatge, de joventut, de persones grans) i els serveis sociosanitaris.

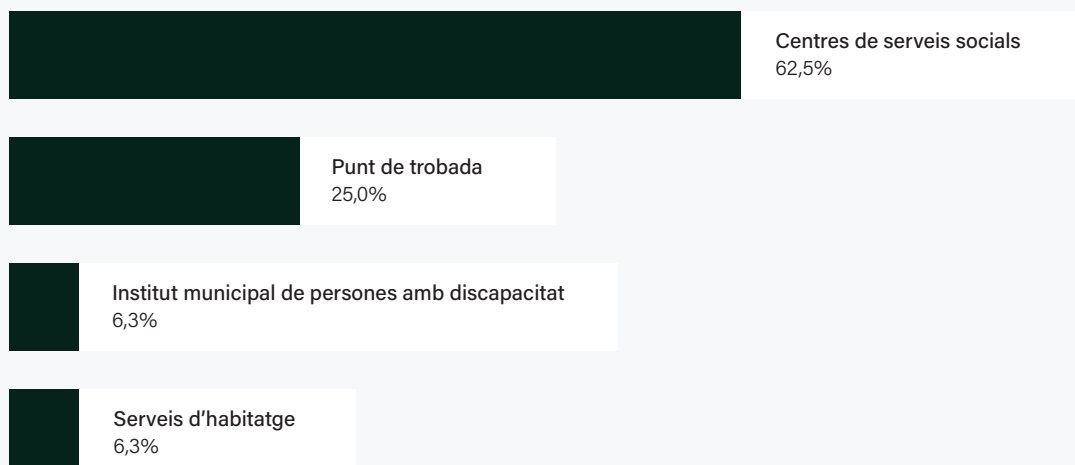
També incloem aquí els punts de trobada familiar, ja que en la majoria de les comunitats autònomes depenen de serveis socials, tot i que amb diferències. Per exemple, a Catalunya són serveis especialitzats en violències masclistes mentre que a Madrid depenen de la Conselleria de Família, Joventut i Assumptes Socials. Les institucions que destaquen en el sector són els **centres de serveis socials**, que exerceixen violència institucional masclista en el 62,5% dels casos, seguits pels **punts de trobada familiar (25%)**.²⁵

Taula 9
Agents sector social.
Casos de VIM, 2024.

Agent	% sobre total agents
Treballadors/es socials i educadors/es socials	47,4%
Cap persona en particular, sinó el servei en general	26,3%
Professional acompanyant del servei específic ²⁶	21,1%
Professionals de la salut mental (psicòleg/òloga, psiquiatre/a)	5,3%

Gràfic 13

Tipologia institucions sector social. Casos de VIM, 2024. Percentatges.

Els/les **treballadors/es i educadors/es socials** són l'agent més identificat en el sector (47,41% de les institucions). En segon lloc, s'apunta al servei en general i no a un agent en particular (26,3%), a part del o la professional acompanyant del servei específic (21,1%). De forma minoritària, també s'identifica el personal de peritatge i de salut mental.

Entre els drets més vulnerats trobem, igual com en la resta de sectors, el **dret a la seguretat** (vulnerat pel 81,3% d'institucions del sector). De fet, el sector social és clau per garantir la seguretat de les dones, adolescents, nenes i nens víctimes de violències masclistes. Les violències institucionals masclistes narrades també mostren que sovint aquest sector anteposa el dret a la parentalitat del pare agressor sobre el **dret a l'interès superior** d'adolescents, nenes i nens (56,3%), així com a la **protecció al si de la família** (56,3%) i que es **valori adequadament el risc** de patir violència (50%). La vulneració del **dret a un recurs efectiu** és també prevalent (81,3%), que es produeix quan els serveis no actuen o neguen l'accés a drets bàsics com el padró.

²⁵ Les altres institucions que el formulari en línia donava la possibilitat d'assenyalar eren: serveis d'atenció a la joventut, serveis d'habitatge, d'atenció a persones grans i emergències socials. Cap d'ells s'ha identificat en els casos de violència institucional masclista.

²⁶ En aquesta categoria trobem els/les professionals dels PEF i dels serveis d'habitatge. Dades absolutes: 4 en total d'aquest sector (sobre 7 en la totalitat dels casos).

4.2.3.2

Quines obligacions té el sector social

Els serveis socials d'atenció primària són la porta d'entrada al sistema de protecció. Desenvolupen un paper clau en la detecció i acompanyament inicial de les víctimes, assegurant una resposta ràpida i coordinada amb altres recursos especialitzats.

Aquestes institucions, finançades per les comunitats autònomes, tenen com a funcions fonamentals (establertes a la LO 1/2004) la **detecció i prevenció**, per tant, han d'identificar possibles situacions de violència masclista que afectin tant a dones com a adolescents, nenes o nens. També tenen la responsabilitat de realitzar **valoracions de risc** i, si la situació ho requereix, **derivar les víctimes cap a recursos especialitzats**. Estan obligades a **notificar els casos** de més vulnerabilitat a altres organismes competents, com serveis sanitaris, judicials o cosos policials.

Els serveis socials d'atenció primària han de proporcionar **assessorament i suport psicosocial** a les dones en situació de violència, informant-les sobre els seus drets i recursos disponibles, com ajudes econòmiques, opcions d'habitatge i atenció psicològica. A més a més, tenen la responsabilitat de derivar les víctimes a serveis especialitzats en violències masclistes, com els Centres d'Atenció Integral. Una altra obligació clau és garantir la **protecció i acompanyament** de les víctimes, gestionant ajudes econòmiques específiques, facilitant l'accés a recursos d'emergència, com centres d'acollida, i coordinant-se amb altres organismes per tramitar ordres de protecció i assistència jurídica. En quant a les nenes i nens exposats a violència de gènere, els serveis socials han de garantir l'atenció psicològica i social adequada, derivant els casos de risc greu als serveis de protecció de la infància corresponents.

Una de les funcions clau dels serveis socials és la **coordinació interinstitucional**. Treballen en xarxa amb sistemes com Salut, Educació, Justícia i les Forces de Seguretat seguint els protocols d'intervenció establerts en l'àmbit autonòmic i estatal per garantir una resposta integral i eficaç davant la violència masclista. A més a més, és fonamental que el personal rebi **formació específica i contínua** sobre violència de gènere i sempre des d'una perspectiva de drets humans, tal com estableix l'article 34 de la LO 10/2022, de garantia integral de la llibertat sexual. Finalment, **està prohibida l'aplicació de la falsa SAP** en aquests serveis.

A Espanya totes les persones que resideixen en un municipi tenen el dret i l'obligació d'**empadronar-se**, independentment de la seva situació administrativa, d'acord amb la Llei 7/1985, de 2 d'abril, reguladora de les bases del règim local. L'empadronament no depèn de la situació migratòria i els ajuntaments no

poden denegar-lo per falta de documents; per la qual cosa han d'acceptar proves alternatives del domicili, com factures i contractes de lloguer (Resolució de 16 de març de 2015 i Resolució de 29 d'abril de 2020). L'empadronament és essencial per accedir a serveis bàsics com la sanitat i l'educació.

Respecte als **Punts de Trobada Familiar (PEF)**, la LO 1/2004 estableix el seu ús per garantir visites segures dels nens o nenes amb el seu pare agressor. Els serveis socials són responsables d'organitzar aquestes visites. Els PEF estan regulats per les comunitats autònomes, alguns mitjançant lleis i altres a través de decrets. Entre les seves principals obligacions es troben: protegir el **benestar d'infàncies i adolescències**, mantenir la neutralitat i objectivitat, assegurar la confidencialitat, formar el personal, coordinar-se amb altres institucions i proporcionar orientació i suport a les famílies.

4.2.3.3

Patrons de violències institucionals masclistes identificats en els relats que assenyalen el sector social

En els relats analitzats s'identifiquen tres grans patrons vinculats a aquest sector: l'ús d'**arguments de la falsa SAP** (com en el sector judicial i el de la salut), **la falta d'acció o omissió de la institució davant d'un cas d'assetjament sexual i la negació de l'atenció des de serveis socials per falta del padró**.

Emprar arguments de la falsa SAP

Els casos en què s'han fet servir arguments de la falsa síndrome d'alienació parental en el sector social corresponen a **situacions multisectorials** típiques de dones que viuen violències masclistes, les quals denuncien al seu agressor. En aquests casos, quan existeix filles o fills, la por a la "desprotecció" de les infàncies genera la intervenció dels serveis socials. Els exemples que s'inclouen són **casos judicialitzats**.

En aquest fragment es descriu l'**aliança percebuda entre serveis socials i el pare agressor**, cosa que comporta la retirada de custòdia a la mare. La custòdia és assignada als serveis de protecció infantil i després al pare, malgrat les denúncies prèvies per violència de gènere i que la mare estava protegida per la policia autonòmica.

DONA, 61-70 ANYS, ESPANYOLA

El meu calvari va començar quan vaig acudir a Serveis Socials, citada pel pare dels meus fills. Allà jo ja hi havia anat amb anterioritat i no m'havien fet gaire cas. Creia que m'ajudarien, però no va ser així. Es van aliar amb el pare dels meus fills i d'allà van comunicar a X (NDR: diputació d'una província).

En el segon cas s'assenyala el Punt de Trobada Familiar, que entra assíduament en els casos de violència de parella judicialitzada en què hi ha persones menors d'edat, com a servei que pot permetre el vincle i la relació amb el pare agressor. Del total de les institucions identificades en aquest sector, el **28,6%** són d'aquest servei. En el següent cas es veu com el **PEF emet informes a favor del pare i no creu la mare ni té en compte l'opinió del fill**. En aquest cas concret també va haver-hi complicitat dels serveis de salut.

DONA, 31-40 ANYS, ESPANYOLA

Punt de Trobada Familiar: Atesa jo i el meu fill per personal no qualificat ni amb formació en gènere. Em van voler derivar a mediació. Informes falsos que promouen l'ampliació del règim de visites entre el pare maltractador i el fill, sense tenir en compte la situació psicològica del meu fill i les seves paraules. Revictimització constant, no creure'm a mi i sí al pare, no valorar la situació del meu fill en el seu context. El meu fill verbalitza que no vol veure el pare, no ho reflecteixen als informes. Van deixar sol al meu fill quan les visites eren supervisades, constantment dubten de la meua paraula i creuen el pare. Soc coneixedora que es formen en SAP i consideren que les mares alineen els seus fill@s contra els pares.

No s'actua davant d'un cas d'assetjament sexual (omissió d'ajuda)

Els fragments presentats a continuació tenen el component de **ser violències institucionals masclistes primàries i victimitzacions secundàries** a la vegada. Són primàries perquè la situació

d'assetjament es produeix en el marc d'un servei públic de la xarxa de suport. La persona que assetja és un professional públic cap a una dona que fa ús d'aquest servei. És revictimitzant perquè un cop que s'ha produït el fet, la dona ho explica i busca ajuda a la institució i no és creguda. L'agressor queda impune i la dona, sense garanties de no repetició.

El primer cas exposa l'assetjament sexual cap a una dona sense llar per part d'un treballador d'un servei social especialitzat en persones sense llar. La dona ho posa en coneixement dels serveis socials de referència, que no la creuen i no actuen.

DONA, 61-70 ANYS, COLOMBIANA

(NDR: Fragment redactat per l'organització que acompanya la dona)

En el temps que vaig ser el seu referent em va manifestar que el seu treballador social assignat del X (NDR: servei social especialitzat en persones sense llar) l'havia assetjat diverses vegades. Em relata que aquest professional li havia insinuat que podria satisfer certes necessitats bàsiques que ella afronta a canvi d'establir una relació de caràcter íntim i sexual amb ell. Ella assegura que aquestes insinuacions van passar de manera reiterada i que davant les seves negatives, ell va prendre represàlies indirectes. El treballador social la va enviar a una pensió que va descriure com a insalubre, insegura i gestionada per un amic del mateix treballador social. En aquest lloc narra que va patir una experiència traumàtica: mentre es vestia, va observar l'amo de la pensió masturbant-se des d'una finestra o porta propera. Aquest incident va ser el detonant per abandonar la pensió.

La usuària va expressar sentir-se profundament desprotegida, violentada i víctima d'un abús de poder. Va mencionar que havia compartit aquests fets amb la seva treballadora social habitual, que estava de vacances, però no va rebre el suport necessari, ja que no se la va creure. Aquesta situació l'ha portat a experimentar una gran angoixa i ràbia. La usuària va afirmar que està segura que no és la primera vegada que aquest treballador social actua d'aquesta manera amb situacions de vulnerabilitat i que no sap a qui més recórrer, perquè els seus intents de buscar ajuda no han donat resultats.

El segon cas és una dona amb discapacitat i l'assetjament es produeix en el marc d'una empresa pública municipal i dins d'un programa de promoció de treball que gestionava la unitat municipal especialitzada en persones amb discapacitat.

El pròxim fragment és multisectorial. El Departament d'Igualtat/Feminismes de la comunitat autònoma corresponent era coneixedora del cas, però no va actuar per garantir el dret a l'empadronament de la dona.

DONA, 41-50 ANYS, ESPANYOLA

2022-2023. Assetjament sexual, psicològic i laboral patit a l'empresa pública municipal de X (NDR: nom de la ciutat), a la qual vaig treballar com a auxiliar de jardineria i reg. Indiferència total i maltractament per part de la tècnica del X (NDR: unitat municipal especialitzada en persones amb discapacitat, que a la vegada forma part de Serv. Soc.).

DONA, 31-40 ANYS, MARROQUINA

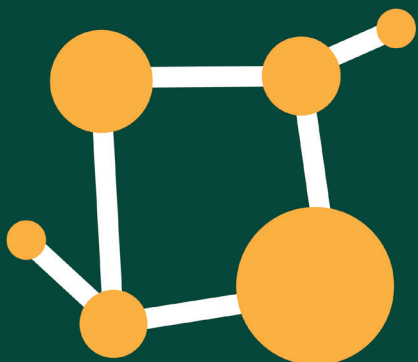
(NDR: Relat de l'organització que acompanya la dona)

La Sra. atesa és víctima de violència masclista. No va poder ser atesa per serveis socials perquè no estava empadronada en el territori. La X (NDR: Conselleria d'Igualtat/Feminismes) estava al corrent de l'assumpte, però no va portar a terme cap acció. La senyora ha anat passant d'un servei a un altre sense resposta.

Es nega l'atenció des de serveis socials per falta de padró

El padró és una obligació i un dret que té tota la ciutadania, independentment de la seva situació administrativa. En aquest cas hi ha una doble violència institucional masclista. En primer lloc, perquè **no se li va facilitar el padró** a aquesta dona d'origen marroquí, que es trobava en situació de violència masclista i, en segon lloc, perquè no se la va atendre i se li **va denegar l'auxili**. Tampoc se la va atendre en els serveis d'atenció integral a les violències masclistes. Aquest patró té un accentuat component **racista**.

4.2.4 Sector d'atenció integral en violències masclistes

nacionalitat espanyola. El bloc de discriminacions més destacat és el **masclisme**, seguit pel racisme/origen, el classisme i el capacitisme, que coincideix amb l'ordre observat al conjunt de casos. En el **71,4%** dels casos hi ha més d'una persona afectada (en comparació amb el **73,5%** en el total dels casos) i en el **42,9%** dels casos hi ha filles o fills involucrats (un percentatge inferior al **56,4%** de la totalitat dels casos). **Tots els casos són revictimitzants**, amb altes conseqüències en la salut emocional/psicològica (**85,7%**), en la física i en els aspectes legals/administratius (**78,6%**).

Les institucions del sector assenyalades són els **serveis específics en violències masclistes (50%)**, els **serveis municipals d'informació i atenció a les dones (42,9%)** i els **d'acollida residencial per a dones víctimes de violències masclistes (7,1%)**.²⁷

El primer 'agent' que exerceix violència institucional masclista en aquest sector és el **servei en general** (un **44,4%** de les institucions), seguit dels/de les **professionals de salut mental** i els/les **treballadors/es socials (22,2%)** i dels/de les **advocats/des (11,1%)**.

4.2.4.1

Les xifres més rellevants del sector d'atenció integral en violències masclistes

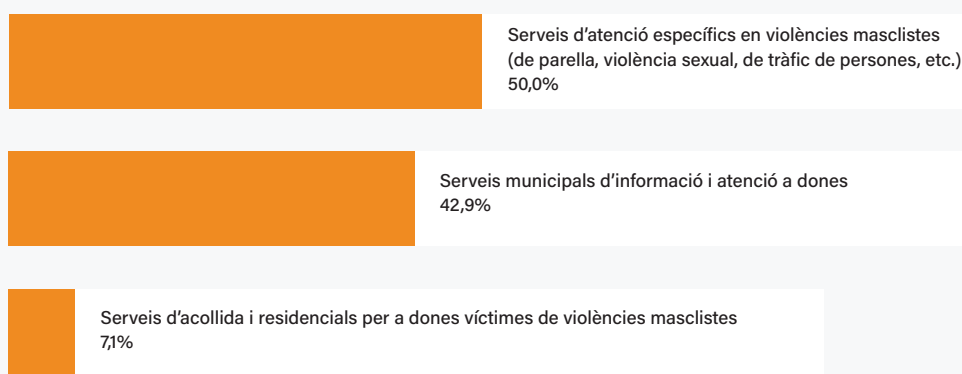
El sector d'atenció integral en violències masclistes és el cinquè sector més assenyalat per les denúncies rebudes (després del sector judicial, el sector policial, el sector de la salut i el sector social), amb 14 institucions que han exercit violència institucional (el 7%). Les dades d'aquest sector no difereixen de les dinàmiques generals del conjunt de casos.

El **28,6%** de les dones afectades han nascut fora de la UE, un percentatge lleugerament inferior al **33,3%** dels casos totals. D'elles, la majoria no tenen

²⁷ El formulari en línia també donava la possibilitat d'assenyalar el telèfon 016 d'atenció a les víctimes, però no ha estat identificat en els casos de violències institucionals masclistes.

Gràfic 14

Tipologies institucions sector atenció VM. Casos de VIM, 2024. Percentatges.

Taula 10

Agents sector atenció VM.

Casos de VIM, 2024.

Agent	% sobre total agents
Cap persona en particular, sinó el servei en general	44,4%
Professionals de la salut mental (psicòleg/òloga, psiquiatre/a)	22,2%
Treballadors/es socials i educadors/es socials	22,2%
Altres (advocat/da)	11,1%

Quant als drets vulnerats, **en tots els casos es vulnera el dret a la reparació integral** (vulnerat pel **78,6%** de les institucions especialitzades), ja que en aquest sector el total dels casos són violències institucionals masclistes revictimitzants. Altres drets vulnerats són: el dret a accedir a recursos integrals i especialitzats per a víctimes de violències masclistes i a recursos efectius (vulnerat pel **64,3%** de les institucions especialitzades) i el dret a un acompanyament psicològic especialitzat (vulnerat pel **50%** de les institucions especialitzades).

El dret a la seguretat és vulnerat pel **42,9%** de les institucions, el qual es vincula a totes les funcions de protecció de les dones víctimes de violències masclistes.

4.2.4.2**Quines obligacions tenen els serveis d'atenció integral en violències masclistes**

Els recursos públics especialitzats en violències masclistes han evolucionat des de la dècada de 1980, en què es va començar amb els centres d'atenció a dones i les cases d'acollida. La LO 1/2004, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere, estableix l'obligació de garantir serveis especialitzats a tot el territori, ampliat i finançats pel Pacto de Estado contra la Violencia de Género (2017). Són de competència autonòmica, tot i que també existeixen a escala local.

La LO 10/2022 reforça l'atenció a les víctimes de violències sexuals i exigeix la creació de **centres de crisi** de 24 h. Ha d'establir-se almenys un centre de crisi per província i han d'estar operatius abans de l'agost de 2025. Hauran d'oferir atenció psicològica, jurídica i social a dones víctimes de violències sexuals de 16 anys o més, sense necessitat de denúncia prèvia.

Els serveis d'atenció integral han de garantir l'**accés universal**, tenint en compte els eixos d'opressió que s'interseccionen amb les violències masclistes. Han d'atendre a dones de diversos orígens, inclús si estan en situació d'irregularitat administrativa, i

adaptar els seus recursos per assegurar un accés efectiu a dones travessades per diferents eixos d'opressió, com són les dones gitanes, adolescents, nens i nens de totes les edats, dones amb addiccions i aquelles amb problemes de salut mental, entre altres. Així mateix, la LO 10/2022 també regula que s'ha de garantir que qui hi treballi tingui **formació integral, interdisciplinària i amb un enfocament de drets humans** per tal d'assegurar una atenció eficaç i lliure de revictimització.

Els serveis d'atenció integral han d'acreditar les situacions de violència de gènere (LO 1/2004) per permetre que dones, adolescents, nenes i nens accedeixin a drets i prestacions reconegudes (sense necessitat d'interposar una denúncia) mitjançant l'emissió d'un informe, que segueix un model comú.²⁸ Els serveis d'atenció integral poden i han d'elaborar informes en diversos formats que acreditin la condició de víctima, els quals poden constituir proves clau en els processos judicials de les dones. Això contribueix a garantir el seu dret a la investigació i sanció de les violències masclistes viscudes. Tanmateix, les dones sovint desconeixen que aquests serveis tenen aquesta capacitat. Per això, és responsabilitat dels mateixos serveis informar les dones sobre el valor i la importància d'aquests informes i facilitar-los-hi l'accés.

4.2.4.3**Patrons de violències institucionals masclistes identificats en els relats que assenyalen el sector d'atenció integral en violències masclistes**

Els serveis d'atenció integral en violències masclistes són essencials per **garantir el dret a la reparació integral** (restitució, indemnització, rehabilitació, satisfacció i garanties de no repetició). Són els que per la seva especialització haurien, tant sí com no, de fer costat a les supervivents i ser una eina clau en el treball en xarxa amb altres sectors i institucions. De fet, els informes d'aquests serveis haurien de tenir-se sempre en compte en els procediments judicials, ja que són informes de la xarxa pública de serveis, però com hem vist en alguns dels relats de l'apartat 4.1 això no sempre passa. La importància i el valor d'aquests serveis és inqüestionable o sorprèn veure que en alguns d'ells també s'estan cometent violències institucionals masclistes.

²⁸ L'Acord de la Conferència Sectorial d'Igualtat d'11 de novembre de 2021 (Resolució de 2 de desembre de 2021) va aprovar els "Procediments bàsics per a l'acreditació administrativa de les situacions de violència de gènere" i va establir un model comú.

És cert que majoritàriament, aquests serveis se sustenten a través de concursos públics i subcontractacions d'organitzacions del tercer sector que els gestionen, amb **pressupostos econòmics massa baixos** per poder proporcionar un servei de qualitat. **Les condicions laborals de les treballadores d'aquests serveis acostumen a ser precàries**, cosa que produeix moltes rotacions i canvis de referents. Hi ha hagut diverses protestes i mobilitzacions de treballadores en aquest sentit. Aquesta circumstància no es dona en cap dels serveis públics de la resta de sectors, a excepció de l'advocacia del torn d'ofici de violència de gènere, que té conveni amb els Col·legis de l'Advocacia locals. Aquesta **precarització** promoguda per les administracions públiques és en si mateixa una violència institucional masclista estructural que pot condicionar algunes de les violències identificades.

Els serveis d'atenció integral especialitzats en violència masclista sovint estan dissenyats sota el model d'una 'víctima ideal', que correspon a una dona blanca, europea i de classe mitjana. Aquesta visió exclou a dones amb situacions complexes, com les dones gitanes, amb problemes de salut mental greus o amb diversitat intel·lectual. Com a resultat, moltes dones queden marginades o inclús rebutjades per aquests serveis, fet que evidencia una manca de perspectiva interseccional.

En aquesta secció tres patrons de violències institucionals masclistes organitzen els fragments dels relats arribats a l'OVIM: **es denega l'atenció en un servei d'atenció integral, es denega l'acreditació de víctima de violència de gènere i no es respon davant d'una queixa**. De manera transversal, no es proporciona atenció especialitzada ni amb perspectiva de gènere ni interseccional.

Denegar l'atenció en un servei especialitzat en violència masclista

En alguns dels casos rebuts s'ha denegat l'atenció des d'un servei especialitzat, tot i que són de diferent naturalesa. En el cas següent s'acaba no tramitant una ajuda econòmica que és percebuda com a necessària des de l'organització que acompanya la dona. A la base d'aquesta falta d'atenció es percep una actitud racista i xenòfoba, a part d'una incomprensió o inclús 'menyspreu' cap a les violències viscudes per ella, que es demostra en una falta d'empatia amb tints humiliants. Inexplicablement, la treballadora social nega a la dona el dret d'obtenir una ajuda econòmica sense tornar-la a citar mai més.

DONA, 51-60 ANYS, XILENA

(NDR: Fragment redactat per l'organització que acompanya la dona)

La usuària va ser citada per tramitar l'ajuda i acudia a diferents serveis, la qual cosa li estava generant confusió, ja que es trobava bastant desestabilitzada per la recent denúncia i la sortida de la relació de violència. (NDR: Es trobava) sense capacitat per comprendre o reprendre les regnes de la seva vida i atordida. En preguntar a la treballadora social on quedava l'oficina perquè no sabia a quin carrer era, aquesta li va respondre que com no ho havia de saber si feia molts anys que vivia a X (NDR: lloc de residència de la dona), obviant que la dona havia estat privada de la seva llibertat i capacitat de moviment per part del seu agressor i que necessitava suport i ajuda en aquest moment. La usuària ho descriu com si li fessin sentir que és ximple i que no s'assabenta de res i que quan pregunta, està fent preguntes estúpides i que molesta. La usuària verbalitza que té por de preguntar qualsevol dubte que li sorgeixi. Es realitzen tres derivacions a la treballadora social perquè la visiti, explicant-li que la usuària està experimentant problemes de memòria arran de la violència patida i que es confon amb els recursos. Però la treballadora social no la torna a citar per tramitar l'ajuda i tampoc respon. Només contesta que se la va citar i que no va acudir a la seva cita.

En el que s'exposa a continuació, allò que no es proporciona és una atenció psicològica necessària en un cas en què s'ha produït una violació per part d'un policia municipal. El patró que hi ha darrer sembla ser la falta de recursos i la precarització dels serveis d'atenció integral.

DONA, 21-30 ANYS, ESPANYOLA

(Fragment redactat per la mare de la dona, víctima d'una violació)

L'any 2023 (NDR: la dona) va acudir al xx (NDR: servei especialitzat d'atenció a les violències masclistes d'una ciutat) i va començar teràpia i a preparar la denúncia. El centre va tancar per ordre governamental, van disminuir a la meitat el nombre de psicòlogues. El trasllat de l'expedient a X (NDR: nom de la ciutat) no es va dur a terme. Novament, va acudir a un xx de X (centre d'atenció a les dones de la ciutat), on va ser atesa dues vegades per una treballadora social que li va indicar que per combatre les crisis de pànic fes ventilació emocional. No es va iniciar cap teràpia. Trobem un centre, on per fi fa teràpia. La teràpia va patir sis mesos de retard i encara avui, vuit mesos després, no li han trucat.

En el pròxim fragment, i en la mateixa línia que l'anterior, veiem que es nega un recurs habitacional a una jove.

DONA, 21-30 ANYS, ESPANYOLA

(NDR: Fragment redactat per l'organització que acompanya la dona)

(NDR: La jove) va ser deixada de banda per l'administració competent i en situació de carrer. Acabada d'arribar de X (NDR: nom de la província), la van sotmetre a un maltractament i vexació vergonyosa, amb un embaràs de 8 mesos i completament desatesa. A conseqüència d'aquest episodi la víctima es qüestiona retirar la denúncia i no continuar amb el procés.

En últim lloc, aquest és un cas en què es denega l'atenció per falta de perspectiva interseccional dels serveis residencials. La dona xilena està en consum actiu de substàncies, fet que la deixa al carrer i en mans del seu agressor. A més a més, va acabar sent expulsada del territori espanyol malgrat ser víctima de violència de gènere.

DONA, 31-40 ANYS, XILENA

(NDR: Fragment redactat per l'organització que acompanya la dona)

La dona [...] convivia amb la seva parella, que exercia violència física o psicològica continuada contra ella, en un traster ocupat a X (NDR: nom de la ciutat). El desembre de 2022, després de patir un greu episodi de violència física, decideix interposar una denúncia. A la comissaria li pregunten si vol sol·licitar una ordre de protecció; no obstant això, no existeix per a ella cap alternativa habitacional.

Els recursos residencials de protecció exclouen les dones víctimes de violència que es troben en consum actiu de substàncies. Davant la falta d'alternatives i per la por de quedar-se sola al carrer o veure's exposada a altres violències per part de desconeguts, manifesta a la comissaria que no vol l'ordre de protecció.

La dona continua patint violència per part de la seva exparella un cop interposada la denúncia i no és fins al febrer de 2023 que des de Serveis Socials la deriven a un Centre de Primera Acol·lida. Malgrat que redueix el consum, arriba dos dies al centre sota els efectes de l'alcohol, motiu pel qual és expulsada del recurs. Arran d'això es queda altra vegada en situació de carrer, convivint amb el seu agressor, del qual rep amenaces diàriament perquè retiri la denúncia.

Negar l'acreditació de víctima de violència masclista

En el relat aportat, negar l'acreditació de víctima de violència masclista que els serveis d'atenció integral estan habilitats per fer, va tenir conseqüències molt greus en el judici, ja que no es va considerar acreditada la seva condició de víctima de violència de gènere. Si bé és possible que el cas no permetés l'acreditació oficial, sí que es podia haver fet un informe diferent que acredités la seva situació de violència masclista. El servei no va ser diligent en la seva possibilitat d'aportació de proves per a la dona.

DONA, 31-40 ANYS, ESPANYOLA

*Fa mesos que estic al programa de víctimes de violència de gènere del centre X (NDR: servei específic de VM) de X (NDR: nom del municipi). He sol·licitat el meu certificat d'acreditació com a víctima per al judici laboral, però els serveis socials diuen que el mateix expedient ja ho acredita i que l'administració no els expedeix si l'expedient està obert perquè l'expedient penal ja argumenta la condició. En el judici laboral, **la jutgessa ha dictat sentència que, si bé s'acredita assistència a serveis socials, (NDR: la condició de) víctima de violència de gènere no queda acreditada pels informes socials o la sentència condemnatòria.** Estic en uns llimbs que m'ho han fet perdre tot, ja que l'empresa no em va reconèixer l'antiguitat sencera i em van deixar sense baixa i sense atur.*

5 Recomanacions

DONA, 41-50 ANYS, ESPANYOLA

Ajudar les víctimes i no revictimitzar-les més fent-les-hi creure que s'ho inventen o exageren, inclús que és mentida el que expliquen o el que han viscut per no haver pogut acreditar bé tots els fets [...] o deixar-les abandonades a la seva sort quan arxiven les causes sense motius, ja que no s'ha investigat prou. Deixar de posar el focus sempre sobre la víctima fent prevaldre la presumpció d'innocència de l'agressor i deixant a moltes dones i fills en la més absoluta indefensió judicial.

DONA, 41-50 ANYS, ESPANYOLA

Que mai no es torni a repetir, que a cap mare se la faci patir per voler protegir les seves filles.

01 Garantir l'aplicació efectiva de la normativa internacional i estatal vigent, vinculada a la garantia del dret a una vida lliure de violències masclistes.

- 1.1. Assegurar-se que els equips professionals estiguin capacitats, coneguin les seves obligacions i responsabilitats, fent així efectius els drets ja reconeguts a la legislació vigent (vegeu més: recomanació 7).
- 1.2. Crear mecanismes de seguiment que garanteixin la seva correcta aplicació (vegeu més: recomanació 3).
- 1.3. Prendre mesures efectives perquè s'apliqui una perspectiva de gènere, de drets humans, d'infàncies i adolescències i interseccional. Això implica l'eliminació de l'aplicació d'estereotips de gènere, racistes i/o interseccionals que perpetuen la discriminació.

02 Reconèixer de forma institucional i jurídica les violències institucionals masclistes.

- 2.1. Impulsar el reconeixement formal de les **violències institucionals** com una forma de violència masclista en el nostre ordenament jurídic, essent extensible a tota la legislació estatal relativa a les violències contra les dones, nenes, nens i adolescents, així com a les normatives de les comunitats autònomes.
- 2.2. Reforçar la **prohibició explícita i formal de la falsa síndrome d'alienació parental (SAP)** i els seus derivats (*gatekeeping*, interferència materna, preocupació mòrbida, hipervigilància, entre altres) en la normativa actual. A més a més de garantir que els col·legis professionals, universitats i centres de formació en treball social, dret, psicologia i altres disciplines socials no ensenyin ni apliquin la falsa SAP ni les seves variants. Així mateix, aplicar sancions a professionals i institucions que l'apliquin.
- 2.3. Revisar l'article 94 de la Llei Orgànica 1/2004 sobre els règims de visites en casos de violència de gènere amb l'objectiu de garantir que l'excepcionalitat no s'apliqui excessivament. En cas de dubte, ha de prevaldre sempre la seguretat i el benestar de les infàncies.

03 Crear mecanismes de supervisió i sanció de les actuacions institucionals de prevenció i reparació de les violències masclistes. L'absència de mecanismes efectius de supervisió i sanció genera impunitat en casos de violència institucional masclista i retroalimenta la falta de diligència deguda.

- 3.1. Crear un procés nou o reformar el procés de responsabilitat patrimonial de l'Estat per incloure una perspectiva de gènere i interseccional i adequar-lo als casos de violències masclistes. Establir mecanismes de reparació integral per a les víctimes de violència institucional.
- 3.2. Fer accessibles i millorar la transparència del funcionament dels mecanismes de queixa ja existents a les institucions. Garantir que totes les administracions públiques amb competències amb violències masclistes compleixin l'obligació de donar una resposta efectiva i en un termini raonable davant les queixes presentades. Permetre la presentació de queixes per part de terceres persones, tant físiques com jurídiques.
- 3.3. Establir mecanismes interns i externs periòdics en totes les institucions per avaluar la qualitat i el compliment de les seves obligacions, posant en el centre els drets de les dones, adolescents, nenes i nens.
- 3.4. Implementar sancions a professionals i institucions que no compleixin amb els estàndards de diligència deguda en la protecció i assistència a les víctimes. Amb especial atenció a l'aplicació de la falsa SAP i derivats en sentències, informes mèdics, psicològics, socials i pericials, entre altres.
- 3.5. Impulsar taules de treball i coordinació multi-nivell entre l'OVIM, la societat civil, el Ministeri d'Igualtat, expertes en la matèria i representants d'altres ministeris clau com Justícia, Infància, Seguretat i Assumptes Socials amb l'objectiu de desenvolupar estratègies conjuntes per erradicar les violències institucionals masclistes. Aquestes taules han de garantir la inclusió d'organitzacions i col·lectius que defensen els drets de dones travessades per múltiples eixos d'opressió, com són les migrants, gitanes, amb discapacitat, entre altres.

- 3.6. Establir un mecanisme de coordinació interinstitucional permanent entre l'OVIM i el Ministeri d'Igualtat, amb reunions periòdiques, mecanismes de rendició de comptes i transparència, que enforteixin el seu paper en el seguiment i disseny d'estratègies contra la violència institucional masclista. Incloure també l'OVIM en el seguiment del Pacto de Estado.
- 04 Garantir polítiques públiques i serveis d'abordatge de les violències masclistes amb perspectiva de gènere i interseccional, centrats en les necessitats reals de dones, nenes, nens i adolescents.**
- 4.1. Reforçar, aplicar i donar suport als enfocaments centrats en les dones, nenes, nens i adolescents víctimes. Prioritzar les seves necessitats, desitjos, drets i perspectives en els processos de recuperació i reparació del dany, aplicant el principi de no-repetició.
 - 4.2. Aplicar un enfocament antiracista i interseccional i promoure la contractació d'equips professionals diversos que estiguin capacitats per abordar casos amb diferents nivells de complexitat.
 - 4.3. Aplicar la perspectiva d'infàncies i adolescències de manera transversal en tots els procediments relacionats amb la violència masclista, assegurant-se que aquesta sigui un criteri fonamental en les decisions judicials sobre la custòdia, en el règim de visites, en la valoració dels riscos i en la intervenció familiar, garantint l'interès superior de nenes i nens i el seu dret a ser escoltats/ades.
 - 4.4. Revisar les institucions i serveis per garantir que aquests se centren en les necessitats reals de les dones, nenes, nens i adolescents, no en una hipotètica "víctima ideal". L'accés als recursos no hauria d'estar condicionat a una valoració del risc i altres criteris, ja que aquest enfocament limita l'accés als serveis essencials i especialitzats.
 - 4.5. Garantir que la contractació i llicitació vinculades a institucions i serveis per a la reparació de les violències masclistes respectin sempre una perspectiva feminista, de gènere o interseccional, incloent-hi clàusules específiques en la contractació i exigint l'especialització dels equips també en interseccionalitat i antiracisme com a criteris fonamentals.
 - 4.6. Garantir el dret de les víctimes a estar acompanyades per algú de la seva elecció. Promoure en el marc d'aquest dret la figura de l'acompanyant des dels diferents sectors.
- 05 Malgrat que ens unim a la demanda de derogar la Llei d'Estrangeria, assenyalem qüestions concretes a reformar d'aquesta llei per garantir la protecció dels drets de les dones, infàncies i adolescències migrants víctimes de violències masclistes.**
- 5.1. Eliminar el requisit que l'autorització de residència i treball provisional per circumstàncies excepcionals estigui condicionada a l'obtenció d'una ordre de protecció o a un informe favorable del Ministeri Fiscal, condicionats a una sentència ferma favorable. Aquesta autorització hauria de poder-se obtenir basant-se en l'acreditació de la situació de violència mitjançant informes dels serveis socials, dels serveis d'especialització en atenció a víctimes o dels serveis d'acollida de l'Administració Pública competent, sense necessitat d'esperar una sentència ferma favorable.
 - 5.2. Equiparar la protecció de les víctimes de violències sexuals a la que s'ofereix a les víctimes del tràfic de dones amb finalitat d'explotació sexual i de violència de gènere en l'àmbit de la parella o exparella, garantint que no siguin sotmeses a procediments sancionadors per estada irregular ni a l'execució de procediments ja iniciats després de presentar una denúncia per violència sexual. Per aquest motiu, és necessari reformar la normativa d'estrangeria, en la línia del que recull el Comitè contra la Discriminació Racial de Nacions Unides en el seu informe sobre Espanya de 2011, així com les recomanacions del Comitè CEDAW de 2023 i del GREVIO de 2020 i 2024.
- 06 Dissenyar i implementar formació i capacitació integral, especialitzada, contínua, obligatòria i transformadora al voltant de l'estàndard de diligència deguda i de les violències institucionals masclistes.**
- 6.1. Revisar, dissenyar i implementar una formació obligatòria, de qualitat, contínua i avaluable per a tots els agents de l'Estat que intervenen en l'abordatge de les violències masclistes, assegurant-se que inclogui una perspectiva de gènere, d'infàncies, interseccional i antiracista. Aquesta capacitació ha d'abordar la violència institucional, incorporant conceptes com la diligència deguda i les obligacions dels agents estatals i ha d'anar més enllà dels continguts

legals, enfocant-se a desmuntar ideologies i mites. A més a més, ha de ser extensible a totes les disciplines implicades, incloses la judicatura (sense oblidar-se de jutgesses i jutges de jutjats de família), fiscalia, l'advocacia especialitzada, serveis socials i els serveis d'atenció a la infància i adolescència.

6.2. Així mateix, s'ha de garantir la incorporació d'aquests continguts en els programes educatius d'instituts i universitats amb l'objectiu de prevenir la reproducció de la violència i promoure el coneixement de drets des d'edats primerenques.

6.3. Garantir la transparència i l'avaluació de la formació institucional en violència masclista, publicant detalls sobre les accions formatives, que incloguin les hores, el contingut, l'obligatorietat, el nombre de persones formades i l'impacte de la formació.

07 Incorporar les violències institucionals masclistes en la producció de dades, entre altres, pel Consell General del Poder Judicial, l'Observatori Estatal de Violència sobre la Dona i la Macroenquesta de Violència de Gènere.

7.1. Incorporar les violències institucionals masclistes com a categoria d'anàlisi dins de l'Observatori Estatal de Violència sobre la Dona, fet que consolidaria Espanya com un país referent en la recopilació de dades sobre violència masclista i, en particular, sobre violència institucional masclista.

7.2. Facilitar informació sobre les mesures de protecció implementades durant els processos judicials en casos de violència masclista.

7.3. Facilitar i recaptar informació sobre la quantitat de custòdies compartides i règims de visites concedits a progenitors investigats o condemnats per violència de gènere; aquests casos hauries de ser l'excepció i no la norma. Així com la quantitat de retirades de custòdia a mares en el context de violència de gènere.

7.4. Incorporar dades desagregades sobre dones migrants en les estadístiques oficials. Creuar dades amb altres eixos d'opressió per identificar possibles patrons de criminalització de les víctimes.

7.5. Incorporar dades sobre les denúncies creuades en els casos de violència de gènere i les seves conseqüències, especialment en dones migrants, per evitar l'obstaculització del procés de la víctima. Aquestes denúncies poden afectar la seva regularització, la renovació de la seva residència o la concessió de la nacionalitat. A més a més, aquesta mesura es recull a l'Evaluación del Pacto de Estado 2018-2022 (mesura 148).

7.6. Assegurar l'accés a la informació i a les sentències de totes les instàncies per una qüestió de transparència, democràcia i rendició de comptes, mitjançant la publicació obligatòria de les sentències en els jutjats penals.

08 Garantir la reparació integral per a les víctimes de violències masclistes.

- 8.1. Incorporar a la Llei Orgànica 1/2004 l'obligació d'establir pràctiques de reparació de les violències masclistes, reconeixent el dany físic, moral, social i al projecte de vida. Això inclourà indemnitzacions, pensions compensatòries i pensions alimentàries, entre altres.
- 8.2. Desenvolupar el dret a la reparació integral de les víctimes de violències masclistes, garantint la restitució, indemnització, rehabilitació, satisfacció i garanties de no-repetició, en el marc de l'Estatut de la Víctima del Delicte.
- 8.3. Incloure en la normativa l'obligació d'establir sempre, en els casos de violències masclistes, una valoració del dany, incloent-hi l'econòmic. Si no s'atorga una compensació econòmica, que la judicatura tingui l'obligació de justificar el perquè.
- 8.4. Garantir el pagament d'indemnitzacions i pensions a les víctimes. En cas d'impagaments, que el govern assumeixi la responsabilitat de l'impagament.
- 8.5. Reconèixer que la reparació no és un procés uniforme, sinó que ha de respondre a les necessitats de cada víctima, ja que allò que pot ser reparador per una persona, pot no ser-ho per una altra. En aquest sentit, és fonamental la validació del patiment de les víctimes i el reconeixement públic dels danys soferts, evitant la seva revictimització i promovent el seu dret a la veritat.

Recomanacions dirigides al sector judicial

Sobre la protecció de les víctimes de violències masclistes:

- 09 Garantir que les **mesures de protecció** per a les víctimes de violència de gènere s'apliquin no només en els processos penals, sinó també en els processos civils, reconeixent que la condició de víctima persisteix més enllà de l'àmbit penal.
- 10 Establir l'**aplicació automàtica** de les mesures de protecció en casos de violència de gènere i violències sexuals, evitant que la seva implementació depengui de la sol·licitud prèvia de

la defensa legal i assegurant així una resposta immediata i efectiva. Especialment, quan les víctimes són persones menors d'edat.

Sobre els jutjats de **Violència sobre la Dona (VIDO)**:

- 11 Garantir **estàndards i efectius en la instrucció i investigació** dels casos de violències masclistes per evitar l'arxivament sistemàtic de denúncies a causa del dèficit de l'estàndard de qualitat en la investigació. El CGPJ ha d'establir directrius específiques per a jutges/esses, fiscals i professionals de la medicina legal.
- 12 Promoure que les resolucions judicials en casos de violència de gènere s'alineïn amb els estàndards internacionals, millorant la qualitat de les sentències i el seu impacte en la protecció de les víctimes. Per exemple, amb l'elaboració de butlletins periòdics específics des del CGPJ que recopilin sentències i bones pràctiques en jutjats VIDO per facilitar la rèplica de criteris de qualitat entre jutges/esses, fiscals i altres operadors jurídics.
- 13 Portar a terme una **avaluació estructural** sobre el funcionament dels jutjats VIDO, abordant la sobrecàrrega de treball i la falta de recursos, tal com ha assenyalat el GREVIO el 2024. Molt més tenint en compte que a partir de l'octubre del 2025 aquests jutjats assumiran els casos de violències sexuals. És molt important proporcionar els recursos necessaris per a aquesta ampliació de competències, així com adaptar els procediments a les diverses realitats de moltes de les violències sexuals que no es produeixen en l'àmbit de la parella o exparella.

Sobre les **ordres de protecció**:

- 14 Implementar un mecanisme de **concessió urgent d'ordres de protecció** sense necessitat d'interposar una denúncia formal, permetent-ne la concessió per autoritats policials davant de situacions de risc immediat, tal com es planteja en altres països com França, Regne Unit, Suècia, etc. Desenvolupar eines unificades i compartides de valoració del risc, assegurant que aquesta valoració ocupi un lloc primordial en la fase d'instrucció, més enllà de la gravetat dels fets i que no depengui exclusivament de la percepció dels i de les operadors jurídiques. És molt important que les valoracions de risc també s'enfoquin en les infàncies i que es tinguin en compte riscos vinculats a la seva salut mental, així com al desenvolupament i a la cronificació de pautes i patrons no saludables.

- 15 Recaptar i **publicar dades** sobre les ordres de protecció sol·licitades i concedides desagregades per nacionalitat per prestar especial atenció a l'impacte en dones estrangeres.
- 16 **Analitzar les denegacions d'ordres de protecció (OP)** a través d'un mecanisme de revisió amb criteris unificats, vinculant-lo a l'Observatori de Violència de Gènere del CGPJ. Aquesta anàlisi ha de basar-se en les estadístiques disponibles, que evidencien l'arbitrarietat en la denegació d'OP en el territori espanyol, amb l'objectiu de millorar la protecció de les víctimes i la resposta judicial.

Sobre les **custòdies i els règims de visites** en casos de violència de gènere:

- 17 Prohibir les custòdies i visites a progenitors investigats o condemnats per violència de gènere, incloent-hi mesures cautelars. Proposem revisar l'article 94 de la Llei Orgànica 1/2004 sobre règims de visites en casos de violència de gènere amb l'objectiu d'eliminar l'excepcionalitat en l'aplicació d'aquestes mesures. En cas de dubte, ha de prevaldre sempre la seguretat i el benestar dels nens i nenes, i han d'analitzar-se els riscos sobre la seva salut i el seu desenvolupament.
- 18 **Revisar custòdies i visites** de forma automàtica i periòdica en casos en què existeixin indicis de violència masclista, aplicant el principi de precaució.
- 19 Aplicar l'**interès superior del menor** sobre els drets dels progenitors, assegurant mesures de protecció efectives i considerant els riscos de manera integral, incloent-hi no només els danys físics, sinó també els impactes psicològics i la perpetuació de patrons i comportaments que poden afectar el desenvolupament de nenes i nens.
- 20 Analitzar i supervisar els casos de **separació forçada i retirada de custòdia arbitrària** a través d'un mecanisme de revisió amb criteris unificats, vinculant-lo a l'Observatori de Violència de Gènere del CGPJ. Aquesta anàlisi s'ha de realitzar periòdicament i de manera independent.
- 21 Capacitar amb perspectiva de gènere, infància, de dret i interseccional a la judicatura dels jutjats de família, ja que molts dels casos de violència masclista no estan judicialitzats pel dret penal.

Sobre el **torn de l'advocacia d'ofici**:

- 22 Portar a terme una **avaluació i un seguiment de la qualitat** del torn d'ofici en violència de gènere que permeti realitzar un filtre i una revisió de qualitat. Fomentar la creació de torns d'ofici especialitzats en violències sexuals en totes les comunitats autònomes.
- 23 Garantir que les víctimes puguin **sol·licitar el canvi d'advocat/da d'ofici** sense necessitat d'una justificació complexa per permetre el relleu en casos de manca de dedicació i/o empatia per part de la defensa. Aquesta mesura hauria d'incloure's en els convenis amb els Col·legis d'Advocacia.
- 24 Ampliar, millorar i exigir **formació** en continguts específics sobre violència institucional, revictimització i el principi de diligència deguda, amb perspectiva de gènere i interseccional i amb especial atenció a les qüestions relatives a estrangeria i asil.
- 25 Millorar la remuneració i les **condicions laborals** de l'advocacia del torn d'ofici per assegurar els recursos necessaris per a un acompanyament adequat i un seguiment efectiu dels casos i per evitar la precarització de la justícia gratuïta.

Recomanacions dirigides al sector policial

- 26 Sobre la **Valoració del Risc en Violència de Gènere**, fer una revisió i actualització perquè sigui coherent amb les diverses formes de manifestació de violència masclista, incorporant també criteris de valoració qualitatius.
- 27 Sobre el **dret a la denúncia amb assessorament jurídic**, garantir que les víctimes de violència masclista presentin la denúncia amb l'acompanyament i l'assessorament jurídic adequats. Això ha de comportar l'espera fins a la presència d'advocats/des d'ofici, Assegurar-se que en la denúncia es recull el maltractament habitual, inclús si ha passat en el país d'origen, donat el seu impacte en l'avaluació del risc i en la concessió de mesures de protecció.

- 28 Sobre l'**atenció especialitzada a víctimes de violències masclistes**, formar un equip especialitzat d'atenció a la víctima i habilitar espais adequats a les comissaries que garanteixin privacitat, seguretat i tracte digne, designant una comissaria de referència per nucli poblacional que compleixi amb aquestes condicions les 24 hores del dia.

Recomanacions dirigides al sector de la salut

- 29 Sobre l'**accés a l'atenció sanitària universal**, garantir l'accés universal de les dones, adolescents, nenes i nens en situació de violències masclistes a l'atenció sanitària i als serveis d'atenció especialitzada sense discriminació ni condicionament a la presentació d'una denúncia. En cap cas la situació administrativa de les dones pot ser un impediment per a aquesta atenció, independentment del temps que portin al país.
- 30 Sobre la **confidencialitat i privacitat**, garantir que es respecti el dret a la confidencialitat, sense informar els agressors sobre cap mena d'informació que tinguin relacionada amb les dones o amb els seus fills o filles, contribuint a la seguretat de totes.
- 31 Sobre l'**atenció en salut mental** a dones, nens, nenes i adolescents en situació de violència masclista, garantir un model integral, accessible i sostingut en el temps que vagi més enllà de la medicalització i que respongui de manera àgil i efectiva a les seves necessitats.

Recomanacions dirigides al sector social i al sector de l'atenció integral a les violències masclistes

- 32 Sobre l'**accés als serveis**, garantir l'accés a les víctimes de violència masclista, independentment de la seva situació administrativa o de padró, implementant els mecanismes necessaris per empadronar-se en entitats que les acompanyin si no compten amb un domicili fix, per exemple.

Sobre l'**Acreditació de Víctima de Violència de Gènere**, assegurar que aquest procediment sigui clar, transparent i no revictimitzant. Per aconseguir-ho:

- 33 Unificar criteris i pautes clares en tots els àmbits de la violència masclista, incloent-hi la violència en parella, la violència sexual, el matrimoni forçat i la mutilació genital femenina.
- 34 Revisar el sistema d'acreditació des de la Conferència Sectorial, ja que la figura actual és reduccionista i burocràtica. Simplificar el procediment i reduir-lo a un únic informe emès per un servei especialitzat, ampliant els ens acreditadors a les entitats de dones validades pels organismes públics autonòmics.

Sobre l'**elaboració d'informes**:

- 35 Considerar l'elaboració d'informes com una **obligació** professional, garantint que siguin clars i precisos per a un adequat abordatge de la violència. A més a més, és fonamental que els mateixos serveis informin les dones sobre el seu dret a rebre aquests informes i sobre la tipologia d'aquests.
- 36 Establir protocols i pautes clares per a la redacció d'informes, assegurant-se que aquests siguin objectius i que reflecteixin fets concrets, no valoracions personals. Impulsar una capacització específica en l'elaboració d'informes en casos de violència de gènere.
- 37 Obrir la possibilitat que els informes emesos per serveis socials siguin signats pels equips professionals o per aquests centres amb l'objectiu de reduir la violència secundària i el temor entre les treballadores socials.
- 38 Sobre l'**interès superior de la persona menor d'edat**, garantir l'interès superior de les infàncies i els drets de les nenes i nens víctimes de violències masclistes, assegurant que siguin escoltats d'una manera no adultocèntrica i que les seves opinions siguin tingudes en compte.
- 39 Sobre les **condicions laborals**, millorar les condicions laborals de les treballadores dels serveis d'atenció integral a les violències masclistes, garantint jornades laborals justes, salaris dignes i una supervisió de la seva feina. Augmentar les plantilles de treball per reduir les llistes d'espera i oferir una atenció integral i de qualitat.

- 40 Ampliar els **recursos d'acollida d'urgència** per poder donar respostes imminents, de qualitat i supervisades a les dones, nenes, nens i adolescents que hagin d'abandonar el seu domicili perquè la seva vida està en risc; ampliar les plantilles de treball per reduir les llistes d'espera i oferir una atenció integral i de qualitat.

6 Bibliografía

Estudis, articles i guies

Asociación AADAS. (2021). Guía jurídica sobre violencias sexuales. Barcelona.

Ávila, D., Franzé, A., Peñaranda, M. C., Pérez, M. (Universidad Complutense de Madrid), & González, Prado P. (Grupo de Investigación Antígona Universidad Autónoma de Barcelona). (2022). Violencia institucional contra las madres y la infancia. Aplicación del falso síndrome de alienación parental en España. Universidad Complutense de Madrid. Delegación del Gobierno contra la Violencia de Género.

Bodelón, E. (2015). "Violencia institucional y violencia de género" en *Anales De La Cátedra Francisco Suárez*, 48, p.131–155.

Cabrera Ventura, P. & Sordo Ruz, T. (2023). Juzgadas y discriminadas: la no respuesta judicial en casos de violencia sexual contra las mujeres migrantes en España. Fundación para la Convivencia ASPACIA. Madrid.

Calado Otero, M. (2024). Estudio 136: Mujeres jóvenes y trastornos de la conducta alimentaria: Impacto de los roles y estereotipos de género. Instituto de las Mujeres.

Caro Maya, P. & Rromane Glasura Veus Gitanes (2021). Diagnosi interseccional de les necessitats de les dones gitanes víctimes de la violència masclista. Veus Gitanes (Rromane Glasura).

Consejo General del Poder Judicial (CGPJ). (2013). Guía de criterios de actuación judicial frente a la violencia de género.

Consejo Interterritorial del Sistema Nacional de Salud (CISNS). (2021). Instrumento común estandarizado para la detección temprana de la violencia de género en el Sistema Nacional de Salud. Ministerio de Sanidad.

Díaz Gaitán, M. J., & Sordo Ruz, T. (2024). Guía informativa sobre los derechos de las víctimas de violencia de género. Asociación de Investigación y Especialización Sobre Temas Iberoamericanos (AIETI) & Red de Mujeres Latinoamericanas y del Caribe.

Fiscalía General del Estado. (2022). Conclusiones Jornadas Fiscales VG 2022.

Fundación Aranzadi La Ley (coord.). (2024). XVIII Observatorio de la Justicia Gratuita. Abogacía española. Estadística completa 2018-2023. Fundación Aranzadi La Ley.

Gobierno de España, Ministerio de Igualdad. (2023). Evaluación del Pacto de Estado contra la Violencia de Género. Años 2018-2022.

- Marcos, L. (Coord.), Ubrich, T., Ardila, C., & Bartolomé, A. (Equipo investigador). (2017). Ojos que no quieren ver. Los abusos sexuales a niños y niñas en España y los fallos del sistema. Save the Children.
- Martínez Pérez, A. y Cabezas Fernández, M. (Coord.). (2023). Cuando el estado es violento. Bellaterra Edicions.
- Médicos del Mundo. (2024). La exclusión sanitaria en la Comunidad de Madrid: una patología a curar. Médicos del Mundo.
- Naredo, M. (2012). El principio de «no discriminación» ¿es un elemento esencial en la lucha contra la violencia de género? en *SOS Racismo. Informe Anual 2012. Sobre el Racismo en el Estado Español*, p.77-81.
- Naredo, M. (2015). Violadas y Expulsadas: Mujeres víctimas de violencia sexual en situación administrativa irregular. Fundación para la Convivencia ASPACIA. Madrid.
- Polo, Castillo L. (dir), Herrera Juárez, M. (redacción) & Equipo Asociación Por Ti Mujer. (2023). Violencia institucional hacia las mujeres inmigrantes: Un estudio de caso en la ciudad de Valencia. Asociación Por Ti Mujer.
- Retamozo Quintana, T. (Coord.), Monteros Obelar, S. (Investigación y redacción). (2019). Mujeres migrantes víctimas de violencia de género en España. Documento de análisis en el marco de la Ley Orgánica 1/2004 de medidas de protección integral contra la violencia de género. Asociación de Investigación y Especialización Sobre Temas Iberoamericanos (AIETI) & Red de Mujeres Latinoamericanas y del Caribe. Madrid.
- Retamozo Quintana, T. (AIETI, Coord.), Monteros Obelar, S. (ESCODE, Investigación y autoría). (2024). La protección de la infancia migrante frente a la violencia en España. Asociación de Investigación y Especialización Sobre Temas Iberoamericanos (AIETI). Madrid.
- Riffo, F. (2024). Estudio de la Comisión Europea revela bajos sueldos de abogados de turno de oficio en España. *Idealex Press*.
- Robledo, L. & Grau, A. (2024). Cuerpos en diálogo: Tejiendo ecos de diversidad e identidad (1ª ed., Colección Conocimiento Contemporáneo). Dykinson. Madrid.
- RTVE. (2024, diciembre 10). Juventud propone prohibir el síndrome de alienación parental en la infancia. RTVE.
- Save the Children. (2023). Por una justicia a la altura de la infancia. Análisis de sentencias sobre abusos sexuales a niños y niñas en España. Save the Children.
- Sordo Ruz, T. (2021). Estudio sobre las reparaciones a las víctimas de trata con fines de explotación sexual. Secretaría de Estado de Igualdad y contra la Violencia de Género. Madrid.
- Sordo Ruz, T. (2023). "El uso del falso Síndrome de Alienación Parental como violencia institucional" en *Cuando el estado es violento*. Martínez Pérez, Ana y Cabezas Fernández, Marta (Coord.). Bellaterra Edicions. p.99-116.
- Yo sí Sanidad Universal. (2022). Informe derecho a la asistencia sanitaria en comunidades autónomas: Un derecho hecho pedazos.

Dades

Comisión Europea. (2024). El cuadro de indicadores de la justicia en la UE de 2024 indica una mejora de la percepción de la independencia judicial.

Consejo General del Poder Judicial (CGPJ). (2023). Juzgados de Violencia sobre la Mujer - Órdenes de protección y medidas (Art 544 bis).

Consejo General del Poder Judicial (CGPJ). (2024). Juzgados de Violencia sobre la Mujer - Estadísticas.

Instituto Nacional de Estadística. (2023). Estadística de Violencia Doméstica y Violencia de Género.

Instituto Nacional de Estadística (INE). (2025). Censo Anual de Población (2024). Instituto Nacional de Estadística.

Documentació normativa i política internacional (per ordre cronològic)

Convenio Europeo de Derechos Humanos (CEDH) (1950). Consejo de Europa.

Convención sobre la eliminación de todas las formas de discriminación contra la mujer. (1979). Naciones Unidas.

Declaración sobre la Eliminación de la Violencia contra la Mujer (1993). Naciones Unidas

Protocolo Facultativo de la Convención sobre la eliminación de todas las formas de discriminación contra la mujer (1999). Naciones Unidas

Observaciones finales del Comité para la Eliminación de la Discriminación Racial. (2011). Comité para la Eliminación de la Discriminación Racial. Naciones Unidas.

Convenio del Consejo de Europa sobre prevención y lucha contra la violencia contra las mujeres y la violencia doméstica (Convenio de Estambul). (2011). Consejo de Europa.

Observación general N° 14 sobre el derecho del niño a que su interés superior sea una consideración primordial. (2013). Comité de los Derechos del Niño. Naciones Unidas.

Dictamen del Comité para la Eliminación de la Discriminación contra la Mujer en el caso González Carreño vs. España. (2014). Comunicación N° 47/201 2. Dictamen adoptado por el Comité en su 58° período de sesiones. Comité para la Eliminación de la Discriminación contra la Mujer (CEDAW). Naciones Unidas.

Recomendación general núm. 35 sobre la violencia por razón de género contra la mujer, por la que se actualiza la recomendación general núm. 19. (2017). Comité para la Eliminación de la Discriminación contra la Mujer (CEDAW). Naciones Unidas.

Primer informe de evaluación España (Convenio de Estambul). (2020). Grupo de expertos sobre la Acción contra la Violencia hacia las Mujeres y la Violencia Doméstica (GREVIO). Consejo de Europa.

Observaciones finales sobre el noveno informe periódico de España. (2023). Comité para la Eliminación de la Discriminación contra la Mujer (CEDAW). Naciones Unidas.

Primer informe de evaluación temática España. Generar confianza ofreciendo apoyo, protección y justicia (Convenio de Estambul). (2024). Grupo de expertos sobre la Acción contra la Violencia hacia las Mujeres y la Violencia Doméstica (GREVIO). Consejo de Europa.

Documentació normativa i política estatal i autonòmica (per ordre cronològic)

Real Decreto de 14 de septiembre de 1882, por el que se aprueba la Ley de Enjuiciamiento Criminal. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 260.

Real Decreto de 24 de julio de 1889 por el que se publica el Código Civil. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 206.

Ley 7/1985, de 2 de abril, reguladora de las bases del régimen local. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 80.

Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 281.

Ley 1/1996, de 15 de enero, de protección jurídica del menor. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 15.

Ley Orgánica 4/2000, de 11 de enero, sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social. (2000). *Boletín Oficial del Estado*, núm. 10.

Ley 41/2002, de 14 de noviembre, básica reguladora de la autonomía del paciente y de derechos y obligaciones en materia de información y documentación clínica. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 274.

Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de medidas de protección integral contra la violencia de género. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 313.

Ley 4/2015, de 27 de abril, del Estatuto de la víctima del delito. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 101.

Resolución de 16 de marzo de 2015, de la Subsecretaría, por la que se publica la Resolución de 30 de enero de 2015, de la Presidencia del Instituto Nacional de Estadística y de la Dirección General de Coordinación de Competencias con las Comunidades Autónomas y las Entidades Locales, sobre instrucciones técnicas a los Ayuntamientos sobre gestión del padrón municipal. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 66.

Pacto de Estado contra la Violencia de Género 2018-2022. (2017). Delegación del Gobierno contra la Violencia de Género. Ministerio de Igualdad España.

Ley 17/2020, de 22 de diciembre, de modificación de la Ley 5/2008, del derecho de las mujeres a erradicar la violencia machista. Comunidad Autónoma de Catalunya. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 11

Real Decreto-ley 7/2018, de 27 de julio, sobre el acceso universal al Sistema Nacional de Salud. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 183.

Ley 4/2018, de 8 de octubre, para una Sociedad Libre de Violencia de Género en Castilla-La Mancha. Comunidad Autónoma de Castilla-La Mancha. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 301.

Ley Orgánica 3/2018, de 5 de diciembre, de protección de datos personales y garantía de los derechos digitales. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 294.

Resolución de 29 de abril de 2020, por la que se publica la Resolución de 17 de febrero de 2020 de la Presidencia del Instituto Nacional de Estadística y de la Dirección General de Cooperación Autonómica y Local, por la que se dictan instrucciones técnicas a los Ayuntamientos sobre la gestión del Padrón municipal. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 122.

Real Decreto 141/2021, de 9 de marzo, por el que se aprueba el Reglamento de asistencia jurídica gratuita. *Boletín Oficial del Estado*, núm. 59.

Ley Orgánica 8/2021, de 4 de junio, de protección integral a la infancia y la adolescencia frente a la violencia. Boletín Oficial del Estado, núm. 134.

Resolución de 2 de diciembre de 2021, por la que se publica el acuerdo de la Conferencia Sectorial de Igualdad. Boletín Oficial del Estado, núm. 312. Secretaría de Estado de Igualdad y contra la Violencia de Género.

Estrategia Estatal para Combatir las Violencias Machistas 2022-2025. Delegación del Gobierno contra la Violencia de Género. Ministerio de Igualdad España.

Ley Orgánica 10/2022, de 6 de septiembre, de garantía integral de la libertad sexual. Boletín Oficial del Estado, núm. 215.

Evaluación del Pacto de Estado contra la violencia de género (2018-2022). (2023). Delegación del Gobierno contra la Violencia de Género. Ministerio de Igualdad España.

Instrucción 1/2025, de la Secretaría de Estado de Seguridad, por la que se establece un nuevo protocolo para la valoración y gestión policial del nivel de riesgo de violencia de género y seguimiento de los casos a través del sistema Viogén-2. Ministerio del Interior.

Gran part d'aquesta normativa es pot consultar en català. Per fer-ho cal buscar la normativa corresponent al Portal Jurídic de Catalunya.

